

Beheerpakketten 2023-2028

versie 2026

Collectief Midden Overijssel

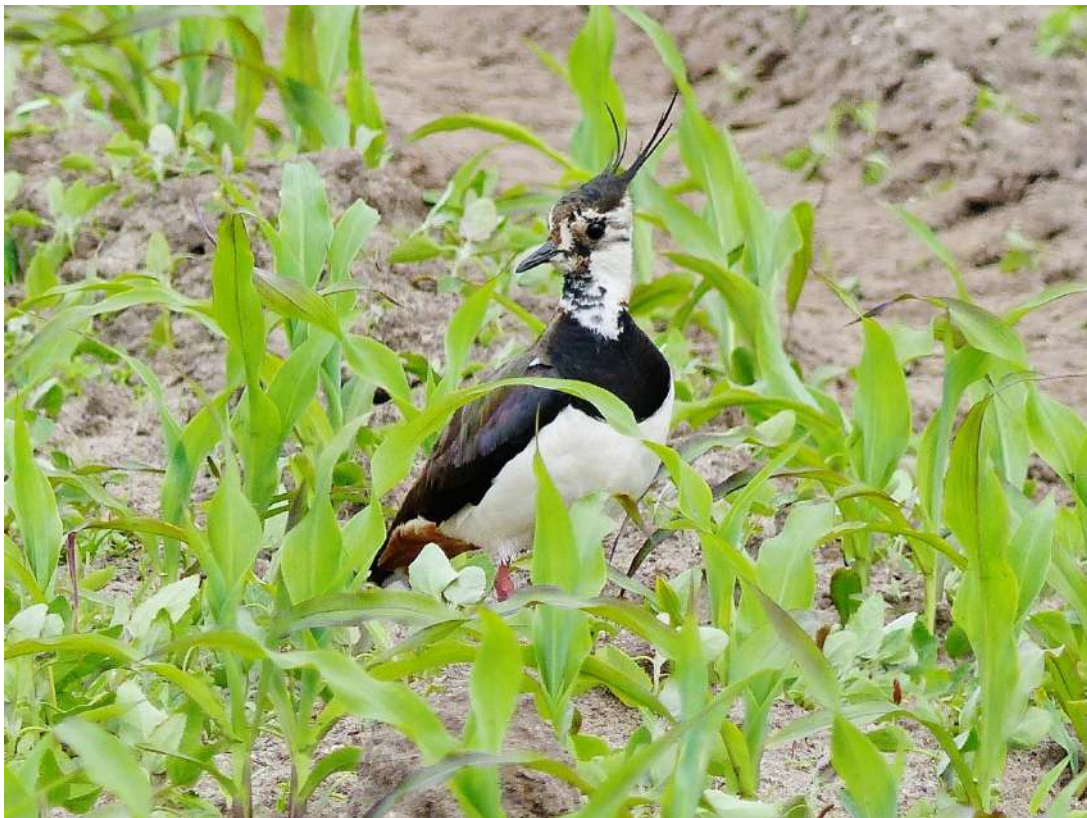

Foto: Harm Jan Kerssies

Datum: 25 september 2025

Status: vastgesteld op 21 december 2023; gewijzigde versie in concept vastgesteld op 25 september 2025; wijzigingen voorbehouden tot definitieve vaststelling

Inhoudsopgave

Vooraf	4
Pakket 1 Grasland met rustperiode.....	5
Pakket 1 Grasland met rustperiode en voorweiden	7
Pakket 2 Kuikenvelden	9
Pakket 3 Plasdras	11
Pakket 4 Legselbeheer op grasland (met optie wulpenraster).....	13
Pakket 4 Legselbeheer op grasland met rustperiode.....	16
Pakket 5 Kruidenrijk grasland	17
Pakket 13b.14.01 Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels	19
Pakket 5h Kruidenrijke graslandrand	22
Pakket 6 Extensief beweide grasland	24
Pakket 7 Ruige mest.....	25
Pakket 9a en 9b Poel (groot onderhoud)	26
Pakket 9c en 9d Poel (jaarlijks beheer).....	28
Pakket 10 Natuurvriendelijke oever	30
Pakket 12 Duurzaam slootbeheer – Ecologisch slootschonen	31
Pakket 13a Botanisch weiland.....	33
Pakket 13b en 13h Botanisch hooiland	36
Pakket 13b.14.02 Ontwikkeling botanisch grasland - startbeheer.....	39
Pakket 13b.14.03 Ontwikkeling botanisch grasland – doorbreken dominantstadium.....	41
Pakket 13b.14.05 Grasland voor de veldleeuwerik.....	43
Pakket 13b.14.06 Maatwerkbeheer botanisch grasland	45
Pakket 13c.14.01 Botanische weiderand langs waterloop	46
Pakket 13d Botanische hooilandrand	47
Pakket 14d Graanstoppel	50
Pakket 15a Wintervoedselakker.....	51
Pakket 18 Kruidenrijke akker.....	53
Pakket 19 Kruidenrijke akkerrand	55
Pakket 20 Hakhout (jaarlijks beheer)	58
Pakket 20 Hakhout (groot onderhoud)	60
Pakket 21 Knotbomen.....	63
Pakket 22a Knip- of scheerheg (jaarlijks beheer).....	65
Pakket 22b Knip- of scheerheg (2-3 jaarlijks beheer)	66
Pakket 23b Struweelhaag (groot onderhoud).....	68
Pakket 23c Struweelhaag (jaarlijks beheer)	70
Pakket 24a Struweelrand.....	72
Pakket 26a Hoogstamboomgaard.....	74
Pakket 27 Hakhoutbosje (groot onderhoud)	76
Pakket 27c Hakhoutbosje (jaarlijks beheer).....	78
Pakket 29a Bosje (jaarlijks beheer plus periodiek onderhoud in de contractperiode)	80
Pakket 29b Bosje (jaarlijks beheer).....	82
Pakket 39 Bodemverbetering op grasland en bouwland.....	84
Pakket 40 Vogelgraan	87
Pakket 42 Uitgestelde bewerkingen op bouwland.....	89
Pakket 44 Keverbank	91
Pakket 45 Braakstrook kievit.....	93
Pakket 46a Verbrede bufferstrook	94
Pakket 47a Infiltratiegreppel.....	95

Pakket 50a Luzerne voor de veldleeuwerik.....	96
Pakket 50c Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (vroeg)	98
Pakket 50d Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (laat)	99
Pakket 51 Predatieraster.....	100
Pakket 55 Chemievrij	101
Pakket 57 Gefaseerd maaien.....	102
ANLb-pluspakketten op eco-activiteiten	103
Pakket 80 Kruidenrijke akkerrand – in aanvulling op eco-activiteit	104
Pakket 81 Gefaseerd maaien – in aanvulling op eco-activiteit	106
Pakket 82 Groene braak (verlenging braakperiode) – in aanvulling op eco-activiteit	107
Pakket 83 Vogelvriendelijk eiwitgewas – in aanvulling op eco-activiteit	109
Mozaïektoeslag weidevogelbeheer	110
Cumulatie en grondgebruik	112

Vooraf

In dit document vindt u onze beheerpakketten. Enkele opmerkingen vooraf:

- Naast de pakketvoorwaarden is altijd onze beheerstrategie van toepassing.
- Wij wijzen in het bijzonder op de voorwaarden in de beheerstrategie over het combineren van landschapselementen en randenbeheer:
 - Graslandranden moeten altijd grenzen aan een landschapselement en/of onderdeel uitmaken van een beheermozaïek voor doelsoorten (beheerstrategie paragraaf 5.4);
 - Landschapselementen in leefgebied Dooradering moeten voldoen aan de voorwaarden gericht op doelsoorten (beheerstrategie paragraaf 6.6 en 6.8). Als het beheer niet te koppelen is aan onze doelsoorten, is landschapsbeheer in Dooradering alleen mogelijk onder de voorwaarden genoemd in paragraaf 6.8.6.
- Voorbehoud:
 - Alle vergoedingen in dit document zijn voorlopig. Het bestuur van CMO stelt deze vast nadat BoerenNatuur haar adviesvergoedingen voor 2026 publiceert en na de openstelling van de Provincie Overijssel voor 2026 en verder (najaar 2025).
 - Voor vergoedingen die met ingang van 2026 zijn verhoogd, geldt de opschortende voorwaarde dat Gedeputeerde Staten van de Provincie een positieve beschikking verlenen op de gebiedsaanvraag van het Collectief waarin de verhoogde tarieven zijn doorberekend.
 - Sommige beheerpakketten of -activiteiten mag u niet uitvoeren op een bufferstrook (zie www.rvo.nl). Doet u dit toch, dan krijgt u geen vergoeding voor de activiteit op de bufferstrook. Wel voor de activiteit op het bouwland ernaast. Als RVO de collectieven gaat korten voor percelen die overlappen met bufferstroken (GLMC4/10), behoudt CMO zich het recht voor om de tarieven en/of pakketvoorwaarden hiervoor aan te passen;
 - U houdt zich aan de algemene voorwaarden in het beheercontract, waaronder het voldoen aan de conditionaliteiten en baselinevoorwaarden vanuit het GLB (zie hiervoor www.rvo.nl).

Pakket 1 Grasland met rustperiode

Doel

Het in acht nemen van een rustperiode op grasland is zowel voor nesten als voor kuikens van weidevogels belang. Door tijdens het broedseizoen geen werkzaamheden uit te voeren wordt er rust geboden aan broedende vogels, hierdoor verminder je de kans op verstoring van de legsels. Ook kan het functioneren als opgroeigebied voor jonge weidevogels. In de rustperiode zijn landbouwkundige werkzaamheden niet toegestaan.

Last minute beheer is mogelijk in de vorm van opwaardering van het pakket. Indien blijkt dat nog weidevogelkuikens aanwezig zijn op de einddatum van de rustperiode, wordt de maaidatum uitgesteld via een pakket met een langere rustperiode. U ontvangt daarvoor dan een hogere vergoeding. Als u wilt wisselen van pakketvariant, overlegt u dit (liefst 7 kalenderdagen) vóór de startdatum, respectievelijk de einddatum, met CMO. U neemt hiervoor contact op met uw gebiedscoördinator. Hij/zij bekijkt de situatie ter plekke of handelt het verzoek telefonisch af.

Instapeisen

- Grasland met een rustperiode in de vorm van randen is ook mogelijk, deze randen moeten minimaal 6 meter breed zijn;
- Op percelen met veel kieviten is alleen pakket 1v (rust van 15 maart tot 15 mei) beschikbaar;
- Pakket 1e (rust van 1 april tot 1 juli) is alleen beschikbaar rondom plasdras percelen.

Pakketvoorwaarden

1. U neemt jaarlijks een rustperiode in acht van datum x tot datum y (zie pakketten);
2. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen of beweiding plaats;
3. Als er na de afgesproken rustperiode nog kuikens of legsels op het perceel aanwezig zijn, is verlengen van de rustperiode op 50% van het perceel verplicht (met een maximum van circa 1 hectare per broedpaar grutto, tureluur, wulp, zomertaling, krakeend of slobbeend) tot het moment waarop de kuikens vliegvlug zijn;
4. Bemesting is (buiten de rustperiode) toegestaan;
5. Werkzaamheden zijn (na de rustperiode) alleen toegestaan bij daglicht;
6. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 - 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
1a	Grasland met rustperiode van 1 april tot 1 juni	€ 595
1b	Grasland met rustperiode van 1 april tot 8 juni	€ 835
1c	Grasland met rustperiode van 1 april tot 15 juni	€ 955
1d	Grasland met rustperiode van 1 april tot 22 juni	€ 1.030
1e	Grasland met rustperiode van 1 april tot 1 juli	€ 1.655
1v	Grasland met rustperiode van 15 maart tot 15 mei	€ 240
1w	Grasland met rustperiode van 15 maart tot 22 mei	€ 430
1x	Grasland met rustperiode van 15 maart tot 1 juni	€ 630

Advies: pas geen voorjaarsbemesting toe

Bij bemesting in februari of maart, voordat de rustperiode op 1 april begint, wordt het gras te zwaar. Hierdoor gaat het liggen aan het eind van de rustperiode en kunnen weidevogels en hun kuikens zich niet goed voortbewegen door het dichte pak gras. Het perceel biedt dan geen geschikte leefomgeving voor weidevogels.

Waarom hanteert CMO de verplichting tot verlengen?

Bij alle beheerpakketten met een rustperiode geldt de verplichting tot verlenging van de rustperiode op 50% van de oppervlakte het perceel als er nog nesten of niet-vliegvlugge kuikens op het perceel aanwezig zijn. Doel hiervan is voorkomen dat het voorgaande beheer te niet wordt gedaan. Als de legfels of kuikens na de rustperiode alsnog (onbedoeld) uitgemaaid worden, is de inspanning van de rustperiode voor niets geweest. De precieze oppervlakte en locatie van het deel waar een verlengde rustperiode geldt, bepalen we in onderling overleg.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 1 Grasland met rustperiode en voorweiden

Doel

Het in acht nemen van een rustperiode op grasland is zowel voor nesten als voor kuikens van weidevogels belang. Door tijdens het broedseizoen geen werkzaamheden uit te voeren, verminder je de kans op verstoring van de legsels. Ook kan het functioneren als opgroeigebied voor jonge weidevogels. In de rustperiode zijn landbouwkundige werkzaamheden niet toegestaan. Voorweiden is met name zinvol op productieve graslanden: het voorkomt een te zwaar gewas aan het eind van de rustperiode. In een zwaar gewas kunnen kuikens zich moeilijk verplaatsen.

Last minute beheer is mogelijk in de vorm van opwaardering van het pakket. Indien blijkt dat nog weidevogelkuikens aanwezig zijn op de einddatum van de rustperiode, wordt de maaidatum uitgesteld via een pakket met een langere rustperiode. U ontvangt daarvoor dan een hogere vergoeding. Als u wilt wisselen van pakketvariant, overlegt u dit (liefst 7 kalenderdagen) vóór de startdatum, respectievelijk de einddatum, met het collectief. U neemt hiervoor contact op met uw gebiedscoördinator. De gebiedscoördinator bekijkt de situatie ter plekke of handelt het verzoek telefonisch af.

Pakketvoorwaarden

1. In de periode 1 april tot de start van de rustperiode is voorweiden verplicht;
2. De beheereenheid wordt vanaf 1 maart en vóór de start van de rustperiode niet gemaaid;
3. Aansluitend op het voorweiden neemt u jaarlijks een rustperiode in acht van datum x tot datum y (zie pakketten);
4. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen of beweiding plaats;
5. Als er na de afgesproken rustperiode nog kuikens of legsels op het perceel aanwezig zijn, is verlengen van de rustperiode op 50% van het perceel verplicht (met een maximum van circa 1 hectare per broedpaar grutto, tureluur, wulp, zomertaling, krakeend of slobbeend) tot het moment waarop de kuikens vliegvlug zijn;
6. Werkzaamheden zijn (na de rustperiode) alleen toegestaan bij daglicht;
7. Bemesting is (buiten de rustperiode) toegestaan;
8. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 - 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
1q	Grasland met voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni	€ 350
1s	Grasland met voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 8 juni	€ 400
1l	Grasland met voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni	€ 450
1r	Grasland met voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni	€ 350
1t	Grasland met voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni	€ 400
1m	Grasland met voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 22 juni	€ 450
1u	Grasland met voorweiden tot 15 mei, daarna rust tot 1 juli	€ 450

Advies: pas geen voorjaarsbemesting toe

Bij bemesting in februari of maart, voordat de rustperiode op 1 april begint, wordt het gras te zwaar. Hierdoor gaat het liggen aan het eind van de rustperiode en kunnen weidevogels en hun kuikens zich niet goed voortbewegen door het dichte pak gras. Het perceel biedt dan geen geschikte leefomgeving voor weidevogels.

Waarom hanteert CMO de verplichting tot verlengen?

Bij alle beheerpakketten met een rustperiode geldt de verplichting tot verlenging van de rustperiode op 50% van de oppervlakte het perceel als er nog nesten of niet-vliegvlugge kuikens op het perceel aanwezig zijn. Doel hiervan is voorkomen dat het voorgaande beheer te niet wordt gedaan. Als de legfels of kuikens na de rustperiode alsnog (onbedoeld) uitgemaaid worden, is de inspanning van de rustperiode voor niets geweest. De precieze oppervlakte en locatie van het deel waar een verlengde rustperiode geldt, bepalen we in onderling overleg.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 2 Kuikenvelden

Doel

Het pakket kuikenvelden heeft een vergelijkbaar doel als het pakket 1 Grasland met rustperiode: het bieden van rust aan broedende weidevogels en kuikens. De rustperiode wordt echter niet van tevoren vastgelegd van datum x tot datum y, maar wordt ad hoc en gedurende het broedseizoen bepaald om rust te creëren op percelen waar gedurende het weidevogelseizoen ineens veel vogels zitten. Als richtlijn wordt gestreefd naar een goede doorlaatbaarheid van de grasmat in de eerste helft van mei. Op de delen van het perceel waar de weidevogels zitten geldt dan een rustperiode, terwijl het overige deel van het perceel wel gemaaid kan worden.

U kunt aan deze vorm van *last minute* beheer meedoen, ook als u op dat moment nog geen deelnemer van ons collectief bent.

Instapeisen

- Kuikenvelden in de vorm van randen of stroken zijn ook mogelijk, deze moeten dan minimaal 6 meter breed zijn;
- De maximum oppervlakte is maximaal circa 1 hectare kuikenveld per broedpaar grutto, tureluur, wulp, zomertaling, kraakeend of slobbeend;
- De rustperiode start op het moment dat u wil beginnen met maaien, en er geconstateerd is dat er nog kuikens of legsels in het perceel aanwezig zijn.

Pakketvoorwaarden

1. U neemt contact op met CMO om de startdatum van de rustperiode vast te leggen, voorafgaand aan het maaien;
2. U neemt een rustperiode van x weken in acht in de periode van 1 mei tot 1 augustus (zie pakketten);
3. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen of beweiding plaats;
4. Werkzaamheden zijn (op het gehele graslandperceel) alleen toegestaan bij daglicht;
5. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 - 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
2a	Kuikenveld, rustperiode van 2 weken	€ 415
2b	Kuikenveld, rustperiode van 3 weken	€ 740
2c	Kuikenveld, rustperiode van 4 weken	€ 980
2d	Kuikenveld, rustperiode van 5 weken	€ 1.220
2e	Kuikenveld, rustperiode van 6 weken	€ 1.465

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 3 Plasdras

Doel

Plasdras biedt een aantrekkelijk leefgebied voor weidevogels en bestaat feitelijk uit een (deel van een) graslandperceel dat gedurende een periode in het voorjaar onder water staat. Niet het diepe water, maar juist het drassige deel is het meest waardevol voor weidevogels.

Plasdras is ook mogelijk in greppels die door het verhogen van het waterpeil lokaal 'overlopen'. De aanleg van een plasdras gebeurt via maatregelen als pompen, dammetjes of afsluiten van greppels.

De vogels gebruiken de plasdras-percelen als verzamel- en slaapplek, maar de natte percelen zorgen vooral voor voldoende voedsel. Dat komt doordat wormen en emelten bij een hoge grondwaterstand dicht naar het maaiveld komen en daardoor beter bereikbaar zijn voor de weidevogels. Ook is het voor weidevogels eenvoudiger om met hun snavel in de zachte natte grond door te dringen, dan in een drogere harde bodem.

Last minute beheer is mogelijk in de vorm van opwaardering van het pakket. U ontvangt daarvoor dan een hogere vergoeding. Als u wilt wisselen van pakketvariant, overlegt u dit (liefst 7 kalenderdagen) vóór de startdatum, respectievelijk de einddatum, met het collectief. U neemt hiervoor contact op met uw gebiedscoördinator. De gebiedscoördinator bekijkt de situatie ter plekke of handelt het verzoek telefonisch af.

Instapeisen

Het plasdras-perceel grenst aan percelen met een rustperiode, (ontwikkeling) kruidenrijk grasland, braakstrook kievit, en/of percelen met extensieve beweiding.

Pakketvoorwaarden

1. De beheereenheid is over de hele oppervlakte drassig in de periode van datum x tot datum y (zie pakketten), waarbij op een groot deel van de oppervlakte zichtbaar water aanwezig is;
2. Bemesting en bloten is jaarrond niet toegestaan;
3. U maait het perceel jaarlijks minimaal één keer en voert daarbij het maaisel af;
4. U zorgt dat de vegetatie op 15 februari bij de start van de plasdrasperiode kort is;
5. Bij eventuele storingen aan de pomp die u niet zelf kunt verhelpen, meldt u dit op de dag van constateren direct aan CMO.

Pakketvarianten – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
3a	Plasdras, 15 februari – 15 april	€ 1.210
3b	Plasdras, 15 februari – 15 mei	€ 1.930
3c	Plasdras, 15 februari – 15 juni	€ 3.050
3c.14.01	Plasdras, 15 februari – 1 juli	€ 3.150
3n	Plasdras, 1 maart – 1 juni	€ 2.140
3o	Plasdras, 1 maart – 15 juni	€ 2.900
3p	Plasdras, 1 maart – 1 juli	€ 3.050

Waarom moet de plasdras grenzen aan een perceel met een rustperiode, (ontwikkeling) kruidenrijk grasland, braakstrook kievit of extensieve beweiding?

Plasdras-percelen hebben een grote aantrekkingskracht op weidevogels doordat ze rust en voedsel bieden. De percelen zijn alleen niet geschikt als broedlocatie. Als er in de directe omgeving van plasdras geen geschikte broedplek aanwezig is, dan vormt de plas-dras een zogenaamde 'ecologische val'.

Je spreekt van een ecologische val als dieren een leefgebied kiezen die voor hen aantrekkelijk lijkt, maar in feite ongeschikt is als leefgebied. Zo worden de weidevogels aangetrokken door het plasdras, maar vervolgens kunnen ze in de directe omgeving niet tot succesvolle voortplanting komen. Dit voorkomen we door een combinatie van pakketten in elkaars omgeving te realiseren.

Wat is drassig?

Praktisch vertaald hoeft u op een goed plasdras-perceel niet noodzakelijkerwijs laarzen aan om droge voeten te houden, maar heeft u wel per definitie natte voeten als u er op sandalen overheen loopt. Het geheel moet drassig zijn, de slikkige randjes tellen ook mee bij het oppervlak.

Waarom niet bemesten of bloten?

Bemesten of bloten in of nabij de plasdras zorgt voor een te zwaar gewas waarin de weidevogels zich moeizaam kunnen verplaatsen en minder voedsel kunnen vinden.

Wat beschouwt CMO als een korte vegetatie?

Het doel is om half februari (dan arriveren de eerste weidevogels) een zo kort mogelijke vegetatie op het perceel te hebben. Als het gras boven het water uitkomt, maakt dat de aantrekkingskracht voor weidevogels minder. Door vlak voor 15 februari nog te maaien op reguliere maaihoogte, is de uitgangssituatie optimaal.

Pakket 4 Legselbeheer op grasland (met optie wulpenraster)

Doel

Om weidevogels te beschermen is het niet altijd nodig om een rustperiode af te spreken op alle percelen met broedende weidevogels, bijvoorbeeld omdat de dichtheid aan weidevogels vrij laag is. In dat geval is nestbescherming zinvol: u beschermt daarmee het legsel (nest) en de directe omgeving tegen verstoring door landbouwkundige werkzaamheden.

Door het plaatsen van nestbeschermers bij beweiding of door een stuk grasland rondom nesten te laten staan, vergroot u de kans op het uitkomen van het legsel terwijl u het perceel voor de overige oppervlakte normaal kunt gebruiken.

Sommige vogels, met name de wulp, zijn solitaire broeders die niet in clusters broeden zoals kievit en grutto vaak doen. Om de kans op predatie te verkleinen is het soms gewenst deze nesten individueel uit te rasteren. Dit raster staat gedurende een korte periode van 2 weken of langer. Het tijdstip van plaatsen is flexibel, afgestemd op de broedperiode van de desbetreffende soort.

Instapeisen

Legselbeheer is alleen mogelijk bij een van de volgende situaties:

- Het perceel met legselbeheer direct grenst aan minimaal 0,5 hectare (ontwikkeling) kruidenrijk grasland en/of minimaal 0,5 hectare plasdras en/of minimaal 1 hectare extensief beweide grasland, óf;
- Als het perceel met legselbeheer geen combinatie met de genoemde pakketten vormt, dan geldt de verplichting dat op het deel waar nesten gevonden worden, aansluitend een rustperiode geldt (pakket Legselbeheer op grasland met rust) van 2 tot 6 weken.

Pakketvoorwaarden pakket 4a en 4i

1. U zoekt de beheereenheid tijdens het broedseizoen één of meerdere malen af op legsel;
2. U markeert en registreert alle gevonden nesten via www.boerenlandvogelsnederland.nl of op een stalkaart die u op uw bedrijf beschikbaar heeft. Ook als er geen nesten gevonden zijn, vult u de datum in waarop gezocht is;
3. U beschermt gevonden nesten en/of kuikens door ze te ontzien van alle landbouwkundige bewerkingen door:
 - Minimaal 100 m² rondom het nest¹ niet te maaien (een straal van 3,5 meter rondom nest), of;
 - Het plaatsen van nestbeschermers (bij beweiding).
4. U meldt gespaarde nesten binnen 3 dagen na het maaien of plaatsen van nestbeschermers bij het collectief (per Whatsapp aan de gebiedscoördinator of per mail aan het secretariaat), o.v.v. BE-nummer en type nest;
5. Werkzaamheden zijn (op het gehele graslandperceel) alleen toegestaan bij daglicht;
6. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 - 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

¹ 100 m² geldt vanaf 2026; voor eerdere contracten geldt minimaal 50²

Specifieke pakketvoorwaarden pakket 4i

7. Een wulpennest wordt met een predatieraster beschermd, totdat de jongen het nest hebben verlaten. In de periode van 15 maart tot 1 augustus staat dit raster een periode van ten minste 2 weken of zoveel langer als noodzakelijk;
8. Het raster is geschikt tegen de predatoren vos en (verwilderde) kat. Dit betekent dat een reguliere afrastering die gebruikt wordt voor koeien of schapen niet voldoende is. Meerdere stroomdraden kort boven elkaar zijn nodig: minimaal 4 draden, de onderste op maximaal 15 cm van de grond en de bovenste draad op 75-80 cm hoog. Zorg voor minimaal 4.000 Volt spanning;
9. Het raster heeft een minimale afmeting van 10 x10 meter. De oppervlakte daarbinnen blijft gevrijwaard van landbouwkundige bewerkingen gedurende de tijd dat het raster er staat;
10. Houd de draad vrij van ondergroei. Als het raster overwoekerd is, waardoor de spanning is weggefallen/te weinig is, wordt er geen herstelkans gegeven. Maai bij voorkeur met een elektrische motorzeis.
11. U meet tenminste wekelijks de spanning van de draden van het raster en repareert eventuele spanningslekken. Bij voorkeur meerdere keren in de week controleren;
12. Laat, als de jongen het nest hebben verlaten, het raster nog minimaal 3 dagen staan. Na 3 dagen kan het raster weg en kan er gemaaid worden;
13. Als de wulp niet binnen een paar uur na plaatsen van het raster terugkeert op het nest, moet het raster weer weggehaald worden. Dit komt een enkele keer voor;
14. Zorg dat de registratie van het wulpennest ook uit de nestregistratie blijkt. Hier kan op gecontroleerd worden door RVO;
15. Het gehele graslandperceel waarop het wulpenraster staat kan worden opgegeven als 4i. Niet alleen de oppervlakte die beschermd wordt door het wulpenraster.

Meldingsplicht

1. Om voor vergoeding in aanmerking te komen moet u een melding doen van gespaarde nesten die zijn beheerd volgens de pakketvoorwaarden van CMO. U doet de melding **binnen 3 dagen** na het maaien/sparen van nesten, per Whatsapp aan de gebiedscoördinator of per mail aan het secretariaat van CMO.

Pakketvariant – Open Grasland		Vergoeding / nest
4a	Legselbeheer op grasland	
	Nesten van grutto, tureluur, wulp, zomertaling, krakeend of slobbeend	€ 150
	Nesten van kievit, scholekster en alle overige soorten	€ 60
4i	Legselbeheer wulp met individueel predatieraster (per nest met raster)	€ 285 ²

Samenwerken met vrijwilligers

U ontvangt van CMO kaarten met daarop uw legselbeheer percelen. Als er vrijwilligers actief zijn en u willen helpen met het in beeld brengen van de aanwezige nesten, kunt u met hen afspreken hoe u met elkaar gegevens deelt. Het is uw verantwoordelijkheid om een ingevulde kaart op uw bedrijf beschikbaar te hebben, zodat u zelf voorafgaand aan het maaien kunt zien waar de nesten liggen én u dit kunt aantonen bij een eventuele controle door de NVWA of schouw door het collectief.

² Vergoeding is voorlopig alleen voor de wulp.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 4 Legselbeheer op grasland met rustperiode

Doel

Wanneer op uw perceel met legselbeheer (pakket 4a Legselbeheer op grasland) nesten worden gevonden, kan het beheerpakket aangevuld met een rustperiode van 2 tot 6 weken (pakket 4d t/m 4h).

Instapeisen

- Dit pakket is alleen mogelijk op percelen waar Legselbeheer op grasland (pakket 4a) is afgesloten en daadwerkelijk nesten zijn aangetroffen;
- Dit pakket is alleen mogelijk voor grutto, wulp, tureluur, zomertaling, krakeend of slobbeend;
- De minimum oppervlakte per aanwezig broedpaar is 0,1 hectare rondom het nest, het maximum is circa 1 hectare;
- De rustperiode start op het moment dat u wil beginnen met maaien, en er geconstateerd is dat er nog kuikens of legsels in het perceel aanwezig zijn.

Pakketvoorwaarden

1. U beschermt gevonden nesten en/of kuikens door op de afgesproken oppervlakte een rustperiode van x weken (zie pakketten) in acht te nemen in de periode van 1 mei tot 1 augustus;
2. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen of beweiding plaats;
3. Werkzaamheden zijn (op het gehele graslandperceel) alleen toegestaan bij daglicht;
4. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 - 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland		Vergoeding / ha
4d	Legselbeheer op grasland, plus 2 weken rust	€ 625
4e	Legselbeheer op grasland, plus 3 weken rust	€ 865
4f	Legselbeheer op grasland, plus 4 weken rust	€ 1.110
4g	Legselbeheer op grasland, plus 5 weken rust	€ 1.350
4h	Legselbeheer op grasland, plus 6 weken rust	€ 1.590

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 5 Kruidenrijk grasland

Doel

Kruidenrijke graslandpercelen zijn erg belangrijk voor onder meer weidevogels. De bloeiende kruiden trekken insecten aan, waardoor weidevogels hier hun voedsel kunnen vinden. Ook bieden ze door de latere maaidatum een veilige plek wanneer omliggend grasland wordt gemaaid.

Behalve kruidenrijkdom is ook de 'doorwaadbaarheid' belangrijk: de mate waarin kuikens zich makkelijk kunnen bewegen in het grasland. Als een perceel nog een te hoge gewasproductie heeft, ontstaat een dicht en zwaar gewas waarin de kuikens geen geschikte leefomstandigheden vinden. Op die percelen is alleen het pakket Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels mogelijk.

Last minute beheer is mogelijk in de vorm van opwaardering van het pakket. Indien blijkt dat nog weidevogelkuikens aanwezig zijn op de einddatum van de rustperiode, wordt de maaidatum uitgesteld via een pakket met een langere rustperiode. U ontvangt daarvoor dan een hogere vergoeding. Als u wilt wisselen van pakketvariant, overlegt u dit (liefst 7 kalenderdagen) vóór de einddatum, met het collectief. U neemt hiervoor contact op met uw gebiedscoördinator. De gebiedscoördinator bekijkt de situatie ter plekke of handelt het verzoek telefonisch af.

Instap Eisen

- In het perceel zijn in de periode van 1 april tot 1 oktober in een representatief plot van 5 x 5 meter (25 m²) minimaal de volgende aantallen inheemse grassen en kruiden aanwezig:
 - Zand: 20 soorten;
 - Klei of veen: 15 soorten;
- De 'doorwaadbaarheid' van het perceel is geschikt voor weidevogels;
- Pakket 5c (rust van 1 april tot 1 juli) is alleen beschikbaar rondom plasdras percelen.

Pakketvoorwaarden

1. U neemt jaarlijks een rustperiode in acht van 1 april tot datum x (zie pakketten);
2. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen of beweiding plaats;
3. Als er na de afgesproken rustperiode nog kuikens of legsels op het perceel aanwezig zijn, is verlengen van de rustperiode op 50% van het perceel verplicht (met een maximum van circa 1 hectare per broedpaar grutto, tureluur, wulp, zomertaling, krakeend of slobbeend) tot het moment waarop de kuikens vliegvlug zijn;
4. U maait het grasland jaarlijks (na de rustperiode) en voert het maaisel af;
5. De eerste maaibeurt vindt voor 1 oktober plaats. Een tweede en derde keer maaien en afvoeren is toegestaan, waarbij u zorgt dat het gras kort de winter in gaat;
6. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
7. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
8. Bemesting met kunstmest en drijfmest is niet toegestaan;
9. Bemesting met vaste mest (maximaal 10 ton per hectare per jaar) is mogelijk, met uitzondering van een strook van 20 meter rondom een beheereenheid met pakket 3 Plasdras;
10. Werkzaamheden zijn (na de rustperiode) alleen toegestaan bij daglicht;
11. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 – 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland		Vergoeding / ha
5a	Kruidenrijk grasland, rustperiode van 1 april tot 15 juni	€ 1.660
5b	Kruidenrijk grasland, rustperiode van 1 april tot 22 juni	€ 1.910
5c	Kruidenrijk grasland, rustperiode van 1 april tot 1 juli	€ 2.055

Hoe bepaal ik de doorwaadbaarheid van mijn perceel?

Doorwaadbaarheid gaat om de mate waarin jonge weidevogelkuikens zich makkelijk kunnen bewegen in het grasland. Het mag een kuiken geen energie kosten om aan voedsel (insecten) te komen, de kuikens moeten tussen de grasstengels en kruiden door kunnen lopen. Bij een te hoge gewasproductie wordt het gedurende de rustperiode een te dichte en zware vegetatie die voor de kuikens niet geschikt. Het gras is dan vaak ook erg hoog, en gaat vervolgens legeren (plat liggen). Als het perceel een ijle vegetatie (met kruiden) heeft, die tussen 15 mei en 1 juni circa 20 centimeter hoog is, dan is de doorwaadbaarheid goed.

Wat verstaat CMO onder vaste ofwel ruige mest?

Vaste strorijke mest van runderen, paarden, geiten en/of schapen. Deze term hanteert ook RVO en is afkomstig uit het Besluit gebruik meststoffen (artikel 1 onder q, vaste strorijke mest: vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is).

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Advies: laat bij een maaibeurt ca. 10% staan

Bij een maaibeurt het meest kruidenrijke deel ongemaaid laten, is gunstig voor zaadsetting van bloeiende kruiden en voor insecten. Een volgende maaibeurt neemt u dit stuk dan weer mee en laat u bijvoorbeeld een ander deel staan. Met deze maatregel draagt u bij aan de kruidenrijkdom van uw perceel.

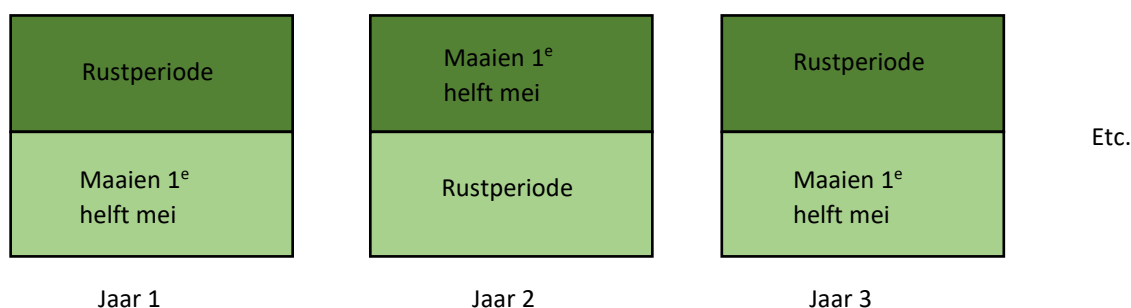
Pakket 13b.14.01 Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels

Doel

Kruidenrijke graslandpercelen zijn erg belangrijk voor onder meer weidevogels. De bloeiende kruiden trekken insecten aan, waardoor weidevogels hier hun voedsel kunnen vinden. Ook bieden ze door de latere maaidatum een veilige plek wanneer omliggend grasland wordt gemaaid.

Behalve kruidenrijkdom is ook de 'doorwaadbaarheid' belangrijk: de mate waarin kuikens zich makkelijk kunnen bewegen in het grasland. Als een perceel nog een te hoge gewasproductie heeft, ontstaat een dicht en zwaar gewas waarin de kuikens geen geschikte leefomstandigheden vinden. Dit pakket richt zich specifiek op percelen met weidevogelbeheer die nog ontwikkelingsbeheer nodig hebben.

De kern van het pakket is dat het perceel in twee delen wordt beheerd, waarin rustperiode en tijdig maaien elkaar afwisselen. Hiermee wordt gewerkt aan het verder verlagen van de gewasproductie waardoor de kruidenrijkdom toeneemt en de doorwaadbaarheid verbetert, en tegelijk biedt het perceel ook rust aan broedende vogels.

Wanneer u al enige tijd bezig bent met verschrallingsbeheer, kunt u in een dominantstadium van een of meer grassen komen. Afhankelijk van de bodemsoort bestaat de grasmat dan voor meer dan de helft uit gestreepte witbol, grote vossenstaart of glanshaver. De vegetatie blijft dan vrij kruidenarm en de soorten zijn vrij algemeen. Dit stadium kan relatief eenvoudig doorbroken worden door twee tot drie jaar op de juiste momenten in het jaar te maaien.

Instapeisen

Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels is alleen mogelijk in de vorm van vlakdekkend beheer.

Pakketvoorwaarden

Deel met rustperiode

1. U neemt een rustperiode in acht van 1 april tot 15 juni;
2. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen of beweiding plaats;
3. U maait het grasland jaarlijks (na de rustperiode) en voert het maaisel af;
4. De eerste maaibeurt vindt zo spoedig mogelijk na de rustperiode plaats. Een tweede en derde keer maaien en afvoeren is toegestaan, waarbij u zorgt dat het gras kort de winter in gaat;

Deel met tijdig maaien

5. U maait het grasland in de 1e helft van mei en voert het maaisel af;

6. Na de 1^e maaibeurt (tussen 1 en 15 mei) heeft u twee opties:
- U neemt een rustperiode in acht tot 15 juni, óf;
 - U kiest voor extensieve beweiding met maximaal 3 GVE / ha.

Beide delen

7. U rouleert jaarlijks het deel met rustperiode en het deel met tijdig maaien;
8. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
9. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
10. Najaarsbeweiding is toegestaan na de rustperiode;
11. Bemesting met kunstmest en drijfmest is niet toegestaan;
12. Bemesting met vaste mest (maximaal 10 ton per hectare per jaar) is mogelijk, met uitzondering van een strook van 20 meter rondom een beheereenheid met pakket 3 Plasdras;
13. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
14. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
15. U zorgt dat het gras zo kort mogelijk kort de winter in gaat;
16. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U controleert het te maaien deel op de aanwezigheid van nesten. Als er nesten zijn, laat u minimaal 50 m² (een straal van 3,5 meter rondom nest) staan, én:
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland		Vergoeding / ha
13b.14.01	Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels – startbeheer	€ 1.200
13b.14.09	Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels – startbeheer met extensieve beweiding	€ 1.400
13b.14.07	Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels – doorbreken dominantstadium	€ 1.440
13b.14.08	Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels – doorbreken dominantstadium met extensieve beweiding	€ 1.660

Toelichting GVE (Grootvee-eenheid)

- Runderen ouder dan 2 jaar 1,00 GVE
- Runderen vanaf 6 maanden maar niet ouder dan 2 jaar 0,60 GVE
- Runderen jonger dan 6 maanden 0,40 GVE
- Paardachtigen ouder dan 6 maanden 1,00 GVE
- Schapen, lammeren en geiten 0,15 GVE

Waarom moet ik in de eerste helft van mei maaien?

In mei steken diverse overheersende grassoorten energie in het doorschieten van de bloeistengel en het tot bloei komen. Doordat er geen bemesting met drijf- en kunstmest plaatsvindt, wordt vervolgens de hergroei van deze grassoorten vertraagd. Hier profiteren andere grassoorten van en een aantal éénjarige kruiden. Dit is de eerste stap in het ontwikkelingsbeheer.

Wat verstaat CMO onder vaste ofwel ruige mest?

Vaste storrijke mest van runderen, paarden, geiten en/of schapen. Deze term hanteert ook RVO en is afkomstig uit het Besluit gebruik meststoffen (artikel 1 onder q, vaste storrijke mest: vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is).

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 5h Kruidenrijke graslandrand

Doel

Kruidenrijke graslandranden zijn erg belangrijk voor onder meer weidevogels. De bloeiende kruiden trekken insecten aan, waardoor weidevogels hier hun voedsel kunnen vinden.

Behalve kruidenrijkdom is ook de 'doorwaadbaarheid' belangrijk: de mate waarin kuikens zich makkelijk kunnen bewegen in het grasland. Als een perceel nog een te hoge gewasproductie heeft, ontstaat een dicht en zwaar gewas waarin de kuikens geen geschikte leefomstandigheden vinden.

Instapeisen

- In het perceel zijn in de periode van 1 april tot 1 oktober in een representatief plot van 5 x 5 meter (25 m²) minimaal de volgende aantallen inheemse grassen en kruiden aanwezig:
 - Zandgrond: 20 soorten;
 - Klei of veen: 15 soorten.
- De 'doorwaadbaarheid' van het gras in de rand is geschikt voor weidevogels;
- De rand is minimaal 6 meter breed.

Pakketvoorwaarden

1. In de periode 1 april tot 15 juni is beweiding niet toegestaan;
2. U maait het grasland jaarlijks en voert het maaisel af;
3. De eerste maaibeurt vindt na 15 juni en voor 1 oktober plaats. Een tweede en derde keer maaien en afvoeren is toegestaan, waarbij u zorgt dat het gras kort de winter in gaat;
4. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
5. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
6. Bemesting is niet toegestaan;
7. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht.

Pakketvariant – Open Grasland		Vergoeding / ha
5h	Kruidenrijke graslandrand	€ 1.400

Hoe bepaal ik de doorwaadbaarheid van mijn perceel?

Doorwaadbaarheid gaat om de mate waarin jonge weidevogelkuikens zich makkelijk kunnen bewegen in het grasland. Het mag een kuiken geen energie kosten om aan voedsel (insecten) te komen, de kuikens moeten tussen de grasstengels en kruiden door kunnen lopen. Bij een te hoge gewasproductie wordt het gedurende de rustperiode een te dichte en zware vegetatie die voor de kuikens niet geschikt. Het gras is dan vaak ook erg hoog, en gaat vervolgens legeren (plat liggen). Als de rand een ijle vegetatie (met kruiden) heeft, die tussen 15 mei en 1 juni circa 20 centimeter hoog is, dan is de doorwaadbaarheid goed.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Advies: laat bij een maaibeurt ca. 10% staan

Bij een maaibeurt het meest kruidenrijke deel ongemaaid laten, is gunstig voor zaadzetting van bloeiende kruiden en voor insecten. Een volgende maaibeurt neemt u dit stuk dan weer mee en laat u bijvoorbeeld een ander deel staan. Met deze maatregel draagt u bij aan de kruidenrijkdom van uw perceel.

Pakket 6 Extensief beweid grasland

Doel

Extensief weiden zorgt ervoor dat de vegetatie gevarieerder, minder open en minder egaal zijn dan de percelen die gemaaid worden. Dit beheerpakket is daardoor een mooie toevoeging in een beheeremozaïek voor weidevogels.

Een intensieve beweiding geeft een te grote kans op vertrapping van nesten en het gras wordt snel kort gegeten. Door te weiden met minder vee, ontstaat er structuurrijk grasland met ruimte voor schuilmogelijkheden. Ook trekken de mestflaten van het vee insecten aan die als voedsel dienen voor volwassen weidevogels en wat oudere kuikens.

Pakketvoorwaarden

1. Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met een veebezetting van minimaal a en maximaal b GVE per hectare (zie pakketten). U voldoet deze gehele periode aan de minimale en maximale veebezetting;
2. Maaien is voorafgaand aan de beweiding niet toegestaan;
3. In de periode van beweiding is het gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
4. In de periode van beweiding zijn overige bewerkingen niet toegestaan;
5. Werkzaamheden zijn (na de beweidingperiode) alleen toegestaan bij daglicht.
6. Wanneer u gaat maaien, past u onderstaande kuikenvriendelijke werkwijzen toe:
 - U plaatst 6 - 12 uur voorafgaand aan het maaien stokken met plastic zakken om eventuele kuikens te verjagen naar een ander perceel, én;
 - U maait van binnen naar buiten óf u maait van één zijde van het perceel naar de andere zijde, waarbij u start aan de zijde van het perceel waarin géén kuikens aanwezig zijn.

Pakketvarianten – Open Grasland, Open Akker en Dooradering		Vergoeding / ha
6a	Extensief beweid grasland, 1 mei tot 15 juni, 1 – 1,5 GVE / ha	€ 780
6a.14.01	Extensief beweid grasland, 15 april tot 15 juni, 1 – 1,5 GVE/ha	€ 830
6c	Extensief beweid grasland, 1 mei tot 15 juni, 1 – 3 GVE/ha	€ 540
6c.14.01	Extensief beweid grasland, 15 april – 15 juni, 1 – 3 GVE/ha	€ 590
6e	Extensief beweid grasland, 15 mei – 1 juli, 1 – 1,5 GVE/ha	€ 780

Toelichting GVE (Grootvee-eenheid)

- Runderen ouder dan 2 jaar 1,00 GVE
- Runderen vanaf 6 maanden maar niet ouder dan 2 jaar 0,60 GVE
- Runderen jonger dan 6 maanden 0,40 GVE
- Paardachtigen ouder dan 6 maanden 1,00 GVE
- Schapen, lammeren en geiten 0,15 GVE

Pakket 7 Ruige mest

Doel

Het uitrijden van ruige mest (vaste mest) is gunstig in een totaalaanpak voor weidevogelbeheer. Het bevordert een 'rustige' grasgroei, waardoor het gewas minder vol wordt en geschikter voor kuikens. Ook zorgt ruige mest voor meer structuur in het gewas en biedt het meer ruimte voor kruiden. De organische mest zorgt bovendien voor een rijk bodemleven waarop oudervogels kunnen foerageren. Ten slotte wordt het stro in de ruige mest door sommige vogels, kieviten met name, ook gebruikt als nestmateriaal.

Instapeisen

- Dit pakket is alleen mogelijk in combinatie met pakket Kruidenrijk grasland (pakket 5a, b of c). Ruige mest opbrengen is toegestaan bij meer pakketten, hier is alleen geen aparte beheervergoeding voor beschikbaar.

Pakketvoorwaarden

- U rijdt op de beheereenheid ten minste 5 en maximaal 10 ton ruige stalmest per hectare uit. Bij aanvoer van mest kan het collectief u (indien relevant) vragen om mestbonnen te laten zien;
- Uitrijden van ruige stalmest is toegestaan buiten de rustperiode van het afgesloten pakket kruidenrijk grasland en tot de toegestane einddatum volgens de mestwetgeving; Niet tijdig ingediende meldingen komen niet in aanmerking voor een vergoeding.
- U mag per beheerjaar meerdere meldingen doen, u ontvangt per jaar maximaal één keer de vergoeding voor de oppervlakte van de beheereenheid.

Meldingsplicht

- U doet binnen 7 dagen na het uitrijden van de ruige stalmest **melding** daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
 - Het nummer van de beheereenheid;
 - De oppervlakte waarop ruige mest is uitgereden;
 - De datum waarop ruige mest is uitgereden.

Niet tijdig ingediende meldingen komen niet in aanmerking voor een vergoeding.

Pakketvariant – Open Grasland		Vergoeding / ha
7a	Ruige mest	€ 145

Wat verstaat CMO onder ruige ofwel vaste mest?

Vaste storijke mest van runderen, paarden, geiten en/of schapen. Deze term hanteert ook RVO en is afkomstig uit het Besluit gebruik meststoffen (artikel 1 onder q, vaste storijke mest: vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is).

Pakket 9a en 9b

Poel (groot onderhoud)

Doel

Poelen en het aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor diverse amfibieën, libellen en waterplanten. Openheid rondom (een deel van) de poel is van belang om een goede voortplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien, vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek.

Het is van belang te voorkomen dat de poel dichtgroeit, dichtslibt en verlandt. Door regelmatig het teveel aan slib, afgestorven plantenresten en waterplanten te verwijderen (opschonen) blijft ook de zuurstofvoorziening in het water op peil. Het beste is om opschonen van de poel in fases uit te voeren. Op deze manier wordt niet de hele poel door de onderhoudswerkzaamheden verstoord, en blijft altijd een deel van de begroeiing in stand waar de, in de poel aanwezige, organismen heen kunnen vluchten. Afwezigheid van vissen is cruciaal: vissen eten de amfibieën-eitjes op waardoor succesvolle voortplanting nagenoeg onmogelijk is.

Dit pakket is gericht op poelen waarbij naast het jaarlijks regulier beheer van de poel, het éénmaal uitvoeren van groot onderhoud met een kraan noodzakelijk is in de contractperiode.

Instapeisen

- Een kleine poel is kleiner dan 175 m², een grote poel is groter dan 175 m² (vanaf de insteek);
- De poel is niet aangesloten op een waterloop of afwatering vanuit het erf;
- De poel is vrij van vis.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud aan de poel, waarbij u:
 - circa 1/3 van het talud / oeversrand maait;
 - bomen en struiken snoeit zodat de poel niet in de schaduw ligt;
 - voorkomt dat de poel voor meer dan de helft dichtgroeit.
2. Tijdens de contractperiode verricht u daarnaast minimaal éénmaal groot onderhoud, waarbij u maximaal 75% van de poel schoont (uitbaggeren met een kraan);
3. Op basis van een beheerplanning geeft CMO u aan in welke jaar groot onderhoud moet plaatsvinden;
4. U mag alleen werkzaamheden verrichten in de periode tussen 1 september en 15 oktober;
5. U voert en maai- en schoonafval af;
6. Bij gebruik van het element als veedrinkplaats moet u vertrapping van de oevers voorkomen door minimaal de helft van de oeverlengte uit te rasteren;
7. Het is niet toegestaan gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in en rond (< 5 meter) het element te gebruiken;
8. Het is niet toegestaan vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) uit te zetten of te kweken;
9. Het is niet toegestaan slootmaaisel of bagger in en rond (< 5 meter) het element te verwerken.

Meldingsplicht

10. U doet binnen 7 dagen na groot onderhoud **melding** daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvarianten – Dooradering		Vergoeding / stuk
9a	Poel (klein), groot onderhoud	€ 115 jaarlijks € 300 eenmalig
9b	Poel (groot), groot onderhoud	€ 150 jaarlijks € 700 eenmalig

U krijgt de eenmalige vergoeding uitgekeerd na uitvoering van groot onderhoud en melding daarvan.

Waarom is de toegestane onderhoudsperiode zo kort?

In de periode van 1 september en 15 oktober zijn er nauwelijks amfibieën in het water aanwezig. Onderhoud aan de poel schaadt de aanwezige amfibieën dan niet.

De poel is drooggevalle, is dat een probleem?

Incidentele droogval van de poel in een droog jaar is geen probleem. Dit zorgt er voor dat er geen vissen in de poel overleven, en dat is op zijn beurt weer gunstig voor de overlevingskans van amfibieënetjes en -larven. Wanneer de poel jaarlijks droogvalt, is dat een signaal dat onderhoud (inclusief uitdiepen) nodig is.

Waarom is gefaseerd beheer belangrijk?

Gefaseerd beheer van de poel zelf en openheid rondom (een deel van) de poel is van belang om een goede voorplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek.

Waarom moet het maaisel worden afgevoerd?

Maaisel uit de poel moet binnen een week na schonen worden afgevoerd. Als het langer blijft liggen kruipen er allerlei dieren in (onder andere insecten, eventueel ringslangen, muizen, e.a.) en verruigt de oever. Zijn deze soorten toch in het maaiafval gekropen dan is het gewenst om het op een vaste hoop te laten liggen, bijvoorbeeld als ringslangenhoo.

Pakket 9c en 9d

Poel (jaarlijks beheer)

Doel

Poelen en het aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor diverse amfibieën, libellen en waterplanten.

Openheid rondom (een deel van) de poel is van belang om een goede voortplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien, vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek.

Het is van belang te voorkomen dat de poel dichtgroeit, dichtslibt en verlandt. Door regelmatig het teveel aan slib, afgestorven plantenresten en waterplanten te verwijderen (schonen) blijft ook de zuurstofvoorziening in het water op peil. Het beste is om opschonen van de poel in fases uit te voeren. Op deze manier wordt niet de hele poel door de onderhoudswerkzaamheden verstoord, en blijft altijd een deel van de begroeiing in stand waar de, in de poel aanwezige, organismen heen kunnen vluchten. Afwezigheid van vissen is cruciaal: vissen eten de amfibieën-eitjes op waardoor succesvolle voortplanting nagenoeg onmogelijk is.

Dit pakket is gericht op poelen waarbij opschonen met een kraan niet noodzakelijk is in de contractperiode, maar jaarlijks regulier beheer voldoende is.

Instapeisen

- Een kleine poel is kleiner dan 175 m², een grote poel is groter dan 175 m² (vanaf de insteek);
- De poel is niet aangesloten op een waterloop of afwatering vanuit het erf;
- De poel is vrij van vis.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud aan de poel, waarbij u:
 - circa 1/3 van het talud / oeversrand maait;
 - bomen en struiken snoeit zodat de poel niet in de schaduw ligt;
 - voorkomt dat de poel voor meer dan de helft dichtgroeit.
2. U voert en maai- en schoonafval af;
3. U mag alleen werkzaamheden verrichten in de periode tussen 1 september en 15 oktober;
4. Bij gebruik van het element als veedrinkplaats moet u vertrapping van de oevers voorkomen door minimaal de helft van de oeverslengte uit te rasteren;
5. Het is niet toegestaan gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in en rond (< 5 meter) het element te gebruiken;
6. Het is niet toegestaan vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) uit te zetten of te kweken;
7. Het is niet toegestaan slootmaaisel of bagger in en rond (< 5 meter) het element te verwerken.

Meldingsplicht

8. U doet binnen 7 dagen na jaarlijks onderhoud **melding** daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant – Dooradering		Vergoeding / stuk
9c	Poel (klein), jaarlijks beheer	€ 115
9d	Poel (groot), jaarlijks beheer	€ 150

Waarom is de toegestane onderhoudsperiode zo kort?

In de periode van 1 september en 15 oktober zijn er nauwelijks amfibieën in het water aanwezig. Onderhoud aan de poel schaadt de aanwezige amfibieën dan niet.

De poel is drooggevalle, is dat een probleem?

Incidentele droogval van de poel in een droog jaar is geen probleem. Dit zorgt ervoor dat er geen vissen in de poel overleven, en dat is op zijn beurt weer gunstig voor de overlevingskans van amfibieënetjes en -larven. Wanneer de poel jaarlijks droogvalt, is dat een signaal dat onderhoud (inclusief uitdiepen) nodig is.

Waarom is gefaseerd beheer belangrijk?

Gefaseerd beheer van de poel zelf en openheid rondom (een deel van) de poel is van belang om een goede voorplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek.

Waarom moet het maaisel worden afgevoerd?

Maaisel uit de poel moet binnen een week na schonen worden afgevoerd. Als het langer blijft liggen (wel uit de oever halen), kruipen er allerlei dieren in (onder andere insecten, eventueel ringslangen, muizen, e.a.) en verruigt de oever. Zijn deze soorten toch in het maaiafval gekropen dan is het gewenst om het op een vaste hoop te laten liggen, bijvoorbeeld als ringslangenhoo.

Pakket 10 Natuurvriendelijke oever

Doel

Een natuurvriendelijke oever is een door de mens aangebrachte aaneengesloten oever langs een waterloop, in de vorm van een plas-drasberm of een flauw talud. Een natuurvriendelijke oever heeft een belangrijke functie als leefgebied voor diverse vissoorten: in de watervegetatie vinden zij schuil- en paaiplekken.

Ook bij weidevogelbeheer zijn natuurvriendelijke oevers van belang. Weidevogelkuikens kunnen goed zwemmen, maar hebben een flauwe oever nodig om weer uit het water te komen. Ook bieden de oevers een beschutte plek met voedsel voor de weidevogels.

Instapeisen

- De oever heeft een talud van minimaal 1:3;
- De waterloop langs de natuurvriendelijke oever is het grootste deel van het jaar watervoerend.

Pakketvoorwaarden

1. U schoont en/of maait de beheereenheid minimaal éénmaal per 2 jaar en maximaal éénmaal per jaar;
2. Per onderhoudsbeurt schoont en/of maait u minimaal 25% en maximaal 50% van de beheereenheid;
3. U voert het maai- en schoonafval af;
4. U mag alleen werkzaamheden verrichten in de periode tussen 1 september en 15 oktober;
5. Het is niet toegestaan gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in en rond (< 5 meter) het element te gebruiken;
6. Beweidings is niet toegestaan op de beheereenheid;

Meldingsplicht

- U doet binnen 7 dagen na jaarlijks onderhoud (maaien en/of schonen) **melding** daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
 - het nummer van de beheereenheid
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd

Pakketvariant – Open Grasland, Open Akker en Dooradering		Vergoeding / ha
10a	Natuurvriendelijke oever	€ 5.380

Waarom is voor deze onderhoudsperiode gekozen?

Door te maaien en/of te schonen in september en oktober hebben vissen en amfibieën het minst hinder van de werkzaamheden. Met deze periode omzeilen we de voortplantingsperiode en de overwinteringstijd.

Pakket 12 Duurzaam slootbeheer – Ecologisch slootschonen

Doel

Onderhoud aan sloten is van belang om te voorkomen dat sloten dichtgroeien en dichtslibben. Naast de minimumeisen die het waterschap stelt aan het onderhoud van sloten (de Keur) kan zorgvuldig en gefaseerd beheer van de sloot de ecologische waarde ervan versterken. We noemen dit ook wel duurzaam slootbeheer. Bij ecologisch slootschonen blijft ten behoeve van de flora en fauna in de sloot ieder jaar een deel van de vegetatie in de sloot staan: in de meeste gevallen wordt één kant van het talud niet geschoond. Het talud dat niet geschoond wordt, wisselt per jaar.

Door de sloot niet ieder jaar geheel te schonen of te baggeren, kan de (water)kwaliteit van de sloot flink verbeteren. Zonder dat dit een negatieve invloed heeft op het watervoerend vermogen van de sloot. Door ecologisch slootschonen te combineren met randenbeheer streven we een duurzaam oeverbeheer na, waarbij uitspoeling richting de waterloop beperkt wordt (pakketten 13b, 13c, 13d of 19). De strook land langs een waterloop wordt dusdanig beheerd dat zich een soortenrijke en stevig wortelende vegetatie ontwikkelt die de oever beschermt tegen afkalving en erosie, de baggeraanwas wordt beperkt en de oeverzone kan als klimaatbuffer dienen voor waterberging. De soortenrijke oever trekt insecten aan die weer als voedsel dienen voor opgroeiende (weide-)vogels.

Beheerpakket Duurzaam slootbeheer kan alleen afgesloten worden in het stroomgebied van Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDOD).

Instapeisen

- De waterloop is minimaal 1 meter breed (waterbreedte bij zomerpeil) en watervoerend;
- De waterloop staat niet als A-waterloop op de Legger van het waterschap.

Pakketvoorwaarden

1. Pakket 12b: U schoont en/of maait jaarlijks minimaal 25% tot maximaal 75% van de waterloop;
2. Pakket 12d: U schoont en/of maait jaarlijks minimaal 25% tot maximaal 100% van de waterloop (alleen toegestaan in Cat Water of Klimaat, ter beoordeling van CMO);
3. U voert de werkzaamheden uit tussen 1 september en 1 november;
4. De sloten worden gefaseerd geschoond: het ene jaar de ene kant, het andere jaar de andere kant. Een deel van de sloot- en oevervegetatie blijft dus staan;
5. Bij het slootschonen wordt gebruik gemaakt van een maaikorf of een eco-reiniger. Andere slootreinigungsapparatuur kan ook gebruikt worden mits het bodemprofiel, inclusief de wortels van waterplanten in de sloot, niet beschadigd wordt. Het gebruik van Hemos is niet toegestaan vanwege de grote zuigkracht waarmee het slootleven wordt opgezogen;
6. De planten op de slootbodem, het talud en de slootkant worden boven de wortels afgemaaid en niet eruit getrokken;
7. U verwijdert eventueel snoeiafval en/of maaiafval uit de waterloop;
8. Sloopvuil wordt niet neergelegd in onbemeste randen, zoals de verplichte bufferstroken langs sloten, en niet boven de insteek neergelegd;
9. De oever en sloot worden niet bemest, er wordt geen mest gedumpt en er wordt niet gebrand;
10. Ecologisch slootschonen wordt gecombineerd met randenbeheer (pakketten 13b, 13c, 13d of 19);
11. Het Collectief stelt in samenspraak met u een slotenplan op, waarin vastgelegd wordt op welke locaties er welk jaar geschoond wordt. Ieder jaar wordt een deel van de sloten geschoond.

Meldingsplicht

- U doet binnen 7 dagen na het slootschonen **melding** daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
 - het nummer van de beheereenheid
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd

Pakketvariant Categorie Klimaat en Categorie Water		Vergoeding / m1
L12b	Duurzaam slootbeheer – Ecologisch slootschonen	€ 0,21
L12b.14.01	Duurzaam slootbeheer – Ecologisch slootschonen incl. aanpalend randenbeheer	€ 0,23
L12d	Duurzaam slootbeheer – Ecologisch slootschonen	€ 0,21

Waarom is voor deze onderhoudsperiode gekozen?

Door te schonen in de periode 1 september -1 november hebben vissen en amfibieën het minst hinder van de werkzaamheden. Met deze periode omzeilen we de voortplantingsperiode en de overwinteringstijd.

Hoe wordt er geschoond?

De maaikorf wordt idealiter aan de overzijde van de sloot ingezet en halverwege de sloot of 0,5 m voor het talud omhoog gehaald (het is de bedoeling dat 25 – 75% van de vegetatie blijft staan). Hierdoor kunnen vissen voor de maaikorf weg komen en worden ze niet tussen de vegetatie geklemd en op de kant gezet. Bij brede sloten is het praktisch om vanuit het midden van de sloot naar de aanliggende oever toe te werken. Doordat het grootste deel van de sloot wordt geschoond, blijft de waterdoorstroom gegarandeerd. De wortels van de vegetatie blijven intact, waardoor het bodemprofiel ook intact blijft. Dit komt de waterkwaliteit ten goede.

Pakket 13a Botanisch weiland

Doel

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun botanisch waarde, ze zijn ook voor de fauna van belang. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels.

Elke plantensoort heeft een eigen bloeiperiode. Door een grote verscheidenheid aan kruiden te realiseren, draag je bij aan een zo lang mogelijke 'bloeiboog': een periode waarin kruiden tot bloei komen en met hun nectar insecten aantrekken.

Bij dit pakket geldt ook de informatie die in hoofdstuk 5 van onze beheerstrategie staat.

Instapeisen

- In het perceel zijn in de periode van 1 april tot 1 oktober in een representatief plot van 5 x 5 meter (25 m²) minimaal de volgende aantallen inheemse grassen en kruiden aanwezig:
 - Zandgrond: 20 soorten;
 - Klei of veen: 15 soorten.
- Het pakket Botanisch weiland is alleen in de vorm van vlakdekkend beheer toegestaan, randenbeheer is niet mogelijk;
- Nieuw botanisch beheer is niet mogelijk tenzij bij hoge uitzondering (zie paragraaf 5.3 van de Beheerstrategie).

Pakketvoorwaarden

1. U maait het grasland jaarlijks en voert het maaisel af;
2. U mag bij de eerste snede maximaal 80% maaien, waarbij u de schralere, meest kruidenrijke stukken laat staan. Het niet gemaaide deel maait u mee bij de tweede snede;
3. De eerste maaibeurt vindt plaats na 15 juni en voor 1 oktober (tenzij anders afgesproken met het collectief). Een tweede en derde keer maaien en afvoeren is toegestaan;
4. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
5. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
6. Beweiding is toegestaan vanaf 1 maart tot 1 oktober met een maximale veebezetting van 2 GVE / ha;
7. Bemesting met kunstmest en drijfmest is niet toegestaan. Bemesting met vaste mest (maximaal 10 ton per hectare) is alleen toegestaan na beoordeling (hiervoor kan een grondmonster gevraagd worden) en goedkeuring van CMO in een frequentie van maximaal 1 x per 2-3 jaar;
8. Bekalken met een traag werkende kalksoort (Dologran, zeewier- of schelpenkalk) in kleine hoeveelheden per jaar is toegestaan om verzuring tegen te gaan;
9. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
10. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
11. U maait van binnen naar buiten.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13a	Botanisch weiland	€ 1.400

Toelichting GVE (Grootvee-eenheid)

• Runderen ouder dan 2 jaar	1,00 GVE
• Runderen vanaf 6 maanden maar niet ouder dan 2 jaar	0,60 GVE
• Runderen jonger dan 6 maanden	0,40 GVE
• Paardachtigen ouder dan 6 maanden	1,00 GVE
• Schapen, lammeren en geiten	0,15 GVE

Voorheen moest ik 4 indicatorsoorten hebben, waarom nu 15 of 20 soorten per 25 m²?

In de ANLb-periode 2016-2022 stond in de pakketvoorwaarden dat op het perceel in een willekeurig gekozen plek minimaal 4 soorten kruiden moesten voorkomen die op een indicatorsoortenlijst stonden. Deze kruiden zijn een indicator dat het perceel niet bemest werd, en vormen geen goede graadmeter voor de kruidenrijkdom van een perceel. Alleen de soorten op die specifieke lijst telden mee, dat vraagt dat deelnemers alle soorten moeten kunnen herkennen.

Voor de komende ANLb-periode laten we die specifieke kritische lijst los. Het aantal gaat van 4 naar 15 of 20, maar nu tellen alle inheemse soorten mee: alle kruiden en grassen, dus ook een soort als witte klaver telt mee. Op naam brengen hoeft niet, in een representatief vlak van 5 x 5 meter moet je wel minimaal 15 of 20 verschillende soorten grassen en kruiden kunnen vinden.

Hoe maakt CMO de afweging of bemesting met vaste mest toegestaan is?

In de basis is bemesting niet toegestaan. Er zijn echter percelen, met name op zandgronden, die al dusdanig lang verschaald zijn dat er verzuring optreedt en/of verarming van het aantal kruiden. Dit is te herkennen aan een (zeer) ijle vegetatie met typische soorten als schapenzuring, gewone veldbies, gewoon biggenkruid, reukgras en gewoon struisgras. Een periode beperkte mestgift van vaste mest heeft dan een positief effect op de zuurgraad.

Op echt verschaalde percelen, waar een hoge kruidenrijkdom en ijle vegetatie aanwezig is, is eens in de drie jaar een mestgift mogelijk van 5 – 10 ton vaste mest per hectare. CMO beoordeelt deze mogelijkheid in het veld, samen met u, door te kijken of het perceel daadwerkelijk te ver verschaald / verzuurd is.

Waarom moet ik bij de eerste snede een deel laten staan?

Door bij een maaibeurt het meest kruidenrijke deel ongemaaid te laten, is gunstig voor zaadzetting van bloeiende kruiden en voor insecten. Een volgende maaibeurt neemt u dit stuk dan weer mee en laat u idealiter een ander deel staan. Met deze maatregel draagt u bij aan het in standhouden en vergroten van de kruidenrijkdom op uw perceel.

Waarom is bloten en klepelen niet toegestaan?

Door percelen met beweiding niet te bloten, blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden. Ook deze leveren een biodiversiteitswaarde doordat hier weer andere kruiden groeien en beschutting voor fauna biedt. Daarbij zorgen bloten en klepelen ervoor dat het gras zo klein wordt geslagen, dat het niet goed af te voeren is en daarmee bemesting van het perceel ontstaat.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben kuikens, reekalfjes en andere fauna in uw weiland onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben weidevogelkuikens, reekalfjes en andere fauna de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 13b en 13h Botanisch hooiland

Doel

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun botanisch waarde, ze zijn ook voor de fauna van belang. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels.

Elke plantensoort heeft een eigen bloeiperiode. Door een grote verscheidenheid aan kruiden te realiseren, draag je bij aan een zo lang mogelijke 'bloeiboog': een periode waarin kruiden tot bloei komen en met hun nectar insecten aantrekken.

Bij dit pakket geldt ook de informatie die in hoofdstuk 5 van onze beheerstrategie staat.

Instapen

- In het perceel zijn in de periode van 1 april tot 1 oktober in een representatief plot van 5 x 5 meter (25 m²) minimaal de volgende aantallen inheemse grassen en kruiden aanwezig:
 - Botanisch hooiland (pakket 13b) 20 soorten op zandgrond, 15 soorten op klei of veen;
 - Botanisch hooiland – extra divers (pakket 13h) 30 soorten ongeacht grondsoort;
- Het pakket Botanisch hooiland is alleen in de vorm van vlakdekkend beheer toegestaan. Randenbeheer is via pakket 13d Botanische hooilandrand mogelijk;
- Nieuw botanisch beheer is niet mogelijk tenzij bij hoge uitzondering (zie paragraaf 5.3 beheerstrategie);
- Voor percelen die in 2023 door Ecogroen zijn beoordeeld gelden de voorwaarden die staan beschreven in paragraaf 5.2 van de Beheerstrategie.

Pakketvoorwaarden

1. U maait het grasland jaarlijks en voert het maaisel af;
2. U mag bij de eerste snede maximaal 80% maaien, waarbij u de schralere, meer kruidenrijke stukken laat staan. Het niet gemaaide deel maait u mee bij de tweede snede.
3. De eerste maaibeurt vindt plaats na 15 juni en voor 1 oktober (tenzij anders afgesproken met het collectief). Een tweede en derde keer maaien en afvoeren is toegestaan;
4. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
5. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
6. Beweiding is alleen toegestaan tussen 1 augustus en 1 januari;
7. Bemesting met kunstmest en drijfmest is niet toegestaan. Bemesting met vaste mest (maximaal 10 ton per hectare) is alleen toegestaan na beoordeling (hiervoor kan een grondmonster gevraagd worden) en goedkeuring van CMO in een frequentie van maximaal 1 x per 2-3 jaar;
8. Bekalken met een traag werkende kalksoort (Dologran, zeewier- of schelpenkalk) in kleine hoeveelheden per jaar is toegestaan om verzuring tegen te gaan;
9. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
10. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
11. U maait van binnen naar buiten.

Pakketvarianten		Vergoeding / ha
13b	Botanisch hooiland Minimaal 15 of 20 soorten	€ 1.650
13h	Botanisch hooiland – extra divers Minimaal 30 soorten	€ 2.150

Voorheen moest ik 4 indicatorsoorten hebben, waarom nu 15, 20 of zelfs 30 soorten per 25 m²?

In de ANLb-periode 2016-2022 stond in de pakketvoorwaarden dat op het perceel in een willekeurig gekozen plek minimaal 4 soorten kruiden moesten voorkomen die op een indicatorsoortenlijst stonden. Deze kruiden zijn een indicator dat het perceel niet bemest werd, en vormen geen goede graadmeter voor de kruidenrijkdom van een perceel. Alleen de soorten op die specifieke lijst telden mee, dat vraagt dat deelnemers alle soorten moeten kunnen herkennen.

Voor de komende ANLb-periode laten we die specifieke kritische lijst los. Het aantal gaat van 4 naar 15, 20 of 30, maar nu tellen alle inheemse soorten mee: alle kruiden en grassen, dus ook een soort als witte klaver telt mee. Op naam brengen hoeft niet, in een representatief vlak van 5 x 5 meter moet je wel minimaal dit aantal verschillende soorten grassen en kruiden kunnen vinden.

Hoe maakt CMO de afweging of bemesting met vaste mest toegestaan is?

In de basis is bemesting niet toegestaan. Er zijn echter percelen, met name op zandgronden, die al dusdanig lang verschaald zijn dat er verzuring optreedt en/of verarming van het aantal kruiden. Dit is te herkennen aan een (zeer) ijle vegetatie met typische soorten als schapenzuring, gewone veldbies, gewoon biggenkruid, reukgras en gewoon struisgras. Een periode beperkte mestgift van vaste mest heeft dan een positief effect op de zuurgraad.

Op echt verschaalde percelen, waar een hoge kruidenrijkdom en ijle vegetatie aanwezig is, is eens in de drie jaar een mestgift mogelijk van 5 – 10 ton vaste mest per hectare mogelijk. CMO beoordeelt deze mogelijkheid in het veld, samen met u, door te kijken of het perceel daadwerkelijk te ver verschaald / verzuurd is.

Waarom moet ik bij de eerste snede een deel laten staan?

Door bij een maaibeurt het meest kruidenrijke deel ongemaaid te laten, is gunstig voor zaadzetting van bloeiende kruiden en voor insecten. Een volgende maaibeurt neemt u dit stuk dan weer mee en laat u idealiter een ander deel staan. Met deze maatregel draagt u bij aan het in standhouden en vergroten van de kruidenrijkdom op uw perceel.

Waarom is bloten en klepelen niet toegestaan?

Door percelen met beweiding niet te bloten, blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden. Ook deze leveren een biodiversiteitswaarde doordat hier weer andere kruiden groeien en beschutting voor fauna biedt. Daarbij zorgen bloten en klepelen ervoor dat het gras zo klein wordt geslagen, dat het niet goed af te voeren is en daarmee bemesting van het perceel ontstaat.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben kuikens, reekalfjes en andere fauna in uw weiland onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben weidevogelkuikens, reekalfjes en andere fauna de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Botanisch waardevol grasland (foto Rob Geerts).

Pakket 13b.14.02 Ontwikkeling botanisch grasland - startbeheer

Doel

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun botanisch waarde, ze zijn ook voor de fauna van belang. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels.

Wanneer u net start met botanisch beheer, bestaat het perceel vaak nog volledig uit Engels raaigras of een mix van diverse grassen. Het perceel is dan nog erg voedselrijk, met een hoge gewasproductie. Door te maaien, het maaisel af te voeren en niet te bemesten verschaalt het perceel, waardoor de gewasproductie daalt en de kruidenrijkdom toeneemt. Dit pakket richt zich specifiek op percelen waar net gestart wordt met de ontwikkeling van botanisch grasland.

Instapeisen

- Bestaand beheer: ontwikkeling botanisch grasland – startbeheer kan in de vorm van randen of vlakdekkend beheer;
- Nieuw botanisch beheer is alleen mogelijk als randenbeheer via pakket 13c.14.01 Botanische weiderand langs waterloop of 13d Botanische hooilandrand (zie paragraaf 5.3 beheerstrategie);
- Voor percelen die in 2023 door Ecogroen zijn beoordeeld gelden de voorwaarden die staan beschreven in paragraaf 5.2 van de Beheerstrategie.

Pakketvoorwaarden

1. U maait het grasland jaarlijks drie keer en voert het maaisel af; twee keer is toegestaan als u dit combineert met naweiden na 1 augustus tot 1 januari (max. 2 GVE/ha);
2. De eerste maaibeurt vindt plaats wanneer het gras in de aar schiet, maar uiterlijk 15 mei;
3. U zorgt dat het gras kort de winter ingaat;
4. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
5. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
6. Beweiding is niet toegestaan;
7. Bemesting is niet toegestaan;
8. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
9. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
10. U maait van binnen naar buiten;
11. Voor het maaien gaat u na of er zich wild of broedende vogels in het perceel bevinden en treft u zo nodig maatregelen om deze te beschermen.

LET OP: Als de graslandontwikkeling gedurende de contractperiode leidt tot een dominantstadium van witbol, vossenstaart of glanshaver (specifieke grassoorten), dan is uw startbeheer succesvol geweest. Dit is tegelijk het moment waarop het nodig is het beheerpakket te wijzigen in Ontwikkeling botanisch grasland – doorbreken dominantstadium. U kunt daarvoor contact met ons opnemen.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13b.14.02	Ontwikkeling botanisch grasland - startbeheer	€ 1.200

Waarom moet ik uiterlijk 15 mei maaien?

In mei steekt Engels raaigras alle energie in het doorschieten van de bloeistengel en het tot bloei komen. Als er na vroeg maaien geen bemesting plaatsvindt, wordt vervolgens de hergroei van Engels raaigras vertraagd. Hier profiteren andere grassoorten van en een aantal éénjarige kruiden. Dit is de eerste stap in het ontwikkelingsbeheer.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Het gewenste eindplaatje: bloemrijk grasland (foto Rob Geerts).

Pakket 13b.14.03 Ontwikkeling botanisch grasland – doorbreken dominantstadium

Doel

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun botanisch waarde, ze zijn ook voor de fauna van belang. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels.

Wanneer u al enige tijd bezig bent met botanisch beheer, kunt u in een dominantstadium van een of meer grassen komen. Afhankelijk van de bodemsoort bestaat de grasmat dan voor meer dan de helft uit gestreepte witbol, grote vossenstaart of glanshaver. De vegetatie blijft dan vrij kruidenarm en de soorten zijn vrij algemeen. Dit stadium kan relatief eenvoudig doorbroken worden door twee tot drie jaar op de juiste momenten in het jaar te maaien.

Instapeisen

- Bestaand beheer: Ontwikkeling botanisch grasland – doorbreken dominantstadium kan in de vorm van randen of vlakdekkend beheer;
- Nieuw botanisch beheer is alleen mogelijk als randenbeheer via pakket 13c.14.01 Botanische weiderand langs waterloop of 13d Botanische hooilandrand (zie paragraaf 5.3 beheerstrategie);
- Voor percelen die in 2023 door Ecogroen zijn beoordeeld gelden de voorwaarden die staan beschreven in paragraaf 5.2 van de Beheerstrategie.

Pakketvoorwaarden

1. U maait het grasland jaarlijks twee keer en voert het maaisel af;
2. De eerste maaibeurt vindt plaats in de tweede helft van mei;
3. De tweede maaibeurt vindt plaats in augustus of september;
4. Naweiden na 1 augustus is toegestaan tot 1 januari (max. 2 GVE/ha);
5. U zorgt dat het gras kort de winter in gaat;
6. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
7. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
8. Bemesting met kunstmest en drijfmest is niet toegestaan. Bemesting met vaste mest is alleen toegestaan na beoordeling (hiervoor kan een grondmonster gevraagd worden) en goedkeuring van CMO;
9. Bekalken met een traag werkende kalksoort (Dologran, zeewier- of schelpenkalk) in kleine hoeveelheden per jaar is toegestaan om verzuring tegen te gaan;
10. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
11. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
12. U maait van binnen naar buiten;
13. Voor het maaien gaat u na of er zich wild of broedende vogels in het perceel bevinden en treft u zo nodig maatregelen om deze te beschermen.

LET OP: Als de graslandontwikkeling voorspoedig verloopt en u bent van mening dat er een kruidenrijke vegetatie op het perceel is ontstaan (minimaal 15 of 20 soorten per 25 m²), dan is uw ontwikkelingsbeheer succesvol geweest. U kunt in overleg met het collectief het beheerpakket wijzigen in een ander botanisch pakket.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13b.14.03	Ontwikkeling botanisch grasland – doorbreken dominantstadium	€ 1.400

Waarom moet ik in de tweede helft van mei maaien?

De meeste kruiden kennen een tragere voorjaarsontwikkeling dan de dominante grassen (witbol, vossenstaart en glanshaver). Na een 'vroeg' maaibeurt voor juni, groeien deze kruiden relatief snel door en onderdrukken de hergroei van de tot dan toe dominante grassoorten. Dit is de benodigde stap in het ontwikkelingsbeheer om uit het dominant-stadium te komen.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Een graslandperceel in een dominant-stadium van gestreepte witbol.

Pakket 13b.14.05 Grasland voor de veldleeuwerik

Doel

Behalve op bouwland, broeden veldleeuweriken ook graag op graslanden. Vooral pas gemaaide percelen hebben een grote aantrekkingskracht op veldleeuweriken. Bij een regulier maairegime is de rustperiode te kort voor leeuweriken om de jongen groot te brengen. Dit pakket omvat dan ook een aangepast maairegime.

Om te broeden wordt de eerste maaibeurt uitgesteld tot minimaal 1 juni. In juni-juli wordt een periode van minimaal 7 weken rust aangehouden tussen de eerste en tweede maaibeurt in. Dit pakket is met name aantrekkelijk in combinatie met kruidenrijke akkerranden en andere permanente akkerhabitats.

Instapeisen

- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed;
- De beheereenheid is minimaal 0,3 hectare en maximaal 1,5 hectare groot.

Pakketvoorwaarden

1. De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen één of meerdere malen afgezocht op aanwezige legfels;
2. Alle gevonden nesten worden gemarkeerd, geregistreerd en gemeld via www.boerenlandvogelsnederland.nl of vastgelegd op een stalkaart die u op uw bedrijf beschikbaar heeft. Ook als er geen nesten gevonden zijn, vult u de datum in waarop gezocht is;
3. U beschermt gevonden nesten via een rustperiode van 7 weken in de periode van 1 juni tot 31 augustus;
4. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen landbouwkundige bewerkingen of beweiding plaats;
5. De eerste maaibeurt vindt plaats ná 1 juni;
6. De tweede maaibeurt vindt na de rustperiode van 7 weken;
7. Er zit minimaal 7 weken tussen elke maaibeurt;
8. Bemesting is alleen toegestaan als voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:
 - Binnen 2 dagen na een maaibeurt, én;
 - Alleen bemesting met rundermest.
9. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
10. Chemische bestrijding is in de periode van 1 juni tot 31 augustus niet toegestaan. Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen;
11. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
12. U maait van binnen naar buiten.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13b.14.05	Grasland voor de veldleeuwerik	€ 1.200

Waarom geldt een maximum van 1,5 ha?

Veel soorten, zo ook de veldleeuwerik, zijn gebaat bij een mozaïekbeheer: een combinatie van verschillende maatregelen op verschillende percelen die samen zorgen voor een geschikt leefgebied. Simpel gesteld is zijn drie percelen van elk 1 hectare zinvoller dan één perceel van 3 hectare.

Samenwerken met vrijwilligers

U ontvangt van CMO kaarten met daarop uw percelen. Als er vrijwilligers actief zijn en u willen helpen met het in beeld brengen van de aanwezige nesten, kunt u hen een kopie van deze kaart aanbieden. Vervolgens vragen we u deze ingevulde kaart op uw bedrijf beschikbaar te hebben, zodat u zelf voorafgaand aan het maaien kunt zien waar de nesten liggen én u dit kunt aantonen bij een eventuele controle door de NVWA of schouw door het collectief.

Waarom mag ik het grasland pas na 1 juni maaien?

De jongen van de eerste legfels van de veldleeuwerik zijn op 1 juni vliegvlug, zodat u dan veilig kunt maaien.

Waarom moet er 7 weken tussen de maaibeurten zitten?

Een veldleeuwerik heeft meestal 2 tot 3 legfels per jaar. In totaal heeft een veldleeuwerik 45 dagen nodig om zijn jongen vliegvlug te krijgen. Door deze periode aan te houden tussen twee maaibeurten, krijgt deze soort de gelegenheid zijn jongen tussentijds groot te brengen. Bij een eerste maaibeurt net na 1 juni, een tweede maaibeurt eind juli is nog een derde maaibeurt mogelijk in september.

Waarom is bemesten alleen toegestaan binnen 2 dagen na een maaibeurt?

Pas gemaaid land is een aantrekkelijke plek voor de veldleeuwerik om een nest te maken. Om de veldleeuwerik op pas gemaaid land een grote kans op broedsucces te geven is het van belang om de werkzaamheden (maaien en bemesten) in een zo kort mogelijke periode te doen, zodat er snel weer rust op het land is.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben de kuikens onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Waarom van binnen naar buiten maaien?

Als u op het midden van uw perceel met maaien start en vervolgens naar de buitenkant maait, hebben kuikens de gelegenheid naar naastgelegen percelen te vluchten en raken ze niet opgesloten in een steeds kleiner wordend stuk grasland.

Pakket 13b.14.06 Maatwerkbeheer botanisch grasland

Doel

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun botanisch waarde, ze zijn ook voor de fauna van belang. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels.

Percelen die in 2023 door Ecogroen zijn beoordeeld met waarde 'matig' in combinatie met een gras-kruidenmix of bloemrijk (schraal)grasland (type 3 of 4 Wim Schippers) vragen om specifiek beheer. Deze percelen zijn het start- en dominantstadium voorbij maar ontwikkelen zich nog niet verder naar kruidenrijke vegetatie. Het beheer van deze percelen moet leiden tot het ontwikkelen van een groter aantal kruiden (7 of meer karteersoorten in beoordeling Ecogroen per eind 2028).

Instapeisen

- Maatwerkbeheer botanisch grasland kan alleen in de vorm van vlakdekkend beheer en is alleen mogelijk voor bestaande deelnemers;
- Voor percelen die in 2023 door Ecogroen als 'matig' zijn beoordeeld geldt een maximale grootte van 1,5 ha; grotere percelen moeten worden doorsneden door struweelranden (zie paragraaf 5.2 van de Beheerstrategie).

Pakketvoorwaarden

1. U maait het grasland jaarlijks en voert het maaisel af;
2. U mag bij de eerste snede maximaal 80% maaien, waarbij u de schralere, meer kruidenrijke stukken laat staan. Het niet gemaaide deel maait u mee bij de tweede snede;
3. De eerste maaibeurt vindt plaats na 15 juni, tenzij anders afgesproken met de gebiedscoördinator, en voor 1 oktober. Een tweede en derde keer maaien en afvoeren is toegestaan;
4. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
5. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
6. Beweiding is alleen toegestaan tussen 1 augustus en 1 januari;
7. Bemesting met kunstmest en drijfmest is niet toegestaan. Bemesting met vaste mest is alleen toegestaan na beoordeling (hiervoor kan een grondmonster gevraagd worden) en goedkeuring van CMO;
8. Bekalken met een traag werkende kalksoort (Dologran, zeewier- of schelpenkalk) in kleine hoeveelheden per jaar is toegestaan om verzuring tegen te gaan;
9. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid. Om de verspreiding van zaden van doelsoorten te bevorderen is het wel toegestaan maaisel dat is verzameld uit een goed ontwikkeld botanisch graslandperceel uit de nabije omgeving uit te strooien. Het uitgestrooide maaisel dient na het uitstrooien weer bij elkaar geharkt en afgevoerd te worden;
10. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht;
11. U maait van binnen naar buiten.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13b.14.06	Maatwerk botanisch grasland – doorontwikkeling botanisch grasland	€ 1.650

Pakket 13c.14.01 Botanische weiderand langs waterloop

Doel

Het doel van een weiderand langs waterlopen binnen het leefgebied Dooradering en Categorie Water en Klimaat is verbeteren van de waterkwaliteit. Een botanische weiderand heeft het volgende positieve effect op de ecologische kwaliteit:

- Functioneert als bufferzone tegen inspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen;
- Verhoogt de biodiversiteit;
- Draagt bij aan verminderde noodzaak voor chemische bestrijding doordat kruiden meer natuurlijke vijanden aantrekken.

Instapeisen

- De beheereenheid ligt langs een waterloop (watervoerende sloot), al dan niet begeleid door schouwpaden, en is minimaal 3m en maximaal 9m breed;
- In de beheereenheid zijn in de periode van 1 april tot 1 oktober in een representatief plot van 5 x 5 meter (25 m²) minimaal de volgende aantallen inheemse grassen en kruiden aanwezig:
 - Zandgrond: 20 soorten;
 - Klei of veen: 15 soorten.

Pakketvoorwaarden

1. Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is niet toegestaan;
2. Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd binnen een week na het maaien;
3. De beheereenheid mag niet worden bemest;
4. Beweiding is vanaf 15 juni tot 1 januari toegestaan;
5. Er wordt een rustperiode in acht genomen van 1 maart tot 15 juni. In deze periode vinden geen bewerkingen plaats;
6. Doorzaaien met een inheems graskruidmengsel is toegestaan;
7. Waterloponderhoud is toegestaan van 1 september tot 1 maart waarbij het maaisel/bagger niet op de beheereenheid gebracht mag worden;
8. U mag het grasland niet klepelen, bloten, scheuren, frezen of opnieuw inzaaien;
9. De beheereenheid mag niet bereden worden met uitzondering van eventueel onderhoud aan de aanpalende waterloop en zaai- en maaiwerkzaamheden.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13c.14.01	Botanische weilandrand langs waterlopen - Dooradering + Categorie Water + Categorie Klimaat	€ 1.350

Waarom is bloten en klepelen niet toegestaan?

Door percelen met beweiding niet te bloten, blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden. Ook deze leveren een biodiversiteitswaarde doordat hier weer andere kruiden groeien en beschutting voor fauna biedt. Daarbij zorgen bloten en klepelen ervoor dat het gras zo klein wordt geslagen, dat het niet goed af te voeren is en daarmee bemesting van het perceel ontstaat.

Pakket 13d Botanische hooilandrand

Doel

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun botanisch waarde, ze zijn ook voor de fauna van belang. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels.

Elke plantensoort heeft een eigen bloeiperiode. Door een grote verscheidenheid aan kruiden te realiseren, draag je bij aan een zo lang mogelijke 'bloeiboog': een periode waarin kruiden tot bloei komen en met hun nectar insecten aantrekken.

Randen langs opgaande landschapselementen zijn een waardevolle combinatie, met name aan de zonzijde van het landschapselement. Daarom hanteren we in leefgebied Dooradering, Open Akker en Categorie Klimaat de voorwaarde dat randen altijd grenzen aan een landschapselement en/of onderdeel uitmaken van een beheermozaïek (zie ook hoofdstuk 5 van onze Beheerstrategie 2023-2028). Als de rand alleen binnen Categorie Water valt, geldt deze voorwaarde niet.

Startbeheer (13d.14.02)

Wanneer u net start met botanisch beheer, bestaat de perceelsrand vaak nog volledig uit Engels raaigras of een mix van diverse grassen. De perceelsrand is dan nog erg voedselrijk, met een hoge gewasproductie. Door te maaien, het maaisel af te voeren en niet te bemesten verschaalt de rand, waardoor de gewasproductie daalt en de kruidenrijkdom toeneemt. Dit pakket richt zich specifiek op perceelsranden waar net gestart wordt met de ontwikkeling van een botanische hooilandrand.

Doorbreken dominantstadium (13d.14.03)

Wanneer u al enige tijd bezig bent met botanisch beheer, kunt u in een dominantstadium van een of meer grassen komen. Afhankelijk van de bodemsoort bestaat de grasmat dan voor meer dan de helft uit gestreepte witbol, grote vossenstaart of glanshaver. De vegetatie blijft dan vrij kruidenarm en de soorten zijn vrij algemeen. Dit stadium kan relatief eenvoudig doorbroken worden door twee tot drie jaar op de juiste momenten in het jaar te maaien.

Instapeisen

- 13d en 13d.14.01: In de rand zijn in de periode van 1 april tot 1 oktober in een representatief plot van 5 x 5 meter (25 m²) minimaal de volgende aantallen inheemse grassen en kruiden aanwezig:
 - Zandgrond: 20 soorten;
 - Klei of veen: 15 soorten.
- De rand is minimaal 3 en maximaal 9 meter breed;
- De rand ligt aan de buitenkant van het perceel;
- Dooradering en Open Akker: Randen hierin moeten altijd grenzen aan een landschapselement en/of onderdeel uitmaken van een beheermozaïek voor doelsoorten. Daarbij ligt het botanisch beheer zoveel mogelijk op de zonzijde en nooit alleen op de noordkant;
- Categorie Water (13d.14.01): Randen binnen Categorie Water moeten grenzen aan een waterloop en hoeven niet te grenzen aan een landschapselement.

Specifieke pakketvoorwaarden 13d en 13d.14.01

1. U maait het grasland jaarlijks minimaal één keer en voert het maaisel af;
2. De eerste maaibeurt vindt plaats ná 15 juni en vóór 1 oktober waarbij het gras op het perceel voor het grootste deel kort de winter ingaat.

Specifieke pakketvoorwaarden 13d.14.02 - startbeheer

1. U maait het grasland jaarlijks drie keer en voert het maaisel af;
2. De eerste maaibeurt vindt plaats wanneer het gras in de aar schiet, maar uiterlijk 15 mei;
3. U zorgt dat het gras kort de winter ingaat.

Specifieke pakketvoorwaarden 13d.14.03 – doorbreken dominantstadium

1. U maait het grasland jaarlijks twee keer en voert het maaisel af;
2. De eerste maaibeurt vindt plaats in de tweede helft van mei;
3. De tweede maaibeurt vindt plaats in augustus of september;
4. U zorgt dat het gras kort de winter in gaat.

Pakketvoorwaarden algemeen

1. Bloten en klepelen is niet toegestaan;
2. Gebruik van chemische onkruidbestrijding:
 - a. Dooradering/Open Akker/Klimaat (13d): niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
 - b. Categorie Water (13d.14.01): in het geheel niet toegestaan.
3. Beweiding is gedurende het hele jaar niet toegestaan;
4. Bemesting is niet toegestaan;
5. Bekalken met een traag werkende kalksoort (Dologran, zeewier- of schelpenkalk) in kleine hoeveelheden per jaar is toegestaan om verzuring tegen te gaan;
6. Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid;
7. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan bij daglicht.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
13d	Botanische hooilandrand – Dooradering + Open Akker	€ 1.700
13d.14.01	Botanische hooilandrand langs waterlopen - Categorie Water	€ 1.700
13d.14.02	Botanisch hooilandrand, startbeheer – Dooradering + Open Akker	€ 1.250
13d.14.03	Botanisch hooilandrand, doorbreken dominantstadium – Dooradering + Open Akker	€ 1.450

Voorheen moest ik 4 indicatorsoorten hebben, waarom nu 15 of 20 soorten per 25 m²?

In de ANLb-periode 2016-2022 stond in de pakketvoorwaarden dat op het perceel in een willekeurig gekozen plek minimaal 4 soorten kruiden moesten voorkomen die op een indicatorsoortenlijst stonden. Deze kruiden zijn een indicator dat het perceel niet bemest werd, en vormen geen goede graadmeter voor de kruidenrijkdom van een perceel. Alleen de soorten op die specifieke lijst telden mee, dat vraagt dat deelnemers alle soorten moeten kunnen herkennen.

Voor de komende ANLb-periode laten we die specifieke kritische lijst los. Het aantal gaat van 4 naar 15 of 20, maar nu tellen alle inheemse soorten mee: alle kruiden en grassen, dus ook een soort als witte klaver telt mee. Op naam brengen hoeft niet, in een vlak van 5 x 5 meter moet je wel minimaal 15 of 20 verschillende soorten grassen en kruiden kunnen vinden.

Waarom is maaien pas na 15 juni toegestaan?

Doel hiervan is ervoor te zorgen dat de kruiden in de rand zaad kunnen zetten en tot bloei komen. Dit zorgt voor vergroten van de kruidenrijkdom en meer insecten.

Waarom is bloten en klepelen niet toegestaan?

Door percelen met beweiding niet te bloten, blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden. Ook deze leveren een biodiversiteitswaarde doordat hier weer andere kruiden groeien en beschutting voor fauna biedt. Daarbij zorgen bloten en klepelen ervoor dat het gras zo klein wordt geslagen, dat het niet goed af te voeren is en daarmee bemesting van het perceel ontstaat.

Waarom alleen bij daglicht maaien?

Als u in het donker maait, hebben kuikens, reekalfjes en andere fauna in uw weiland onvoldoende gelegenheid een veilige plek te zoeken.

Pakket 14d Graanstoppel

Doel

Graanstoppel, met name hoge stoppel, is waardevol voor akkervogels. Akkervogels vinden hierin dekking én voedsel in de winter. Als stoppel door de winter ongestoord kan blijven liggen, is dat heel aantrekkelijk voor zaadeters (zoals veldleeuwerik en patrijs), maar ook voor muizeneters (zoals torenvalk en uilen). Spontane kruiden die in de graanstoppel groeien, dragen ook bij aan het voedselaanbod.

Instapeisen

Dit pakket is alleen mogelijk op graanpercelen (geen maïs).

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat vanaf de oogst (minimaal vanaf 1 november) tot datum 1 februari uit graanstoppel als gewasrest;
2. Vanaf de oogst (uiterlijk vanaf 1 november) tot 1 februari vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
3. Rouleren van de beheereenheid is toegestaan in navolging van het bouwplan. Aangepaste locatie in overleg met CMO uiterlijk vóór 1 maart doorgeven;
4. Chemische bestrijding is in de periode 1 november tot 1 februari niet toegestaan.
Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen;

Pakketvariant		Vergoeding / ha
14d	Graanstoppel – Dooradering + Open Akker + Categorie Klimaat	€ 190

Rouleren mag. Hoe bepaalt CMO of de aangepaste locatie van het perceel akkoord is?

We kijken of de nieuwe locatie nog onderdeel uitmaakt van het beheeremozaïek voor akkervogels. Een soort als de patrijs heeft bijvoorbeeld een actieradius van ongeveer 500 meter. Als de gewijzigde locatie te ver van de overige beheerpercelen ligt, dan draagt het stoppeland onvoldoende bij.

Anders gezegd: betreft de wijziging verplaatsing naar een aangrenzend perceel, dan zal dit zelden tot nooit een probleem zijn. Het is belangrijk dat u wijzigingen tijdig (tot uiterlijk 15 maart) doorgeeft aan CMO.

Pakket 15a Wintervoedselakker

Doel

Wintervoedselakkers zijn belangrijk voor in Nederland overwinterende (akker)vogels. De kruidenrijke vegetatie trekt insecten aan, de granen bieden voedsel in winter en vroege voorjaar. Door de kruiden en het graan in de winter te laten overstaan, is ook in het winterhalfjaar schuilgelegenheid en voedsel aanwezig.

Instapeisen

- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed;
- De beheereenheid is minimaal 0,3 hectare en maximaal 1,5 hectare groot;
- De beheereenheid moet zoveel mogelijk in de zon liggen en mag nooit alleen in de schaduw liggen van opgaande beplanting.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 1 maart uit het door CMO voorgeschreven wintervoedselmengsel;
2. Alleen de zaadmengsels van CMO zijn toegestaan;
3. U neemt een rustperiode in acht van 1 juni tot 1 maart;
4. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
5. Rouleren van de beheereenheid is na 3 jaar toegestaan om onkruiddruk beheersbaar te houden. De aangepaste locatie kan alleen na overleg met CMO, uiterlijk vóór 1 maart, bepaald worden;
6. Bemesting met kunstmest is niet toegestaan;
7. Chemische bestrijding is jaarrond niet toegestaan.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
15a	Wintervoedselakker – Dooradering + Open Akker + Categorie Klimaat	€ 2.255

Waarom geldt een maximum van 1,5 ha?

Veel soorten, zo ook de patrijs en de veldleeuwerik, zijn gebaat bij een mozaïekbeheer: een combinatie van verschillende maatregelen op verschillende percelen die samen zorgen voor een geschikt leefgebied. Simpel gesteld zijn drie percelen van elk 1 hectare zinvoller dan één perceel van 3 hectare.

Jaarlijks opnieuw inzaaien

Een wintervoedsel akker kan meerdere jaren op één plek liggen, maar planten met zaden zoals granen nemen snel af en vergrassing neemt toe. U zaait de wintervoedselakker dan ook jaarlijks opnieuw in.

Advies: maak gebruik van een vals zaaibed

Zorg ervoor dat u op tijd zaait, zodat het gewas tot bloei en zaadzetting kan komen. Door gebruik te maken van een vals zaaibed, vermindert u ongewenste kruiden.

Advies: roulatie met vanggewassen

Een wintervoedselakker kan in de tijd afgewisseld worden met een groenbemester of vanggewas om zo de onkruiddruk te verminderen. Dit betekent wisseling van beheerpakket of tijdelijk stoppen met het beheerpakket op het specifieke perceel. Overleg tijdig met CMO over de mogelijkheden.

Rouleren mag. Hoe bepaalt CMO of de aangepaste locatie van het perceel akkoord is?

We kijken of de nieuwe locatie nog onderdeel uitmaakt van het beheermozaïek voor akkervogels. Een soort als de patrijs heeft bijvoorbeeld een actieradius van ongeveer 500 meter. Als de gewijzigde locatie te ver van de overige beheerpercelen ligt, dan draagt de wintervoedselakker onvoldoende bij.

Anders gezegd: betreft de wijziging verplaatsing naar een aangrenzend perceel, dan zal dit zelden tot nooit een probleem zijn. Het is belangrijk dat u wijzigingen tijdig (tot uiterlijk 1 maart) doorgeeft aan CMO.

Mag ik mijn eigen graan gebruiken en die mengen met het kruidenmengsel van CMO?

CMO heeft in principe geen bezwaar tegen het gebruik van eigen graan. Voor het bestellen van de kruidenmengsels is dit wel veel omslachtiger voor CMO, zeker in kleine hoeveelheden. De mogelijkheden zijn daarmee afhankelijk van het aantal deelnemers en de benodigde hoeveelheid kruidenmengel. Als u voorkeur heeft om eigen graan te gebruiken, geef dat dan vooral zo spoedig mogelijk door aan CMO. Bij voldoende animo bestellen we een deel zonder graan. Een wintervoedselakker draagt bij aan de overleving van de overwinterende vogels. Hier draagt graan voor een belangrijk deel aan bij. Het zaadmengsel moet daarom minimaal voor 30% uit graan bestaan.

Pakket 18 Kruidenrijke akker

Doel

Een kruidenrijke akker bestaat uit een mengsel van graan en akkerkruiden. Deze akkers zijn van belang voor diverse soorten fauna in kleinschalige landschappen. De nectar, het stuifmeel, de zaden en de aangetrokken insecten vormen een belangrijke voedselbron voor veel dieren. Een niet te dicht gezaaid graangewas biedt ruimte voor de gewenste kruiden (o.a. korenbloem, klaproos en kamille) en broedende vogels. Een akker waarvan de stoppel in de winter blijft staan biedt voedsel en dekking.

Graanakkers dragen ook bij aan bodemverbetering. Granen hebben diepe wortels waardoor een bodemstructuur ontstaat die goed waterdoorlatend is.

Kruidenrijke akkers kunnen in het voorjaar maar ook in het najaar ingezaaid worden. Dit heeft als voordeel dat de bodem op temperatuur is na de zomer en de onkruiddruk in het najaar minder hoog is dan in het voorjaar. Daarnaast zijn er in het najaar vaak betere kiemomstandigheden door dauw en regen.

Een gewasperceel opgedeeld in kleinere gewaspercelen met als doel meerdere percelen onder beheer te brengen komt niet in aanmerking voor een overeenkomst in leefgebied Dooradering als hierdoor de natuurwaarde niet versterkt wordt. Daarnaast moeten de gewaspercelen goed bewerkbaar zijn.

Instapeisen

- De maximale oppervlakte is 1,5 hectare;
- In de vorm van stroken is de kruidenrijke akker minimaal 6 meter breed én is alleen de pakketvariant met ingezaaide kruiden toegestaan;
- De beheereenheid moet zoveel mogelijk in de zon liggen en mag nooit alleen in de schaduw liggen van opgaande beplanting;
- Vlakdekkend kruidenrijk akkerbeheer is alleen mogelijk in combinatie met een kruidenrijke akkerrand (pakket 19a) of botanische hooilandrand (13d) aan minimaal twee zijdes van het perceel of als strook midden door het perceel van minimaal 6m breed. Dit geldt niet als de beheereenheid kleiner is dan 0,5 hectare;
- Pakketvariant f is alleen mogelijk in het jaar dat er geen graan aanwezig is (starten met pakketvariant f is niet toegestaan).

Pakketvoorwaarden

1. Pakket a: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 juli uit graan (geen maïs) en/of boekweit en inheemse akkerkruiden (ingezaaid of spontaan);
2. Pakket f: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 mei tot 15 juli uit een eenjarig gewas (geen graan of maïs);
3. Binnen een contractperiode van 6 jaar mag u maximaal 2 jaar een ander gewas dan graan inzetten;
4. Als u kiest voor ingezaaide akkerkruiden, zijn alleen de kruidenmengsels van CMO toegestaan;
5. Bemesting met kunstmest is niet toegestaan (ook niet in het jaar dat er geen graan staat);
6. Chemische bestrijding is niet toegestaan (ook niet in het jaar dat er geen graan staat).

Pakketvariant		Vergoeding / ha
18a	Kruidenrijke akker – spontane kruiden – Dooradering + Open Akker + Categorie Klimaat	€ 2.000

18a.14.01	Kruidenrijke akker – ingezaaide kruiden – Dooradering + Open Akker + Categorie Klimaat	€ 2.200
18f	Kruidenrijke akker, jaar zonder graan - Dooradering	€ 132

Mag ik mijn eigen graan gebruiken en die mengen met het kruidenmengsel van CMO?

In principe heeft CMO hier geen bezwaar tegen. Voor het bestellen van de mengsels is dit wel veel omslachtiger voor CMO, zeker in kleine hoeveelheden. De mogelijkheden zijn daarmee afhankelijk van het aantal deelnemers en de benodigde hoeveelheid kruidenmengel. Als u voorkeur heeft om eigen graan te gebruiken, geef dat dan vooral zo spoedig mogelijk door aan CMO. Bij voldoende animo bestellen we een deel zonder graan.

Waarom kan ik op stroken alleen de variant met ingezaaide kruiden kiezen?

Voor de biodiversiteit heeft pakket 19 Kruidenrijke akkerrand in de meeste gevallen een hogere meerwaarde dan stroken van pakket 18 Kruidenrijke akker. Om het onderscheid niet te groot te maken, kiezen we voor behoud van de optie van strokenbeheer op akkers (in plaats van alleen vlakdekkend) en tegelijk voor de verplichting daar dan wel meer kruiden te realiseren via inzaai.

Pakket 19 Kruidenrijke akkerrand

Doel

In kruidenrijke akkerranden wordt geen gewas geteeld. Ze worden ingezaaid met een mengsel van grassen, kruiden en granen. Zo dienen ze als broed-, schuil- en foerageergebied voor akkervogels zoals de veldleeuwerik en patrijs. De rand kan langs het perceel liggen, maar ook dwars over het perceel.

In kleinschalige landschappen hebben kruidenrijke akkerranden ook een belangrijke functie als voedselbron en schuilgelegenheid voor diverse soorten vogels, zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën.

Kruidenrijke akkerranden langs waterlopen dragen bij aan de ecologische kwaliteit van het water. Ze fungeren als bufferzone tegen inspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Doordat kruiden meer natuurlijke vijanden aantrekken, dragen ze ook bij aan verminderde noodzaak voor chemische bestrijding.

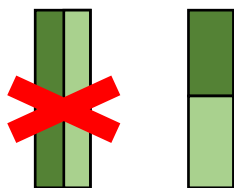
Instapeisen

- Dooradering + Open Akker + Open Grasland weidevogelgebied Vroomshoop + Categorie Klimaat:
 - Een kruidenrijke akkerrand is minimaal 6 meter en maximaal 20 meter breed;
 - De rand kan ook blokvormig worden aangelegd als deze wordt doorsneden met een braakstrook van minimaal 6 meter breed. De maximale oppervlakte is dan 1,5 hectare;
 - De beheereenheid moet zoveel mogelijk in de zon liggen en mag nooit alleen in de schaduw liggen van opgaande beplanting.
- Categorie Water:
 - De rand ligt langs een waterloop (watervoerende sloot);
 - De rand is minimaal 3 en maximaal 9m breed.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 1 maart het jaar erop uit het door CMO voorgeschreven mengsel voor kruidenrijke akkerranden, waarbij het mogelijk is om na 15 augustus maximaal 50% van de rand te vernieuwen;
2. Alleen zaadmengsels van CMO zijn toegestaan;
3. U mag de beheereenheid niet voor 1 maart ploegen of onderwerken;
4. Alle randen zijn 2 of 3 jarig. U vernieuwt de rand afhankelijk van uw pakket als volgt:
 - 2-jarige rand: jaar 1 inzaaien; jaar 2 50% verplicht vernieuwen, waarbij u het resterende deel van de kruidenrijke rand laat staan, zonder dat u daar opnieuw ploegt en inzaait; jaar 3 de andere 50% verplicht vernieuwen; et cetera;
 - 3-jarige rand: jaar 1 inzaaien; jaar 2 laten staan; jaar 3 50% vernieuwen waarbij u het resterende deel niet bewerkt; jaar 4 de andere 50% verplicht vernieuwen; et cetera;
 - geheel opnieuw inzaaien is, uitsluitend na goedkeuring van CMO, mogelijk indien de akkerrand door omstandigheden niet tot ontwikkeling is gekomen;
5. Als u overstapt van voorjaarsinzaai op najaarsinzaai, zaait u in het najaar maximaal 50% van de rand opnieuw in. De overige 50% laat u staan tot en met de zomer van het jaar erop en zaait u na 15 augustus opnieuw in. Vervolgens blijft u in het najaar vernieuwen;

6. Als u 50% van een bestaande rand opnieuw inzaait, dan knipt u bij randen smaller dan 12 meter, de rand niet in de lengterichting op, maar in de breedte (zie figuur):

Randen van 12 meter of breder mogen ook in de lengterichting worden vernieuwd;

7. Verplaatsing van de rand is om het jaar mogelijk, mits de locatie in overleg is met CMO en vóór 15 maart bekend is bij CMO. Jaarlijks rouleren is niet toegestaan;
8. Beweiding is niet toegestaan;
9. Bemesting:
 - Dooradering + Open Akker + Open Grasland weidevogelgebied Vroomshoop + Categorie Klimaat: Bemesting met kunstmest en drijfmest en/of het opbrengen van bagger is niet toegestaan. Bemesting met vaste mest is toegestaan na goedkeuring van CMO, in een frequentie van maximaal één keer in de 3 jaar, en maximaal 10 ton ruige mest per hectare;
 - Categorie Water: bemesting van de akkerrand is niet toegestaan;
10. Chemische bestrijding is niet toegestaan;
11. U mag de rand niet berijden, behalve wanneer deze akkerrand langs een waterlichaam ligt en hierop een jaarlijkse opschoningsverplichting ligt of een ander aantoonbaar beheerpakket (Ecologisch slootschonen) met dezelfde verplichting;
12. Waterlooponderhoud is toegestaan tussen 1 september en 1 maart, waarbij maaisel/bagger niet op de akkerrand gebracht mag worden;
13. U mag de rand niet als wendakker gebruiken.

Pakketvarianten Dooradering + Open Akker + Open Grasland weidevogelgebied Vroomshoop + Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
19a	Kruidenrijke akkerrand – voorjaarsinzaai	€ 2.500
19a.14.01	Kruidenrijke akkerrand – najaarsinzaai	€ 2.500
Pakketvarianten Categorie Water		
19a.14.02	Kruidenrijke akkerrand langs waterlopen – voorjaarsinzaai	€ 2.500
19a.14.03	Kruidenrijke akkerrand langs waterlopen – najaarsinzaai –	€ 2.500

Waarom moet ik 50% van de kruidenrijke rand laten staan?

Door niet jaarlijks de hele rand opnieuw in te zaaien, vinden akkervogels zoals de patrijs ook in de periode van maart tot juni voldoende dekking en voedsel.

Waarom stellen jullie voorwaarden aan het deel van de rand dat ik vernieuw?

Als de helft van een rand van 12 meter breed in de lengterichting wordt vernieuwd, blijft er maximaal 6 meter kruidenrijke akkerrand overstaan. Dat is een relatief smalle strook waar predatie van akkervogels een veel grotere rol speelt. Door kruidenrijke randen niet in de lengte maar in de breedte op te knippen, blijft er een blokvormig deel overstaan. Daarin is meer dekking en krijgen predatoren minder de kans de akkervogels en hun nesten te vinden.

Verplaatsen van de rand mag. Hoe bepaalt CMO of de aangepaste locatie akkoord is?

We kijken of de nieuwe locatie nog onderdeel uitmaakt van het beheermosaïek. Een soort als de patrijs heeft bijvoorbeeld een actieradius van ongeveer 500 meter. Als de gewijzigde locatie te ver van de overige beheerpercelen ligt, dan draagt de kruidenrijke rand onvoldoende bij.

Anders gezegd: betreft de wijziging verplaatsing naar een ander deel op hetzelfde perceel of een aangrenzend perceel, dan zal dit zelden tot nooit een probleem zijn. Het is belangrijk dat u wijzigingen tijdig (tot uiterlijk 15 maart) doorgeeft aan CMO.

Wat verstaan jullie onder vaste mest?

Vaste strorijke mest van runderen, paarden, geiten en/of schapen. Deze term hanteert ook RVO en is afkomstig uit het Besluit gebruik meststoffen (artikel 1 onder q, vaste strorijke mest: vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is).

Wat moet ik doen als mijn akkerrand volstaat met melganzevoet?

Als de ingezaaide akkerrand in de beginfase geheel overwoekerd wordt met melganzevoet, is dat voor de fauna niet problematisch. Veel akkervogels eten de melganzevoet graag. Als u toch graag actie wil ondernemen, dan kunt u vóórdat de melganzevoet tot bloei komt de strook maaien of bloten. Dit doet u dan op voldoende hoogte zodat u de knoppen verwijdt, maar de ingezaaide kruiden alsnog tot bloei kunnen komen.

Wanneer moet ik inzaaien?

U bent vrij om het beste moment te kiezen. Om onkruidvorming te voorkomen is najaarsinzaai het meest geschikt, dan zaait u in tussen 1 oktober en 15 november.

Pakket 20 Hakhout (jaarlijks beheer)

Doel

Hakhoutbeheer is een eeuwenoude techniek van het beheren van bomen en struiken. Door de beplanting periodiek (eens in de circa 6 – 18 jaar) op een tiental centimeter boven de grond af te zagen (dit noemen we afzetten), loopt de stam weer uit met meerdere vertakkingen. Dit beheer passen we toe op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen/houtsingels.

Het effect van hakhoutbeheer is dat er gelaagdheid in de houtwal en houtsingel ontstaat: een kruidlaag, struiklaag en boomlaag. Zonder hakhoutbeheer verandert het landschapselement in een bomenrij zonder onderbegroeiing. Landschapselementen met hakhoutbeheer zijn van belang voor diverse vogels, vleermuizen, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid en zorgen simpelweg ook voor een aantrekkelijk cultuurlandschap.

Instapeisen

- De houtwal of houtsingel is vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten;
- De minimale lengte is 25 meter;
- De minimale breedte is 3 meter, de maximale breedte is 15 meter;
- Nieuwe hakhoutelementen zijn alleen mogelijk in combinatie met randen/zoombeheer, zoveel mogelijk op de zonzijde en nooit alleen op de noordkant. Als het hakhoutbeheer binnen Categorie Water of Klimaat wordt afgesloten, geldt deze voorwaarde niet;
- Het element bestaat uit een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken waarbij minimaal 80% uit hakhout bestaat, de rest mag uit overstaanders bestaan;
- Het element is periodiek afgezet in een cyclus van eenmaal per 6 – 18 jaar, met uitzondering van eventuele overstaanders (bomen die u spaart). Er is geen achterstallig onderhoud.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - De bomen in het landschapselement controleert op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid;
 - Dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid wegsnoeit;
 - Eventuele exoten verwijderd;
 - Eventuele rasters onderhoudt.
2. Eventuele snoei- en zaagwerkzaamheden vinden alleen plaats tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. Overhangende takken:
 - Dooradering + Categorie Klimaat (20c.14.01): Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnijden;
 - Categorie Water (20c.14.02): Overhangende takken boven beken mag u niet terugsnijden
4. U verwijderd snoeiafval uit het element, of u legt het snoeiafval op rillen, mits:
 - Dat de ondergroei en/of het uitlopen van de stobben niet schaadt;
 - De rillen maximaal 0,5 meter hoog zijn;
 - Maximaal 10% van de oppervlakte van het element bedekt is met rillen.

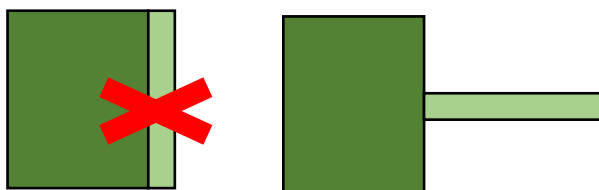
Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af.
5. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
6. Als het element is voorzien van een wallichaam, houdt u deze in stand;
7. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
8. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;

9. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
10. Bemesting is niet toegestaan;
11. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
12. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
20c.14.01	Hakhout, jaarlijks beheer – Dooradering + Categorie Klimaat	€ 1.000
20c.14.02	Hakhout, jaarlijks beheer langs waterlopen – Categorie Water	€ 1.000

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het landschapselement geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand.

Wat houdt aaneengesloten in?

Dat het element aaneengesloten is, betekent dat er geen gaten van meer dan 3 meter in de beplanting zitten. Het element moet een geheel vormen. Bij een doorgang van meer 3 meter knippen we het landschapselement op in twee beheereenheden.

Wanneer beschouwt CMO iets als achterstallig onderhoud?

Als er geen of te weinig onderhoud aan een landschapselement is geweest, waardoor er schade is of kan ontstaan die voorkomen had kunnen worden bij goed beheer. In dit beheerpakket kan het gaan om elementen waar dusdanig lang geen hakhoutbeheer is uitgevoerd, dat er geen ondergroei (struiklaag) aanwezig is, of waar alle beplanting is doorgeschoten tot opgaande bomen. Het behoud van enkele overstaanders (bomen die blijven staan bij een onderhoudsbeurt) is wel gewenst.

Pakket 20 Hakhout (groot onderhoud)

Doel

Hakhoutbeheer is een eeuwenoude techniek van het beheren van bomen en struiken. Door de beplanting periodiek (eens in de circa 6 – 18 jaar) op een tiental centimeter boven de grond af te zagen (dit noemen we afzetten), loopt de stam weer uit met meerdere vertakkingen. Dit beheer passen we toe op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen/houtsingels.

Het effect van hakhoutbeheer is dat er gelaagdheid in de houtwal en houtsingel ontstaat: een kruidlaag, struiklaag en boomlaag. Zonder hakhoutbeheer verandert het landschapselement in een bomenrij zonder onderbegroeiing.

Landschapselementen met hakhoutbeheer zijn van belang voor diverse vogels, vleermuizen, amfibieën, insecten en kleine zoogdieren. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid en zorgen simpelweg ook voor een aantrekkelijk cultuurlandschap.

Instapeisen

- De houtwal of houtsingel is vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten;
- De minimale lengte is 25 meter;
- De minimale breedte is 3 meter, de maximale breedte is 15 meter;
- Nieuwe hakhoutelementen zijn alleen mogelijk in combinatie met randen/zoombeheer, zoveel mogelijk op de zonzijde en nooit alleen op de noordkant. Als het hakhoutbeheer binnen Categorie Water of Klimaat wordt afgesloten, geldt deze voorwaarde niet;
- Het element bestaat uit een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
- Het element is periodiek afgezet in een cyclus van eenmaal per 6 – 18 jaar, met uitzondering van eventuele overstaanders (bomen die u spaart). Er is geen achterstallig onderhoud.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - De bomen in het landschapselement controleert op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid;
 - Dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid wegsnoeit;
 - Eventuele exoten verwijdt;
 - Eventuele rasteronderhoudt.
2. Hiernaast verricht u tijdens de contractperiode éénmaal groot onderhoud: het afzetten van de beplanting.
 - Dooradering + Categorie Klimaat (20c): Het advies is om afzetten gefaseerd uit te voeren (niet meer 40% in één jaar);
 - Categorie Water (20c.14.03): Afzetten uitsluitend gefaseerd uitvoeren (nooit meer dan 40% in één jaar);
3. U beheert ten minste 80% van de oppervlakte als hakhout waarbij de afzethoogte maximaal 0,5 meter is. 20% mag als overstaander (bomen die u spaart), in de verschijningsvorm van een boom, blijven staan;
4. Op basis van een beheerplanning geeft CMO u aan in welke jaar groot onderhoud moet plaatsvinden;
5. Het afzetten van het element en overige snoeiwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
6. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnijden;

7. U verwijdt snoeiafval uit het element, of u legt het snoeiafval op rillen, mits:
 - Dat de ondergroei en/of het uitlopen van de stobben niet schaadt;
 - De rillen maximaal 0,5 meter hoog zijn;
 - Maximaal 10% van de oppervlakte van het element bedekt is met rillen.
 Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
8. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling;
9. Als het element is voorzien van een wallichaam, houdt u deze in stand;
10. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
11. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
12. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
13. Bemesting is niet toegestaan;
14. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
15. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Meldingsplicht

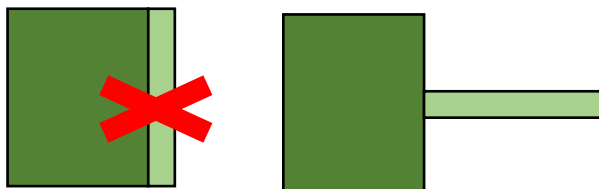
16. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (afzetten) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
20c	Hakhout, groot onderhoud – Dooradering + Categorie Klimaat	€ 1.000 jaarlijks € 16.800 eenmalig
20c.14.03	Hakhout, groot onderhoud langs waterlopen – Categorie Water	€ 1.000 jaarlijks € 16.800 eenmalig

U krijgt de eenmalige vergoeding uitgekeerd na uitvoering van groot onderhoud en melding daarvan.

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het landschapselement geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand.

Wat houdt aaneengesloten in?

Dat het element aaneengesloten is, betekent dat er geen gaten van meer dan 3 meter in de beplanting zitten. Het element moet een geheel vormen. Bij een doorgang van meer 3 meter knippen we het landschapselement op in twee beheereenheden.

Wanneer beschouwt CMO iets als achterstallig onderhoud?

Als er geen of te weinig onderhoud aan een landschapselement is geweest, waardoor er schade is of kan ontstaan die voorkomen had kunnen worden bij goed beheer. In dit beheerpakket kan het gaan om elementen waar dusdanig lang geen hakhoutbeheer is uitgevoerd, dat er geen ondergroei (struiklaag) aanwezig is, of waar alle beplanting is doorgeschoten tot opgaande bomen. Het behoud van enkele overstaanders (bomen die blijven staan bij een onderhoudsbeurt) is wel gewenst.

Doe het werk in fases (maximaal 40% van de beheereenheid)

Onderhoud aan grotere elementen voer je niet in één keer uit maar idealiter in fases. De eerste keer zaag je bijvoorbeeld 1/3 van de lengte, vier jaar later nog eens 1/3, en het laatste deel na nog eens vier jaar. Op deze manier is in 12 jaar tijd het hele element afgezet en start de beheercyclus opnieuw. Hiermee zorg je voor de meeste variatie en daarmee de grootste biodiversiteit. Soorten die leven in hakhoutelementen kunnen op deze manier op korte afstand een alternatief leefgebied vinden. Voor kleine landschapselementen is het in fases uitvoeren van het beheer uit kostenoverwegingen soms niet haalbaar. Zorg dan dat de naastgelegen landschapselementen niet in hetzelfde jaar afgezet worden.

Denkt u aan de juiste vergunningen en/of ontheffingen?

Afhankelijk van de oppervlakte, locatie en type beheer kunnen vergunningen en/of ontheffingen nodig zijn voor periodiek onderhoud. U bent zelf verantwoordelijk voor het (tijdig) verkrijgen van de juiste documenten voor de zaagwerkzaamheden.

Pakket 21 Knotbomen

Doel

Knotbomenrijen zijn kenmerkend voor ons agrarische cultuurlandschap. Knotten houdt in feite niets anders in dan de boom eens in de paar jaar van zijn kruin ontdoen waarna deze weer uitloopt. De meest bekende soorten zijn wilg, eik, els, es of populier. Knoteiken zijn langzame groeiers en worden één keer in de 10 – 15 jaar geknot. Bij knotessen en -elzen eens in de 5 – 8 jaar en knotwilgen en – populieren eens in de 4 – 6 jaar.

Vooraf oude knotbomen zijn waardevol voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedplek voor soorten als de steenuil die gebruik maakt van aanwezige holtes. De vroeg in het voorjaar bloeiende wilgen zijn daarnaast belangrijk voor wilde bijen en andere insecten die van stuifmeel en nectar leven. De wat ruigere strook tussen de knotbomen biedt een goede leefomgeving voor muizen die op hun beurt weer als voedsel dienen voor de steenuil.

Instapeisen

- De knotbomenrij is lijnvormig;
- Het gaat om minimaal 5 knotbomen;
- De onderlinge afstand is minimaal 3 meter en maximaal 10 meter;
- De knotboom is een inheemse boom waarvan de stam periodiek op een hoogte van minimaal 1 meter boven het maaiveld is afgezet, er is geen achterstallig onderhoud;
- De pakketvariant wordt bepaald op basis van de gemiddelde stamdiameter van de knotbomenrij, gemeten op borsthoogte.

Pakketvoorwaarden

1. U knut de bomen minimaal éénmaal in de 6 jaar, zo nodig vaker;
2. Het knotten vindt alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. U verwijdert snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
4. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
5. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
6. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
7. Bemesting is niet toegestaan;
8. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
9. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Meldingsplicht

10. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (knotten) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - het aantal bomen dat u heeft geknot;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvarianten		Vergoeding / stuk
21a.14.01	Knotboom, stamdiameter < 20 cm	€ 9
21a.14.02	Knotboom, stamdiameter 20 – 60 cm	€ 24
21a.14.03	Knotboom, stamdiameter > 60cm	€ 36

Advies: niet te kort afzagen

Zaag de takken af op 5 – 10 centimeter van de kruin, zodat een stompje tak blijft staan. De knotboom loopt weer uit via de zijkanten van de tak. Ook ontstaan hierdoor sneller holten die gunstig zijn voor soorten die in holtes broeden.

Advies: doe het kalm aan

Voor het behoud van schuil- en nestgelegenheid van de steenuil (en andere soorten die in holtes broeden) is het belangrijk om niet alle knotbomen in de rij te gelijk te knotten. Ook is de wilg een van de eerste lentebloeiers. Door het werk gefaseerd uit te voeren, zijn er in het vroege voorjaar voldoende wilgenkatjes met stuifmeel beschikbaar voor wilde bijen. Knot bij voorkeur maximaal de helft van de bomen en 3 jaar later de andere helft.

Pakket 22a Knip- of scheerheg (jaarlijks beheer)

Doel

Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Ze komen overal voor, maar zijn vooral te vinden rondom boomgaarden bij boerderijen. Knip- en scheerheggen zijn van belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedgebied voor struweelvogelsoorten en als leefgebied voor vele soorten insecten en daarmee weer als voedselgebied voor vleermuizen. Ze worden door vleermuizen gebruikt als oriëntatiestructuur.

Instapeisen

- De heg is vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten;
- De minimale lengte is 50 meter;
- De heg ligt rondom een half- of hoogstamboomgaard. Als dit niet het geval is, is alleen pakket 22b mogelijk (eens per 2 of 3 jaar knippen of scheren);
- De heg bestaat uit meidoorn.

Pakketvoorwaarden

1. U knipt of scheert de heg jaarlijks éénmaal aan drie zijden van de heg;
2. Onderhoudswerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 15 juli en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. Na het knippen of scheren heeft de heg een hoogte van minimaal 0,8 meter en maximaal 1,5 meter;
4. Het gebruik van een klepelmaaier is niet toegestaan;
5. U verwijdert snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
6. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
7. Het is niet toegestaan het raster aan de heg te bevestigen;
8. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
11. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (<50 meter) van het element.

Pakketvariant		Vergoeding / m ¹
22a	Knip- of scheerheg, jaarlijks beheer – Dooradering + Open Akker + Categorie Klimaat	€ 3,50

Waarom is de heg alleen toegestaan rondom een boomgaard?

Een knip- en scheerheg die jaarlijks wordt gesnoeid komt in het voorjaar niet tot bloei en draagt in het najaar geen bessen. Daarnaast zijn dergelijke heggen vaak erg smal, waardoor de heg minder geschikt is als nestgelegenheid. Gecombineerd zorgt dit ervoor dat de biodiversiteitswaarde lager is dan een knip- of scheerheg die om de 2-3 jaar gesnoeid wordt (pakket 22b).

Dergelijke knip- en scheerheggen komen van oudsher veel voor rondom boomgaarden. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt willen we deze heg dan ook niet uitsluiten.

Pakket 22b Knip- of scheerheg (2-3 jaarlijks beheer)

Doel

Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Ze komen overal voor, maar zijn vooral te vinden rondom boomgaarden bij boerderijen. Knip- en scheerheggen zijn van belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedgebied voor struweelvogelsoorten en als leefgebied voor vele soorten insecten en daarmee weer als voedselgebied voor vleermuizen. Ze worden door vleermuizen gebruikt als oriëntatiestructuur.

Instapeisen

- De heg is vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten;
- De minimale lengte is 50 meter;
- De heg is niet op het erf gelegen;
- De heg bestaat uit inheemse soorten.

Pakketvoorwaarden

1. U knipt of scheert de heg éénmaal in de 2 tot 3 jaar aan drie zijden van de heg;
2. Onderhoudswerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 15 juli en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. Na het knippen of scheren heeft de heg een hoogte van minimaal 0,8 meter en maximaal 1,5 meter;
4. Het gebruik van een klepelmaaier is niet toegestaan;
5. U verwijdert snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
6. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
7. Het is niet toegestaan het raster aan de heg te bevestigen;
8. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
11. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (<50 meter) van het element.

Meldingsplicht

12. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (knippen of scheren) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - de lengte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant		Vergoeding / m ¹
22b	Knip- of scheerheg, 2-3 jaarlijks beheer – Dooradering + Open Akker + Categorie Klimaat	€ 2,50

De heg ligt op de erfgrans, mag dit?

Dit landschapselement is vaak een grensgeval. Als de heg duidelijk de begrenzing vormt van de tuin of het erf, dan hoort het niet thuis in het ANLb. Leidend is of RVO.nl het element heeft opgenomen in de zogenaamde 'landschapslaag'.

In de praktijk bestaan erf-heggen vaak uit beuk, haagbeuk of liguster. Deze leveren zeker wel een bijdrage aan de biodiversiteit, maar is niet waar het ANLb voor is bedoeld.

Mag ik de heg ook jaarlijks knippen of scheren?

Nee, het is de bedoeling dat u éénmaal in de 2 tot 3 jaar de heg onderhoudt. Niet vaker en niet minder vaak. De reden daarvoor is dat een meidoornheg die jaarlijks geknipt of geschoren wordt, een lagere biodiversiteitswaarde heeft: in het voorjaar zijn er dan geen of nauwelijks bloesems en in het najaar geen bessen. Om de voorwaarden voor iedereen hetzelfde te houden, geldt deze voorwaarde ook voor heggen van andere soorten.

Pakket 23b Struweelhaag (groot onderhoud)

Doel

Struweelhagen onderscheiden zich van de knip- en scheerhaag door de extensievere vorm van beheer. Het zijn vrij uitlopende hagen van vooral doornige struiken zoals meidoorn en sleedoorn. Deze doornige hagen vormen een belangrijk leefgebied voor soorten die struwelen nodig hebben, zoals de grauwe klauwier en de grasmus. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid en zorgen simpelweg ook voor een aantrekkelijk cultuurlandschap.

Periodiek (eens in de 6 – 18 jaar) moet een struweelhaag worden afgezet. Afzetten is het op een tiental centimeter boven de grond afzagen van de beplanting, zodat deze vervolgens weer uit kan lopen met meerdere vertakkingen.

Instapeisen

- De struweelhaag is vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten;
- De minimale lengte is 25 meter;
- De minimale breedte is 3 meter;
- De struweelhaag bestaat uit een inheemse soorten.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u: a. eventuele exoten verwijdt en b. eventuele rasters onderhoudt;
2. Daarnaast zet u de struweelhaag tijdens de contractperiode éénmaal af;
3. Op basis van een beheerplanning geeft CMO u aan in welke jaar groot onderhoud moet plaatsvinden: het afzetten;
4. Snoei- en zaagwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
5. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terug snoeien;
6. U verwijdt snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
7. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
8. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
9. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
10. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
11. Bemesting is niet toegestaan;
12. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
13. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Meldingsplicht

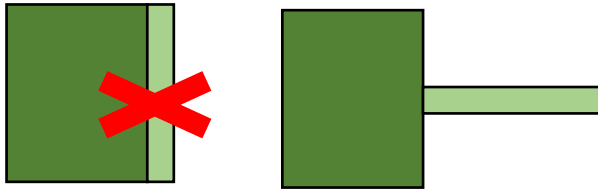
14. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (snoeien) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant		Vergoeding / m ¹
23b	Struweelhaag, groot onderhoud – Dooradering + Open Akker + Categorie Water + Categorie Klimaat	€ 0,70 jaarlijks € 7 eenmalig

U krijgt de eenmalige vergoeding uitgekeerd na uitvoering van groot onderhoud en melding daarvan.

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het landschapselement geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand.

Wat houdt aaneengesloten in?

Dat het element aaneengesloten is, betekent dat er geen gaten van meer dan 3 meter in de beplanting zitten. Het element moet een geheel vormen. Bij een doorgang van meer 3 meter knippen we het landschapselement op in twee beheereenheden.

Denkt u aan de juiste vergunningen en/of ontheffingen?

Afhankelijk van de oppervlakte, locatie en type beheer kunnen vergunningen en/of ontheffingen nodig zijn voor periodiek onderhoud. U bent zelf verantwoordelijk voor het (tijdig) verkrijgen van de juiste documenten voor de zaagwerkzaamheden.

Pakket 23c Struweelhaag (jaarlijks beheer)

Doel

Struweelhagen onderscheiden zich van de knip- en scheerhaag door de extensievere vorm van beheer. Het zijn vrij uitlopende hagen van vooral doornige struiken zoals meidoorn en sleedoorn.

Deze doornige hagen vormen een belangrijk leefgebied voor soorten die struwelen nodig hebben, zoals de grauwe klauwier en de grasmus. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid en zorgen simpelweg ook voor een aantrekkelijk cultuurlandschap.

Instapeisen

- De struweelhaag is vrijliggend, lijnvormig en aaneengesloten;
- De minimale lengte is 25 meter;
- De minimale breedte is 3 meter;
- De struweelhaag bestaat uit inheemse soorten.

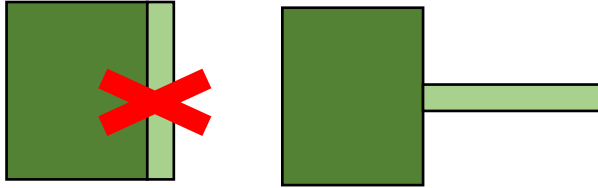
Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - Eventuele exoten verwijdt;
 - Eventuele rasters onderhoudt.
2. Eventuele zaagwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnoeien;
4. U verwijdt snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
5. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling;
6. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
7. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
8. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
11. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Pakketvariant		Vergoeding / m ¹
23c	Struweelhaag, jaarlijks beheer – Dooradering + Open Akker + Categorie Water + Categorie Klimaat	€ 0,70

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het landschapselement geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand.

Wat houdt aaneengesloten in?

Dat het element aaneengesloten is, betekent dat er geen gaten van meer dan 3 meter in de beplanting zitten. Het element moet een geheel vormen. Bij een doorgang van meer 3 meter knippen we het landschapselement op in twee beheereenheden.

Pakket 24a Struweelrand

Doel

Een struweelrand kan zich ontwikkelen vanuit een extensief beheerde situatie, bijvoorbeeld onder een rasterdraad, op een steilrand of in een droge greppel, maar ook aangeplant worden. Afhankelijk van het beheer ontstaan dan randen die vooral bestaan uit ruigtekruiden, struiken of een combinatie van beide. Een struweelrand kan vrijliggend zijn, maar ook tegen een ander element aanliggen, als overgang van een houtsingel, knotbomenrij of bosje naar aangrenzend intensiever gebruikt grasland.

Struweelranden leveren een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit doordat ze een leefgebied bieden aan vogels als grasmus, grauwe klauwier, patrijs en geelgors en voor amfibieën als de boomkikker als er een poel in de directe nabijheid is.

Door het extensieve beheer van deze randen is er veel rust en dekking. Bloeiende ruigtekruiden trekken veel nectardrinkende insecten, en daarmee insectenetende vogels. Solitaire struiken en bomen zijn voor vogels ideale zangposten en bieden nestgelegenheid.

Instapeisen

- De struweelrand is lijnvormig en is voorzien van rasterpalen aan de zijden die grenzen aan landbouwgrond;
- De minimale lengte is 25 meter;
- De minimale breedte is 1 meter.
- Bij L24a.14.01: Minimaal 10% en maximaal 50% van de oppervlakte bestaat uit inheemse struiken en/of bomen, de rest bestaat uit ruigte.

Pakketvoorwaarden

1. Het beheer vindt gedurende de hele contractperiode (m.u.v. het eerste jaar) gefaseerd plaats. Vanaf het 2^e jaar snoeit u (vanaf 1 november) of maait u (vanaf 15 juli) jaarlijks circa 30% van de beheereenheid. In het 1^e jaar is dit nog niet nodig;
2. Werkzaamheden zijn alleen toegestaan in de volgende perioden:
 - Maaien: 15 juli tot 15 maart (tot en met 14 maart);
 - Snoeien: 1 november tot 15 maart (tot en met 14 maart).
3. Het gebruik van een klepelmaaier is niet toegestaan;
4. U verwijdert snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
5. U voert het maaisel af;
6. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
7. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
8. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
9. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
10. Bemesting is niet toegestaan;
11. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
12. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Meldingsplicht

13. U doet binnen 7 dagen na het onderhoud (snoeien en/of maaien) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:
 - het nummer van de beheereenheid;
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
24a	Struweelrand – Dooradering + Open Akker + Categorie Water + Categorie Klimaat	€ 1.815
24a.14.01	Struweelrand met struiken of bomen	€ 2.400

Hoe leg ik een struweelrand aan?

Als u start met een nieuwe struweelrand, dan kan dat heel eenvoudig door rasterpalen te plaatsen en verspreid over de rand enkele meidoornstruiken (2-jarig bosplantsoen) te planten. Als het perceel niet beweide wordt, is een draad tussen de rasterpalen niet nodig. De meidoorn plant u niet in een rij, maar willekeurig verspreid over de struweelrand, soms een enkel exemplaar, soms enkele struikjes bij elkaar.

Waarom moet ik rasterpalen plaatsen?

Het plaatsen van de paaltjes heeft als doel dat u of de loonwerker de struweelrand niet per ongeluk meemaait bij het maaien van het aangrenzende perceel. Vooral nieuwe struweelranden zijn soms lastig te herkennen. De palen voorkomen daarmee ook meteen discussies met de NVWA of het collectief of de struweelrand wel aanwezig is.

Advies: het optimale beheer van een struweelrand

Spreiding van het beheer is het sleutelwoord. Of het nou maaien van de ruigte of snoeien van de aanwezige struiken is, u mag jaarlijks niet meer dan 30% van de oppervlakte onder handen nemen. Dan maait u de ruigte (en voert u het maaisel af) en snoeit u struiken die te groot worden terug.

Voorbeeld van een struweelrand die twee percelen met botanisch beheer doorsnijdt (foto Jan Stronks).

Pakket 26a Hoogstamboomgaard

Doel

Boomgaarden zijn niet alleen landschappelijk van grote waarde, maar hebben vaak ook grote ecologische waarde door het voorkomen van in holten broedende vogels zoals de steenuil. Daarnaast zijn ze ook van belang als broedgebied voor soorten als gekraagde roodstaart en diverse soorten spechten.

Een belangrijk onderdeel van de boomgaard is de onderbegroeiing. Een kruidenrijke vegetatie zorgt voor insecten waar diverse vogels op afkomen. Bij beweiding ontstaat een wat pollige structuur in het grasland waar muizen zich thuis voelen: een belangrijk onderdeel van het steenuilen menu. Ook trekken de aanwezige mestflatten kevers en andere insecten aan waar de steenuil van profiteert.

Instapeisen

- De boomgaard bevat minimaal 10 fruit- en/of notenbomen, waarvan het aantal notenbomen maximaal 10% van het totale aantal vormt;
- De boomgaard is minimaal 700 m² (0,07 hectare) en maximaal 1,5 ha groot;
- De boomgaard heeft een dichtheid van minimaal 75 tot maximaal 150 fruitbomen per hectare;
- De stam van de fruitboom vertakt op minimaal 1,5 meter hoogte;
- De onderbegroeiing bestaat uit een grazige vegetatie (geen gazon);
- Als in de boomgaard nog geen geschikte nestgelegenheid voor de steenuil aanwezig is (holtes) is de plaatsing van een steenuilenkast verplicht;
- Dit pakket is alleen mogelijk als er voldoende voedselgelegenheid binnen 100 meter van de boomgaard aanwezig is: kruidenrijke akkerrand, takkenrillen, beweide grasland, etc.;
- Als er in de boomgaard onder ANLb nog geen geschikte nestgelegenheid voor de steenuil aanwezig is (holtes), is plaatsing van een steenuilenkast door de deelnemer verplicht.

Pakketvoorwaarden

1. U snoeit appel of perenbomen tenminste eenmaal per 2 jaar. Voor andere soorten geldt alleen vorm- of onderhoudssnoei indien nodig;
2. Snoeiwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 15 juli en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. U verwijdert snoeiafval uit het element. Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
4. U laat de boomgaard jaarlijks beweiden of maait de onderbegroeiing jaarlijks waarbij u het maaisel afvoert, gazonbeheer is niet toegestaan;
5. Schade door vee of maaiwerkzaamheden is niet toegestaan. Bij begrazing of beweiding voorziet u de bomen van een boomkorf of raster;
6. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
7. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
8. Bemesting met ruige mest of kalk is toegestaan, mits deze is aangepast aan de ontwikkeling van een kruidenrijke vegetatie. U draagt daarbij zorg dat u de fruitbomen en wortels niet beschadigt;
9. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring of Jacobs kruiskruid op maximaal 10% van de beheereenheid;
10. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.

Meldingsplicht

11. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (snoeien) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:

- het nummer van de beheereenheid;
- de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
- de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
26a	Hoogstamboomgaard - Dooradering	€ 2.040

Pakket 27 Hakhoutbosje (groot onderhoud)

Doel

Hakhoutbeheer is een eeuwenoude techniek van het beheren van bomen en struiken. Door de beplanting periodiek (eens in de circa 6 – 18 jaar) op een tiental centimeter boven de grond af te zagen (dit noemen we afzetten), loopt de stam weer uit met meerdere vertakkingen. Dit beheer passen we toe op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen/houtsingels, maar ook bosjes.

Het effect van hakhoutbeheer is dat er gelaagdheid ontstaat: een kruidlaag, struiklaag en boomlaag. Zonder hakhoutbeheer verandert het landschapselement in een bosje met hoog opgaande bomen.

Hakhoutbosjes zijn van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor diverse broedvogels. Met door ook overstaanders te behouden (bomen die niet worden gekapt bij het periodieke onderhoud) verhoogt u de ecologische waarde van uw hakhoutbosje.

Instapeisen

- Het bosje is vrijliggend en vlakvormig;
- Het bosje is minimaal 200 m² en maximaal 0,5 hectare groot;
- Het element bestaat uit een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
- Het element is periodiek afgezet in een cyclus van eenmaal per 6 – 18 jaar, met uitzondering van eventuele overstaanders (bomen die u spaart), er is geen achterstallig onderhoud;
- In hakhoutbosje droog zijn soorten als zomereik, winterseik en berk dominant. In hakhoutbosje nat gaat het om soorten als zwarte els en gewone es.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - De bomen in het landschapselement controleert op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid;
 - Dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid wegsnoeit;
 - Eventuele exoten verwijderd;
 - Eventuele rasters onderhoudt.
2. Daarnaast verricht u tijdens de contractperiode éénmaal groot onderhoud: het afzetten van het bosje;
3. U beheert ten minste 80% van de oppervlakte als hakhout waarbij de afzethoogte maximaal 0,5 meter is. 20% mag als overstaander (bomen die u spaart), in de verschijningsvorm van een boom, blijven staan;
4. Op basis van een beheerplanning geeft CMO u aan in welke jaar groot onderhoud moet plaatsvinden;
5. Het afzetten van het element en overige snoeiwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
6. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnijden;
7. U verwijderd snoeiafval uit het element, of u legt het snoeiafval op rillen, mits:
 - Dat de ondergroei en/of het uitlopen van de stobben niet schaadt;
 - De rillen maximaal 0,5 meter hoog zijn;
 - Maximaal 10% van de oppervlakte van het element bedekt is met rillen;Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af.
8. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
9. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;

10. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
11. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
12. Bemesting is niet toegestaan;
13. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
14. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element;
15. Het bos bevat geen opslag van materiaal.

Meldingsplicht

15. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (afzetten) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:

- het nummer van de beheereenheid;
- de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
- de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

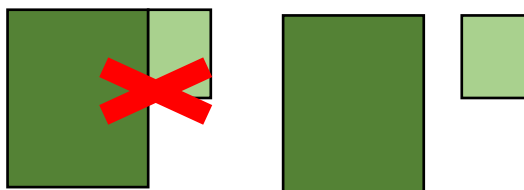
Pakketvariant – Dooradering en Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
27a	Hakhoutbosje (droog), groot onderhoud	€ 1.000 jaarlijks € 13.000 eenmalig
27b	Hakhoutbosje (nat), groot onderhoud	€ 1.000 jaarlijks € 16.800 eenmalig

U krijgt de eenmalige vergoeding uitgekeerd na uitvoering van groot onderhoud en melding daarvan.

NB het tarief voor jaarlijks beheer wordt nog onderzocht en zal mogelijk lager worden.

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het bosje geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand. Geen bosje in een bos. De boomkronen van het bosje raken geen andere boomkronen.

Pakket 27c Hakhoutbosje (jaarlijks beheer)

Doel

Hakhoutbeheer is een eeuwenoude techniek van het beheren van bomen en struiken. Door de beplanting periodiek (eens in de circa 6 – 18 jaar) op een tiental centimeter boven de grond af te zagen (dit noemen we afzetten), loopt de stam weer uit met meerdere vertakkingen. Dit beheer passen we toe op verschillende landschapselementen zoals elzensingels en houtwallen/houtsingels, maar ook bosjes.

Het effect van hakhoutbeheer is dat er gelaagdheid ontstaat: een kruidlaag, struiklaag en boomlaag. Zonder hakhoutbeheer verandert het landschapselement in een bosje met hoog opgaande bomen.

Hakhoutbosjes zijn van groot belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor diverse broedvogels. Met door ook overstaanders te behouden (bomen die niet worden gekapt bij het periodieke onderhoud) verhoogt u de ecologische waarde van uw hakhoutbosje.

Instapeisen

- Het bosje is vrijliggend en vlakvormig;
- Het bosje is minimaal 200 m² en maximaal 0,5 hectare groot;
- Het element bestaat uit een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
- Het element is periodiek afgezet in een cyclus van eenmaal per 6 – 18 jaar, met uitzondering van eventuele overstaanders (bomen die u spaart), er is geen achterstallig onderhoud.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - De bomen in het landschapselement controleert op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid;
 - Dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid wegsnoeit;
 - Eventuele exoten verwijdt;
 - Eventuele rasters onderhoudt.
2. Eventuele snoei- en zaagwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnijden;
4. U verwijdt snoeiafval uit het element, of u legt het snoeiafval op rillen, mits:
 - Dat de ondergroei en/of het uitlopen van de stobben niet schaadt;
 - De rillen maximaal 0,5 meter hoog zijn;
 - Maximaal 10% van de oppervlakte van het element bedekt is met rillen.

Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;

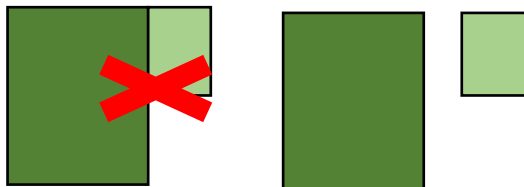
5. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
6. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
7. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
8. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
11. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element.
12. Het bos bevat geen opslag van materiaal.

Pakketvariant – Dooradering en Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
27c	Hakhoutbosje, jaarlijks beheer	€ 1.000

NB het tarief voor Hakhoutbosje wordt nog onderzocht en zal mogelijk lager worden.

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het bosje geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand. Geen bosje in een bos. De boomkronen van het bosje raken geen andere boomkronen.

Pakket 29a Bosje (jaarlijks beheer plus periodiek onderhoud in de contractperiode)

Doel

Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar doorgeschoten is en voor het overgrote deel niet meer als hakhout wordt beheerd. Dit pakket is bedoeld voor bosje waarbij de randen wel uit hakhoutbeheer bestaan, en periodiek worden afgezet, zodat een meer geleidelijke overgang van het bos naar het naastgelegen perceel ontstaat.

Bosjes zijn – zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden – van belang voor de biodiversiteit als leefgebied voor vogels als geelgors (gebruikt de bomen als zangplek), grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil en zoogdieren als gewone dwergvleermuis en laatvlieger, mits er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn.

Instapeisen

- Het bos is vrijliggend en vlakvormig;
- Het bos is minimaal 200 m² en maximaal 0,5 hectare groot;
- Het element bestaat uit een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken;
- De randen van het bosje bestaan uit hakhoutbeheer.

Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - a. De bomen in het landschapselement controleert op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid;
 - b. Dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid wegsnoeit;
 - c. Eventuele exoten verwijdt;
 - d. Eventuele rasters onderhoudt.
2. Daarnaast verricht u tijdens de contractperiode éénmaal groot onderhoud: het afzetten van de randen van het bosje (minimaal 20% van de oppervlakte);
3. U beheert maximaal 80% van de oppervlakte als bos met hoog opgaande bomen;
4. Op basis van een beheerplanning geeft CMO u aan in welke jaar groot onderhoud moet plaatsvinden: het afzetten van de randen;
5. Het afzetten van de randen en overige snoeiwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
6. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnijden;
7. U verwijdt snoeiafval uit het element, of u legt het snoeiafval op rillen, mits:
 - a. Dat de ondergroei en/of het uitlopen van de stobben niet schaadt;
 - b. De rillen maximaal 0,5 meter hoog zijn;
 - c. Maximaal 10% van de oppervlakte van het element bedekt is met rillen.Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
8. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
9. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
10. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
11. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
12. Bemesting is niet toegestaan;
13. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;

14. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element;
15. Het bos bevat geen opslag van materiaal.

Meldingsplicht

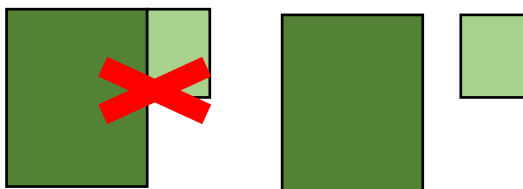
16. U doet binnen 7 dagen na het groot onderhoud (afzetten) **melding** daarvan bij CMO via www.mijnboerennatuur.nl. Hierbij geeft u aan:
- het nummer van de beheereenheid;
 - de oppervlakte waarop onderhoud is uitgevoerd;
 - de datum waarop het onderhoud is uitgevoerd.

Pakketvariant – Dooradering en Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
29a	Bosje, groot onderhoud	€ 1.000 jaarlijks € 3.500 eenmalig

U krijgt de eenmalige vergoeding uitgekeerd na uitvoering van groot onderhoud en melding daarvan.

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het bosje geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand. Geen bosje in een bos. De boomkronen van het bosje raken geen andere boomkronen.

Moet ik alle randen rondom het bosje afzetten bij groot onderhoud?

Nee, het heeft zelfs de voorkeur als u met name de randen afzet die in de zon liggen: hier ontstaat dan de grootste variatie in planten en struiken. Dus u kunt ook kiezen om het zaagwerk aan slechts twee van de vier randen uit te voeren. Als u in totaal maar 20% van de oppervlakte aan de randen afzet en daar minimaal één rand aan de zonzijde bij zit.

Pakket 29b Bosje (jaarlijks beheer)

Doel

Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar doorgeschooten is en voor het overgrote deel niet meer als hakhout wordt beheerd.

Bosjes zijn - zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden - van belang voor de biodiversiteit als leefgebied voor vogels als geelgors (gebruikt de bomen als zangplek), grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil en zoogdieren als gewone dwergvleermuis en laatvlieger, mits er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn.

Instapeisen

- Het bos is vrijliggend en vlakvormig;
- Het bos is minimaal 200 m² en maximaal 0,5 hectare groot;
- Het element bestaat uit inheemse soorten;

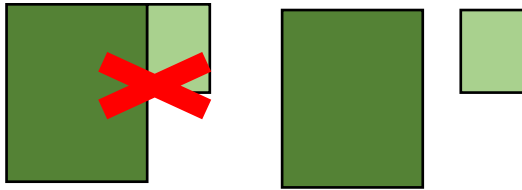
Pakketvoorwaarden

1. U verricht jaarlijks onderhoud, waarbij u:
 - De bomen in het landschapselement controleert op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid;
 - Dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid wegsnoeit;
 - Eventuele exoten verwijderd;
 - Eventuele rasters onderhoudt;
2. Eventuele snoeiwerkzaamheden vinden alleen plaats in de periode tussen 1 oktober en 15 maart (tot en met 14 maart);
3. Takken die over aangrenzende percelen hangen, mag u het hele jaar door terugsnoeien;
4. U verwijderd snoeiafval uit het element, of u legt het snoeiafval op rillen, mits:
 - Dat de ondergroei en/of het uitlopen van de stobben niet schaadt;
 - De rillen maximaal 0,5 meter hoog zijn;
 - Maximaal 10% van de oppervlakte van het element bedekt is met rillen.
 Als u het snoeiafval versnipperd, voert u de snippers af;
5. U bestrijdt ongewenste houtsoorten zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Robinia via uitgraven of mechanische stobbenbehandeling;
6. Vee mag het element niet betreden of beschadigen;
7. Het is niet toegestaan het raster aan bomen te bevestigen;
8. U mag geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de beheereenheid;
9. Bemesting is niet toegestaan;
10. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
11. Branden is niet toegestaan in of in de directe omgeving (< 50 meter) van het element;
12. Het bos bevat geen opslag van materiaal.

Pakketvariant – Dooradering en Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
29b	Bosje, jaarlijks beheer	€ 1.000

Wat is vrijliggend?

Vrijliggend wil zeggen dat het bosje geen onderdeel uitmaakt van een grotere houtopstand. Geen bosje in een bos. De boomkronen van het bosje raken geen andere boomkronen.

Pakket 39 Bodemverbetering op grasland en bouwland

Doel

Dit pakket richt zich op verbetering van de bodem van grasland en bouwland door het opbrengen van organische mest, bodemverbeteraars of met plantenresten. De structuur, chemische samenstelling en bodemleven hebben hier baat bij en dit ondersteunt de productiefunctie. Bodemverbetering door het toepassen van storrijke vaste mest verhoogt het organische stofgehalte in de bodem. Een bodem met veel organische stof, kan meer water opnemen en is beter bestand tegen droogte. Ook kan zo'n bodem meer stikstof en mineralen vasthouden, biedt hij een rijker bodemleven en draagt bij aan gezonde gewassen. Dit pakket past binnen de categorieën Water en Klimaat.

De twee pakketten op grasland onderscheiden zich door het feit dat variant a zich beperkt tot bemesten met ruige stalmest op grasland. Bij variant d mogen naast ruige mest ook andere vaste meststoffen of bodemverbeteraars worden opgebracht. Vanwege de ruimere mogelijkheden is de vergoeding voor d een stuk lager.

Onderscheid tussen de twee varianten op bouwland: in variant b worden plantresten en bodemverbeteraars op gebracht waarvoor geen wettelijke verplichting bestaat om onder te werken. In variant c worden ze wel binnen 2 weken ondergewerkt en daar wordt een vergoeding voor gegeven.

Instapeisen

- Dit pakket is alleen mogelijk binnen Categorie Water en Categorie Klimaat;
- Beheer in de beekdalen van de waardevolle kleine waterlopen (wkw) en langs KRW-waterlichamen heeft de voorkeur boven de andere beekdalen. Daarbij geeft Waterschap Vechtstromen extra prioriteit aan de beekdalen van de Azelerbeek en de Oude Borschebeek. De wkw- en KRW- waterlichamen zijn te vinden op de atlas van Overijssel (<https://geo.overijssel.nl/viewer/app/master/v1>: thema water, beleid, Kaderrichtlijn water SGBP-3 en Overige wateren);
- Beheer zoveel mogelijk direct langs de beek. Vuistregel: niet meer dan 1 perceel zonder beheer ertussen, dus nooit ver van de beek;
- De beheereenheid overlapt niet met een verplichte bufferstrook vanuit het 7^e Actieplan Nitraat (GLCM 4 of 10). Als dit wel zo is, dan wordt het deel dat overlapt afgeknipt;
- Snelle ont- en afwatering van het perceel is ongedaan gemaakt: aanwezige drainage is verwijderd of gestopt en mondingen van greppels en sloten zijn gedicht;

Pakketvoorwaarden 39a en 39d (Bodemverbetering op grasland)

- Pakket 39a:
 1. Bemesting met storrijke vaste mest van runderen, paarden, geiten en/of schapen is verplicht in de wettelijk toegestane perioden (zie tabel 2 in de Lijst bodemverbeteraars voor beheeractiviteit A06 en A30: <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Lijst-bodemverbeteraars-voor-beheeractiviteit-A06-en-A30.pdf>);
 2. Overige bemesting (waaronder kunstmest en drijfmest) is niet toegestaan;
 3. U rijdt de vaste mest in één keer uit, tenminste 10 ton en maximaal 20 ton vaste mest per ha, tussen 1 januari en 15 maart of tussen 15 mei en 1 september;
 4. Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit de lijst Indicatorsoorten 2023 (Agrarisch Natuurbeheer (ANLb) - BIJ12) zijn in transect (een diagonale lijn van 100 meter lang en 4

meter breed over een perceel of langs een rand) aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober (groeiseizoen);

5. U maait het grasland jaarlijks minimaal 1 keer na 15 mei en voert het maaisel af;
6. Voor het maaien of beweiding gaat u na of er zich nesten, jonge dieren of broedende vogels in het perceel bevinden en treft u zo nodig maatregelen om deze te beschermen;
7. Beweiding is toegestaan tot 15 maart en vanaf 15 mei. In de rustperiode is beweiding niet toegestaan;
8. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, Jacobs kruiskruid en brandnetel op maximaal 10% van de beheereenheid;
9. Het collectief kan u vragen om mestbonnen te laten zien.

- **Pakket 39d:**

1. Naast vaste mest zijn plantresten en bodemverbeteraars gericht op bodembioïlogie toegestaan (zie tabel 2 in de Lijst bodemverbeteraars voor beheeractiviteit A06 en A30: <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Lijst-bodemverbeteraars-voor-beheeractiviteit-A06-en-A30.pdf>);
2. U brengt mest, plantresten of bodemverbeteraars in één keer aan, minimaal 10 ton en maximaal 20 ton per ha;
3. Overige voorwaarden als 39a, punt 5 t/m 9.

Pakketvoorwaarden 39b en 39c (Bodemverbetering op bouwland)

- **Pakket 39b:**

1. Bemesting met vaste mest of met plantresten/bodemverbeteraars gericht op bodembioïlogie, afkomstig uit tabel 2 in de Lijst bodemverbeteraars voor beheeractiviteit A06 en A30, is verplicht (<https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Lijst-bodemverbeteraars-voor-beheeractiviteit-A06-en-A30.pdf>);
2. U brengt de vaste mest en eventueel bodemverbeteraars in één keer aan in de wettelijke uitrijdperioden, minimaal 10 ton en maximaal 20 ton per ha, en werkt deze direct onder;
3. Het collectief kan u vragen om mestbonnen/aanvoerbonnen te laten zien;
4. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan.

- **Pakket 39c:**

1. Bemesting is niet toegestaan, met uitzondering van plantresten en bodemverbeteraars zonder dierlijke meststoffen gericht op bodembioïlogie (zie tabel 2 in de Lijst bodemverbeteraars voor beheeractiviteit A06 en A30: <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Lijst-bodemverbeteraars-voor-beheeractiviteit-A06-en-A30.pdf>);
2. U brengt plantresten en andere opgebrachte bodemverbeteraars in één keer aan in de wettelijke uitrijdperioden, minimaal 10 ton per ha, en werkt deze onder binnen 2 weken na aanbrengen;
3. Het collectief kan u vragen om aanvoerbonnen van de bodemverbeteraars te laten zien;
4. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan.

Meldingsplicht

1. 39a en d: U doet binnen 7 dagen na het uitrijden van ruige mest of bodemverbeteraars **melding** daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
 - Het nummer van de beheereenheid;
 - Type mest;
 - De oppervlakte waarop is uitgereden;
 - De datum waarop is uitgereden.

2. 39b en c: U doet binnen 7 dagen na het onderwerken van mest, gewasresten of bodemverbeteraars melding daarvan bij CMO. Dit doet u via www.mijnboerennatuur.nl, waarbij u aangeeft:
- Het nummer van de beheereenheid;
 - Type mest;
 - De oppervlakte waarop is ondergewerkt;
 - De datum waarop is ondergewerkt.

Niet tijdig ingediende meldingen komen niet in aanmerking voor een vergoeding.

Pakketvarianten Categorie Water en Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
39a	Bodemverbetering grasland met storrijke vaste stalmest	€ 1.150
39b	Bodemverbetering bouwland met vaste mest of bodemverbeteraars	€ 150
39c	Bodemverbetering bouwland met gewasresten, incl. stro & groenbemesters en onderwerken	€ 450
39d	Bodemverbetering op grasland met vaste mest of bodemverbeteraars	€ 150

Wat verstaat CMO onder vaste mest?

Vaste storrijke mest van runderen, paarden, geiten en/of schapen. Deze term hanteert ook RVO en is afkomstig uit het Besluit gebruik meststoffen (artikel 1 onder q, vaste storrijke mest: vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is).

Mag ik bij alle pakketten dierlijke mest gebruiken?

Nee, dit mag bij pakket a, b en d. Bij pakket c zijn alleen bodemverbeteraars zonder dierlijke meststoffen toegestaan (bijvoorbeeld compost, stro, e.d.), deze moeten verplicht direct na opbrengen worden ondergewerkt volgens de meststoffenwet. Plantresten en bodemverbeteraars worden zo veel mogelijk van regionale plantenresten gemaakt. Bijvoorbeeld slootmaaisel of bermmaaisel.

Mag ik Bokashi gebruiken?

Bokashi wordt momenteel vooral in pilots en experimenten gebruikt. Daarom is nog niet duidelijk of die in dit pakket kan worden gebruikt.

Wat zijn de aangewezen beekdalen?

Beheer in de beekdalen van de waardevolle kleine wateren (wkw) en langs KRW-waterlichamen heeft de voorkeur boven de andere beekdalen. Daarbij geeft Waterschap Vechtstromen extra prioriteit aan de beekdalen van de Azelerbeek en de Oude Bornschebeek. De wkw- en KRW-waterlichamen zijn te vinden op de atlas van Overijssel (<https://geo.overijssel.nl/viewer/app/master/v1>: thema water, beleid, Kaderrichtlijn water SGBP-3 en Overige wateren).

Pakket 40 Vogelgraan

Doel

In dit beheerpakket wordt graanteelt aangepast aan vogels in het gebied. Dat betekent dat er dunner wordt gezaaid en dat grondbewerking en gebruik van chemie wordt beperkt. Een combinatie met stoppel zorgt vervolgens voor dekking gedurende het hele jaar. Het gewas wordt wel geoogst.

Dit pakket is mogelijk in zowel Leefgebied Dooradering als Categorie Klimaat.

Vogelgraan (foto: Agrarisch Collectief Waadrâne).

Instapeisen

- Pakket a: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 december uit graan (geen mais) of gezaaide kruiden of gewasresten graanstoppel (geen mais), of een combinatie van deze;
- Pakket b: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 juli uit graan (geen mais), gezaaide kruiden, of een combinatie van deze;

Pakketvoorwaarden

1. Inzaaihoeveelheid van maximaal 190 zaden per m², oftewel 75 kg/ha;
2. Niet-kerende grondbewerking is verplicht;
3. Gebruik van chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;
4. Mechanische onkruidbestrijding is niet toegestaan na inzaaien;
5. Bemesting is alleen toegestaan met dierlijke mest, VOOR het inzaaien;
6. Beweiding is niet toegestaan;

7. Grondbewerking na de oogst van graan: Oplichten van de grond (om waterbergend vermogen te vergroten) is toegestaan, dusdanig dat de stoppel in stand blijft;
8. Pakket a:
 - a. de graanstoppel blijft tot 15 maart in het volgende jaar staan;
 - b. kan meerdere jaren achtereen op één perceel liggen.
9. Pakket b: voorschrift voor de teelt in het voorgaande jaar:
 - a. Voorafgaand aan dit pakket wordt pakket 14, Stoppeland of variant a van Vogelgraan afgesloten; en
 - b. Na de oogst is geen kerende grondbewerking uitgevoerd; en
 - c. Na de oogst is geen herbicide ingezet.
10. Pakket b: In het laatste jaar mag na 1 september een kerende grondbewerking worden uitgevoerd.

Pakketvarianten – Dooradering en Categorie Klimaat		Vergoeding / ha
40a	Vogelgraan met stoppel	€ 1.480
40b	Vogelgraan	€ 870

Mag ik het pakket rouleren?

Om onkruidproblemen te voorkomen helpt het om het beheerpakket te rouleren, zodat de grond goed bewerkt kan worden.

Pakket 42 Uitgestelde bewerkingen op bouwland

Doel

Steeds meer kieviten broeden de laatste jaren op bouwland. Deze soort begint relatief vroeg met broeden. Door werkzaamheden op het land zoals ploegen, mesten, zaaien, etc. uit te stellen, biedt u rust aan broedende kieviten.

Door de combinatie met pakket Braakstrook kievit, krijgen kuikens de gelegenheid om voedsel en dekking te vinden op het perceel. Hierdoor helpt u kieviten om hun jongen groot te krijgen. Ook de combinatie met pakket Extensief beweide grasland is zinvol.

Instapen

- Er zijn minimaal 5 broedparen kieviten en/of scholeksters aanwezig op het perceel;
- Legselbeheer op bouwland en een rustperiode op bouwland heeft alleen zin als er aangrenzend opgroei-habitat voor kuikens aanwezig is. Daarom moet er ook gezorgd worden voor opgroei-habitat, zoals kruidenrijke akkerranden of direct aangrenzend weidevogelgrasland.

Pakketvoorwaarden

1. 42a:
 - a. De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen een of enkele malen afgezocht op aanwezige legsel;
 - b. Alle nesten worden gemarkeerd, geregistreerd en gemeld via www.boerenlandvogelsnederland.nl of vastgelegd op een stalkaart die op uw bedrijf aanwezig is. Ook als er geen nesten gevonden zijn, vult u de datum in waarop gezocht is;
 - c. U beschermt de nesten en/of kuikens bij het bewerken van het gewasperceel.
2. 42b, c en d:
 - a. U maait of klepelt het aanwezige vanggewas en vervolgens doet u een ondiepe grondbewerking (zie toelichting), deze werkzaamheden moeten voor 15 maart zijn afgerond. Kunt u het perceel niet op tijd geschikt maken als broedhabitat voor de kievit/scholekster, meldt dit dan voor 15 maart bij CMO;
 - b. U beschermt nesten en/of kuikens gedurende een rustperiode van 15 maart tot datum x (zie pakketten);
 - c. Als er eerder dan 15 maart legsel worden aangetroffen, dan geldt de rustperiode vanaf het moment dat er legsel zijn geconstateerd;
 - d. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats;
 - e. Bemesting in de vorm van ruige stalmest is voor de rustperiode toegestaan. Andere vormen van bemesting alleen na de rustperiode.

Meldingsplicht pakket 42a

1. Om voor vergoeding in aanmerking te komen moet u een melding doen van gespaarde nesten die zijn beheerd volgens de pakketvoorwaarden van CMO. U doet de melding **binnen 3 dagen** na het maaien/sparen van nesten, per Whatsapp aan de gebiedscoördinator of per mail aan het secretariaat van CMO.

Pakketvarianten – Open grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
42a	Legselbeheer op bouwland	€ 20/nest tot max € 400/ha
42b	Rustperiode op bouwland, 15 maart – 15 mei	€ 450
42c	Rustperiode op bouwland, 15 maart – 22 mei	€ 550
42d	Rustperiode op bouwland, 15 maart – 1 juni	€ 700

Toelichting op de werkzaamheden

Een kievit jaagt op het oog, en eet wormen en kruipende insecten. Daarom is een vanggewas niet geschikt: deze is te hoog en te dicht. Door het vanggewas te maaien of te klepelen ontstaat een korte vegetatie. Door daarna een ondiepe grondbewerking te doen (minder dan 10 centimeter diep) met een cultivator of schijveneg ontstaat een ruwe bovenlaag waarin delen van het vanggewas nog bovengronds zichtbaar zijn. Doel is niet om de hele vegetatie onder te werken. Door het lostrekken van de grond komen meer wormen naar boven en de korte vegetatie zorgt voor dekking van broedende kieviten.

Advies: combineer dit pakket met Braakstrook voor kievit

Een rustperiode op bouwland is heel geschikt om te zorgen dat broedende kieviten niet verstoord worden. Rust vergroot de kans dat het nest succesvol uitkomt. Op kaal bouwland is niet veel dekking en weinig te eten voor de kievitkuikens, zeker in een droger voorjaar. De kuikens eten kleine insecten die wel veelvuldig voorkomen in een braakstrook (pakket 45). De combinatie van pakketten draagt bij aan zowel nestgelegenheid als voedsel voor de kievit: allebei zijn belangrijk voor de overleving van de kuikens.

Pakket 44 Keverbank

Doel

Keverbanken zorgen voor een biotoop voor insecten, wat een gunstige voedselsituatie oplevert voor akkervogels zoals de patrijs. Daarnaast biedt de keverbank dekking in de winter en een gunstig broedhabitat. Insecten zijn van groot belang als voedselbron voor akker- en weidevogels, speciaal voor de jonge vogels. De sleutel tot succesvol insectenbeheer is diversiteit.

Hoe diverser een landschap en het beheer, hoe meer insecten er voorkomen. Dieren en dus ook insecten hebben in elk levensstadium een gunstig biotoop nodig. Een keverbank voegt veel diversiteit toe aan een akker, wat de leefomgeving voor insecten en dus ook akkervogels sterk verbetert.

Een keverbank is een opgeploegde strook van ongeveer 3 meter breed en 50-70 centimeter hoog en daarnaast een braakstrook met een breedte van eveneens 3 meter. De keverbank wordt hoofdzakelijk ingezaaid met een grasmengsel, aangevuld met kruiden. Ruim 80% van dat mengsel bestaat uit polvormende grassen, zoals roodzwenk en timotheegras. De rest bestaat uit bloeiende kruiden. De opgehoogde structuur van de keverbank zorgt ervoor dat de grond snel droogt en opwarmt. De graspollen zijn een ideale habitat voor overwinterende insecten als de akkers kaal zijn.

Door de keverbank midden in het perceel aan te leggen vermindert dit het gebruik door grondpredatoren zoals vos, hermelijn en bunzing. Vanwege predatierisico ligt de keverbank niet direct langs een perceelsrand. Omdat de keverbank vooral een functie heeft als broedhabitat, is deze maatregel pas echt functioneel voor groundbroeders als hij ondersteund wordt door een kruidenrijke akker(rand), waarbij deze grenst aan de braakstrook.

De keverbank kan relatief eenvoudig met een ploeg aangelegd worden. Vanuit twee richtingen wordt grond opgeploegd, zodat een 'bank' ontstaat. Daarbij moet rekening gehouden worden met het inzakken van de grond.

Instapeisen

- Een keverbank is gelegen in een akker of grenst aan minimaal 1 lange zijde aan een akker of akkerrand;
- Een keverbank is 3 meter breed en de bijbehorende aangrenzende braakstrook is ook 3 meter breed. De totale pakketbreedte is dus 6 meter;
- De keverbank is minimaal 30 cm maar bij voorkeur 50-70 cm hoog;
- De keverbank mag niet op een kopakker liggen;
- De keverbank ligt niet direct langs een slootkant of een perceelsrand.

Specifieke pakketvoorwaarden

1. De beheereenheid bestaat van 1 juni tot 1 maart uit een combinatie van gras, een bloemenmengsel of graan-akkerflora. De rand is dus de hele winter groen;
2. De keverbank wordt ingezaaid met een door CMO voorgeschreven zaadmengsel van polvormende grassen en akkerflora;
3. Bemesting is niet toegestaan;
4. In het eerste jaar is één keer maaien (op 10 cm hoogte) toegestaan indien dit nodig is om ongewenste kruiden te bestrijden. Het maaisel wordt afgevoerd;
5. De keverbank wordt zo aangelegd dat deze buiten een spuitspoor/ de reikwijdte van een spuitboom ligt. Hierdoor heeft de keverbank geen invloed op de machinale bewerking van het naastliggende veld. Alle bewerkingen kunnen gewoon uitgevoerd worden;

6. De braakstrook krijgt jaarlijks tussen 1 september en 15 april een niet-kerende grondbewerking (op klei in najaar, op zand in voorjaar);
7. In de periode van 1 maart tot 1 mei moet in de braakstrook een lichte grondbewerking (schoffelen, cultivatoren, roteren, wieden) worden uitgevoerd;
8. De braakstrook mag na 1 augustus ook aanvullend eventueel gemaaid worden;
9. Bestrijden van probleemkruiden akkerdistel en ridderzuring bij voorkeur door vroegtijdig plaatselijk afmaaien (bosmaaier) of anders plaatselijk spuiten (alleen toegestaan met rugspuit).

Pakketvariant – Dooradering, Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
44a	Keverbank	€ 2.900 jaarlijks

LET OP: Neem voor de Gecombineerde Opgave contact op met uw gebiedscoördinator voor advies over de te hanteren gewascode voor dit pakket.

Pakket 45 Braakstrook kievit

Doel

Braakstroken zijn heel effectief voor kieviten, vooral in combinatie met het pakket Uitgestelde bewerkingen op bouwland (pakket 42). Kieviten broeden steeds meer op bouwland (met name maispercelen). Actieve nestbescherming vergroot de kans dat de legsels uitkomen. De kuikens hebben echter grote moeite om te overleven op regulier beheerd bouwland.

Het creëren van braakstroken op bouwland waarop grassen en kruiden zich spontaan mogen ontwikkelen, is een belangrijke maatregel die de kuikenoverleving vergroot. De stroken bieden rust, schuilgelegenheid en een beter voedselaanbod.

Instapeisen

- Er zijn minimaal 5 broedparen kieviten en/of scholeksters aanwezig op het perceel;
- Alleen op percelen die half maart nog te nat zijn om te kunnen bewerken is het pakket met rust vanaf 1 april beschikbaar;
- Een braakstrook voor de kievit is minimaal 6 meter en maximaal 20 meter breed, in totaal is de oppervlakte maximaal 2 hectare.

Pakketvoorwaarden

1. U zorgt dat de strook op uiterlijk datum x (zie pakketten) uit zwarte braak bestaat;
2. U neemt vervolgens een rustperiode in acht tot 15 juli, waardoor minimaal 90% van de oppervlakte uit groene braak bestaat;
3. Beweiding en bemesting is in de rustperiode niet toegestaan;
4. Chemische bestrijding is in de periode van 1 januari tot 15 juli niet toegestaan.
Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen.

Pakketvarianten – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
19a.14.04	Braakstrook kievit, rustperiode 15 maart – 15 juli (zand)	€ 2.200
19a.14.05	Braakstrook kievit, rustperiode 1 april – 15 juli (klei/veen)	€ 2.200

Wat verstaan we onder zwarte braak?

Zwarte, kale grond. Als op de strook begin maart nog begroeiing aanwezig is, werkt u deze onder zodat de strook weer kaal is. Als hier een vanggewas staat, vormt dit te veel massa voor de kievit om er doorheen te komen, daarom is onderwerken van de begroeiing verplicht.

De kievit houdt van ruim zicht over zijn territorium en ruw bewerkt bouwland voor camouflage. Door (bij voorkeur) begin maart een eventueel aanwezig vanggewas te maaien en enigszins onder te werken, ontstaat een ideale uitgangssituatie voor de kievit. Bemesten met storrijke ruige stalmest (voor half maart) draagt bij aan het aantrekken van kieviten.

Wat verstaan we onder groene braak?

Spontaan opgekomen grassen en kruiden op voorheen zwarte, kale grond.

Advies: zorg dat u de eerste helft van maart klaar bent met bewerkingen

De braakstrook voor de kievit moet uiterlijk 1 april uit zwarte braak bestaan, maar bij voorkeur bent u daar voor 15 maart al mee klaar. De eerste legsels zijn er soms begin maart al.

Pakket 46a Verbrede bufferstrook

Doel

Een verbrede bufferstrook is een akkerrand of graslandrand langs open water. Het is een aanvulling op de verplichte bufferstrook vanuit het 7^e NAP. Op bufferstroken wordt geen gewas geteeld. Ze zijn ingezaaid met een mengsel van grassen of kruiden of liggen braak. Ze worden niet bemest en niet bespoten. Vanwege de geringere bodemverstoring en de grotere bufferwerking boeken brede, meerjarige akkerranden meer resultaat voor de waterkwaliteit dan smalle, eenjarige randen. Dit pakket is alleen opengesteld in Categorie Water.

Instapen

- Verbrede bufferstroken liggen langs de verplichte bufferzones langs waterlopen.
- Minimale en maximale breedtes van de bufferstrook:
 - Bij een verplichte bufferstrook van 1m is de verbrede bufferstrook minimaal 2m breed en maximaal 8m breed.
 - Bij een verplichte bufferstrook van 3m is de verbrede strook minimaal 3m en maximaal 6m breed.
 - Bij een verplichte bufferstrook van 5m is de verbrede strook minimaal 1m en maximaal 4m breed.
- De vergoeding is van toepassing op de verplichte bufferstrook samen met de verbrede bufferstrook;
- De verbrede bufferstrook ligt volledig op agrarische grond (geen eigendom waterschap).

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit gras, ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak (spontane opkomst) of een combinatie van deze;
2. Bij maaiwerkzaamheden wordt het maaisel binnen een maand afgevoerd;
3. Bemesting van de beheereenheid en chemische bestrijdingsmiddelen zijn niet toegestaan.

Pakketvariant – Categorie Water		Vergoeding / ha
46a.14.01	Verbrede bufferstrook 3 tot 6 meter	€ 1.125
46a.14.02	Verbrede bufferstrook 6 t/m 9 meter	€ 1.325

Advies: kruidenrijke akkerranden bij voorkeur meerjarig

Verbrede bufferzones zijn bij voorkeur meerjarig. Het gebruikte zaadmengsel past bij de regio en het doel van de rand en wordt in overleg met het collectief gekozen. Mengsels met inheemse, autochtone soorten hebben sterke voorkeur, vanwege de meerwaarde voor biodiversiteit. Voor de bufferwerking is een grazige vegetatie ook passend.

Pakket 47a Infiltratiegreppel

Doel

De aanleg van een infiltratiegreppel zorgt er voor dat water dat van een perceel (bouwland of grasland) spoelt niet de sloot in stroomt, maar via de infiltratiegreppel de grond in zakt. Dit voorkomt afspoeling van water, grond, nutriënten en bestrijdingsmiddelen.

De greppel wordt in overleg met het waterschap aangelegd. Het beheer kan gecombineerd worden met een bufferstrook langs bouwland of grasland. Afhankelijk van het type rand en/of het aangrenzende grondgebruik is ligt de greppel op een bouwlandbuffer of een graslandbuffer.

Instapeisen

- De infiltratiesleuf wordt jaarlijks parallel aan de sloot aangelegd op een afstand van minimaal 2 m vanaf de insteek. De greppel kan dus zowel in een bufferstrook liggen als er net naast;
- De infiltratiegreppel dient zodanig aangelegd en onderhouden te worden dat de greppel een bovenbreedte heeft van minimaal 15 cm en een diepte van minimaal 30 cm.

Pakketvoorwaarden

1. De greppel is het hele jaar aanwezig;
2. Vrijkomende grond dient richting het perceel gespoten te worden, van de sloot/waterloop af;
3. De aanleg en het onderhoud van de greppel moet zodanig gebeuren dat de greppel niet in directe verbinding komt met het oppervlaktewatersysteem;
4. Dit pakket kan afgesloten worden binnen de categorieën Water en Klimaat.

Pakketvariant – Categorie Water		Vergoeding / ha
47a	Infiltratiegreppel	€ 2.350

Pakket 50a Luzerne voor de veldleeuwerik

Doel

Eiwitgewassen hebben meerwaarde voor akkervogels. Eiwitgewassen die pas gemaaid zijn, hebben een grote aantrekkingskracht op veldleeuweriken. Bij een regulier maairegime is de rustperiode te kort voor leeuweriken om de jongen groot te brengen. Dit pakket omvat dan ook een aangepast maairegime.

Om te broeden wordt de eerste maaibeurt in luzerne uitgesteld tot minimaal 1 juni. In juni-juli wordt een periode van minimaal 7 weken rust aangehouden tussen de eerste en tweede maaibeurt in. Luzerne is vanwege de open structuur op de bodem aantrekkelijker voor een grondbroeder als de veldleeuwerik.

Instapeisen

- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed;
- De beheereenheid is minimaal 0,3 hectare en maximaal 1,5 hectare groot.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit luzerne;
2. De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen één of meerdere malen afgezocht op aanwezige legsels;
3. Alle gevonden nesten worden gemarkeerd, geregistreerd en gemeld via www.boerenlandvogelsnederland.nl of vastgelegd op een stalkaart die u op uw bedrijf beschikbaar heeft. Ook als er geen nesten gevonden zijn, vult u de datum in waarop gezocht is;
4. U beschermt gevonden nesten via een rustperiode van 7 weken in de periode van 1 juni tot 31 augustus;
5. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen landbouwkundige bewerkingen of beweiding plaats;
6. De eerste maaibeurt vindt plaats ná 1 juni;
7. De tweede maaibeurt vindt na de rustperiode van 7 weken;
8. Er zit minimaal 7 weken tussen elke maaibeurt;
9. Bemesting is alleen toegestaan als voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:
 - Binnen 2 dagen na een maaibeurt;
 - Alleen bemesting met vaste rundermest.
10. Chemische bestrijding is in de periode van 1 juni tot 31 augustus niet toegestaan. Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen.

Pakketvariant – Open Akker		Vergoeding / ha
50a	Luzerne voor de veldleeuwerik	€ 1.750

Waarom geldt een maximum van 1,5 ha?

Veel soorten, zo ook de veldleeuwerik, zijn gebaat bij een mozaïekbeheer: een combinatie van verschillende maatregelen op verschillende percelen die samen zorgen voor een geschikt leefgebied. Simpel gesteld zijn drie percelen van elk 1 hectare zinvoller dan één perceel van 3 hectare.

Samenwerken met vrijwilligers

U ontvangt van CMO kaarten met daarop uw percelen met luzerne voor de veldleeuwerik. Als er vrijwilligers actief zijn en u willen helpen met het in beeld brengen van de aanwezige nesten, kunt u hen een kopie van deze kaart aanbieden. Vervolgens vragen we u deze ingevuld kaart op uw bedrijf beschikbaar te hebben, zodat u zelf voorafgaand aan het maaien kunt zien waar de nesten liggen én u dit kunt aantonen bij een eventuele controle door de NVWA of schouw door het collectief.

Waarom mag ik de luzerne pas na 1 juni maaien?

De jongen van de eerste legfels van de veldleeuwerik zijn op 1 juni vliegvlug, zodat u dan veilig kunt maaien.

Waarom moet er 7 weken tussen de maaibeurten zitten?

Een veldleeuwerik heeft meestal 2 tot 3 legfels per jaar. In totaal heeft een veldleeuwerik 45 dagen nodig om zijn jongen vliegvlug te krijgen. Door deze periode aan te houden tussen twee maaibeurten, krijgt deze soort de gelegenheid zijn jongen tussentijds groot te brengen. Bij een eerste maaibeurt net na 1 juni, een tweede maaibeurt eind juli is nog een derde maaibeurt mogelijk in september.

Waarom de moeite voor een 2e of 3e legfel als ik ervoor zorg dat het eerste legfel succesvol is?

Met maar één succesvol legfel gaat de populatie veldleeuweriken nog altijd achteruit. Wanneer het tweede legfel ook succesvol is, blijft de populatie gelijk. Pas bij een derde succesvol legfel zal het aantal veldleeuweriken toenemen. Daarom zetten we ons in om deze akkervogel te helpen aan minimaal twee, maar bij voorkeur drie succesvolle legfels per jaar.

Waarom is bemesten alleen toegestaan binnen 2 dagen na een maaibeurt?

Pas gemaaid land is een aantrekkelijke plek voor de veldleeuwerik om een nest te maken. Om de veldleeuwerik op pas gemaaid land een grote kans op broedsucces te geven is het van belang om de werkzaamheden (maaien en bemesten) in een zo kort mogelijke periode te doen, zodat er snel weer rust op het land is.

Pakket 50c Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (vroeg)

Doel

Een aantal eiwit gewassen zijn vanwege de structuur en het feit dat ze tot bloei komen aantrekkelijk voor akkervogels zoals de veldleeuwerik, zeker in combinatie met akkerranden en andere permanente akkerhabitats. In dit beheerpakket is daarom de teelt van veldbonen en erwten opgenomen.

Instapeisen

- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed;
- De beheereenheid is minimaal 0,3 hectare en maximaal 1,5 hectare groot.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 juli uit erwten of winterveldbonen;
2. Chemische bestrijding is in de periode van 1 juni tot 15 juli niet toegestaan.
Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen.

Pakketvariant – Open Akker		Vergoeding / ha
50c	Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas, vroege teelt	€ 2.400

Pakket 50d Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (laat)

Doel

Een aantal eiwit gewassen zijn vanwege de structuur en het feit dat ze tot bloei komen aantrekkelijk voor akkervogels zoals de veldleeuwerik, zeker in combinatie met akkerranden en andere permanente akkerhabitats. In dit beheerpakket is daarom de teelt van veldbonen opgenomen.

Instapeisen

- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed;
- De beheereenheid is minimaal 0,3 hectare en maximaal 1,5 hectare groot.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit zomerveldbonen;
2. Chemische bestrijding is in de periode van 1 juni tot 15 augustus niet toegestaan.
Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen.

Pakketvariant – Open Akker		Vergoeding / ha
50d	Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas, late teelt	€ 2.400

Pakket 51 Predatieraster

Doel

Predatierasters om grondpredatoren te weren moeten worden onderhouden: gras onder het raster wegmaaien en het raster controleren op draden en spanning. Rasters staan veelal om een aantal beheereenheden met weidevogelmaatregelen geplaatst. De vergoeding voor het pakket betreft het plaatsen, onderhouden en weer verwijderen van het raster. Het is belangrijk je goed te laten informeren over het type raster, de plaatsing en het onderhoud zodat het past bij het mozaïek en de doelsoorten. Het (onderhoud van het) raster mag de rust op het perceel niet verstoren.

Pakketvoorwaarden

1. U plaatst predatierasters ter voorkoming van predatie door de grondpredatoren vos en (verwilderde) kat van 15 maart tot 15 juni;
2. Predatierasters moeten gedurende het weidevogelseizoen worden onderhouden waarbij u de draad vrij houdt van ondergroei. Dit geldt zowel voor gebiedsrasters als voor nestrasters;
3. Het vegetatieonderhoud voert u bij voorkeur uit met elektrische motorzeisen. Deze geven minder herrie dan motorzeisen. Onderhoud is gebieds- en soortspecifiek;
4. Er is tenminste een wekelijkse controle van het raster waarbij u de spanning meet en let op de vegetatieondergroei. Eventuele spanningslekken repareert u. Bij voorkeur meet u de spanning meerdere keren in de week;
5. Het raster moet minimaal 75 cm hoog zijn. 3 draden is minimaal; 4 draden is sterk aanbevolen wil het raster effectief zijn. De spanning is minimaal 4 kV (kilovolt);
6. Het pakket mag overlappen met een ander ANLb-pakket, zowel op agrarische grond (grasland of bouwland) als landschapselementen (sloten, natuurvriendelijke oever). Let hierbij wel op de praktische uitvoerbaarheid van het gesloten houden van het stroomcircuit en het voorkomen van stroomlekken;
7. Overlap met ANLb is niet verplicht. Het collectief bepaalt de geschikte plek. Let wel op de referentielaag en bedrijfspercelen die onder het beheer liggen;

Pakketvarianten – Open Grasland		Vergoeding / m ¹
51a	Predatieraster rondom beheerpercelen, 15 maart tot 15 juni	€ 1,85

Inzet vrijwilligers

Het wekelijks controleren en waar nodig onderhouden van predatierasters kost gedurende het weidevogelseizoen vaak veel tijd. Binnen de diverse weidevogelgebieden zijn weidevogelvrijwilligers actief. In overleg (en voor een passende vergoeding) kunt u met deze vrijwilligers wellicht afspraken maken over het controleren en waar nodig onderhouden van de rasters. U bent zelf verantwoordelijk voor het maken van afspraken hierover. Contactgegevens van de plaatselijke weidevogelvrijwilligers kunt u opvragen bij het CMO.

Pakket 55 Chemievrij

Doel

Door geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken, ontstaat op het perceel meer ruimte voor groei van spontane plantensoorten in graslanden en akkers.

Instapeisen

Dit pakket kan alleen als pluspakket op ANLb-pakketten worden afgesloten (en alleen als het gebruik van chemie niet al vanwege wetgeving verboden is). Welke ANLb-pakketten dit betreft is zichtbaar in de cumulatietabel.

Pakketvoorwaarden

1. U maakt gedurende het hele jaar geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen op de beheereenheid.

Pakketvariant – Open Grasland, Open Akker en Dooradering		Vergoeding / ha
55a	Chemievrij op grasland (alleen i.c.m. grasland voor de veldleeuwerik)	€ 125
55b	Chemievrij op bouwland	€ 130

Pakket 57 Gefaseerd maaien

Doel

Op productief kruidenrijk grasland wordt een perceel niet ineens, maar in fasen gemaaid. Juist ook voor weidegang is gefaseerd maaien om beweidingstrappen te maken belangrijk. Op minder productieve (delen van) graslanden, waar van zichzelf al meer kruiden in voorkomen, blijft van iedere snede minstens 10% staan. Hier treedt dan meer en gevarieerdere bloei op dan in productief grasland. Bovendien is het opbrengstverlies relatief klein.

Gefaseerd maaien heeft voor weidevogels al effect vanaf de eerste snede en voor insecten vooral effect vanaf de 2e snede, wanneer bloei van bepaalde plantensoorten intreedt. De fijnregeling berust bij de collectieven, die in overleg met de boer percelen selecteren en een plan maken voor gefaseerd maaibeheer. Hierbij is altijd sprake van maatwerk, omdat een goed maaischema onder meer afhankelijk is van biodiversiteitsdoelen, wel of geen beweiding, perceelgrootte en heterogeniteit van productie binnen het perceel.

Instapeisen

Dit pakket kan alleen als pluspakket worden afgesloten op ANLb-pakket 1- Grasland met rustperiode (1a-1x) ná de rustperiode.

Pakketvoorwaarden

1. Het gewas wordt minimaal 1 keer per 2 jaar gemaaid en afgevoerd;
2. Maximaal 90% van de eerste snede wordt gemaaid vanaf 1 juni en ná de rustperiode;
3. Maximaal 90% van de tweede snede wordt gemaaid vanaf 1 september;
4. Minimaal 10% van het gewas blijft jaarrond staan tot uiterlijk 1 september van het *jaar x+1*, hetzij op het midden van het perceel, hetzij langs de randen;
5. Het maaisel wordt afgevoerd.

Pakketvariant – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
57a	Gefaseerd maaien	€ 315

ANLb-pluspakketten op eco-activiteiten

In gebieden waar het ANLb van kracht is, kunnen boeren soms zowel eco-activiteiten als ANLb-activiteiten uitvoeren op landbouwpercelen (en de hiernaast liggende landschapselementen). In veel situaties leidt dat niet tot een lagere waarde binnen de eco-regeling en kunnen de activiteiten stapelen. Daar waar sprake is van ongeoorloofde cumulatie, moeten boeren kiezen tussen de waarde van de betreffende eco-activiteit of de ANLb-vergoeding.

Pluspakketten zijn extra varianten van ANLb-pakketten waarbij in de vergoeding de waarde van de overlappende eco-activiteit is verdisconteerd en er dus geen overlap meer is tussen de vergoedingscomponenten. Hierdoor is er geen sprake van een dubbele vergoeding en wordt de synergie tussen eco-regeling en ANLb versterkt in plaats van verzwakt.

Hieronder worden de nieuwe ANLb-pakketten genoemd die als 'plus' op een eco-activiteit uit de eco-regeling kunnen worden gezet: d.m.v. extra activiteiten of beheerbepalingen. Deze pakketten zijn alleen inzetbaar onder het ANLb binnen de bestaande kaders van het provinciaal natuurbeheerplan.

Om de pakketten van de andere ANLb-pakketten te onderscheiden zijn ze qua nummering ondergebracht vanaf 80.

Pakket 80 Kruidenrijke akkerrand – in aanvulling op eco-activiteit

In akkerranden wordt geen gewas geteeld. Ze zijn ingezaaid met een mengsel van grassen, kruiden en granen. Akkerranden brengen het mozaïekpatroon terug in het cultuurlandschap en zijn positief voor akkervogels. Vanwege de geringere bodemverstoring en de grotere bufferwerking boeken brede, meerjarige akkerranden meer natuurresultaat dan smalle, eenjarige randen. Binnen de Eco-regeling is er de mogelijkheid om éénjarige akkerranden aan te leggen. Met dit pakket wordt er een meerjarige akkerrand van gemaakt.

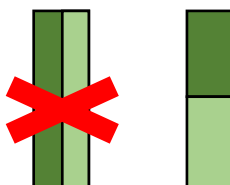
Dit pakket is alleen op nieuwe akkerranden af te sluiten!

Instapeisen

- De rand ligt (deels) op de bufferstrook langs een waterloop (watervoerende sloot);
- De rand is minimaal 3 en maximaal 9m breed;
- De beheereenheid moet zoveel mogelijk in de zon liggen en mag nooit alleen in de schaduw liggen van opgaande beplanting.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 1 maart het jaar erop uit het door CMO voorgeschreven mengsel voor kruidenrijke akkerranden, waarbij het mogelijk is om na 15 augustus maximaal 50% van de rand te vernieuwen;
2. De rand is een aanvulling op de eco-activiteit *bufferstrook met kruiden op bouwland* die geldt van 1 juni tot 1 oktober;
3. U mag de beheereenheid niet voor 1 maart ploegen of onderwerken;
4. Alle randen zijn 2 of 3 jarig. U vernieuwt de rand afhankelijk van uw pakket als volgt:
 - a. 2-jarige rand: jaar 1 inzaaien; jaar 2 50% verplicht vernieuwen, waarbij u het resterende deel van de kruidenrijke rand laat staan, zonder dat u daar opnieuw ploegt en inzaait; jaar 3 de andere 50% verplicht vernieuwen; et cetera;
 - b. 3-jarige rand: jaar 1 inzaaien; jaar 2 laten staan; jaar 3 50% vernieuwen waarbij u het resterende deel niet bewerkt; jaar 4 de andere 50% verplicht vernieuwen; et cetera;
 - c. geheel opnieuw inzaaien is, uitsluitend na goedkeuring van CMO, mogelijk indien de akkerrand door omstandigheden niet tot ontwikkeling is gekomen;
5. Als u overstapt van voorjaarsinzaai op najaarsinzaai, zaait u in het najaar maximaal 50% van de rand opnieuw in. De overige 50% laat u staan tot en met de zomer van het jaar erop en zaait u na 15 augustus opnieuw in. Vervolgens blijft u in het najaar vernieuwen;
6. Als u 50% van een bestaande rand opnieuw inzaait, dan knipt u de rand niet in de lengterichting op, maar in de breedte (zie figuur):

7. Verplaatsing van de rand is om het jaar mogelijk, mits de locatie in overleg is met CMO en vóór 15 maart bekend is bij CMO. Jaarlijks rouleren is niet toegestaan;
8. De rand wordt niet beweide;
9. Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan;
10. Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan;

11. U mag de rand niet berijden, behalve wanneer deze akkerrand langs een waterlichaam ligt en hierop een jaarlijkse opschoningsverplichting ligt of een ander aantoonbaar beheerpakket (Ecologisch slootschonen) met dezelfde verplichting;
12. Waterlooponderhoud is toegestaan tussen 1 september en 1 maart, waarbij maaisel/bagger niet op de akkerrand gebracht mag worden;
13. U mag de rand niet als wendakker gebruiken.

Pakketvariant – Dooradering, Categorie Klimaat en Categorie Water		Vergoeding / ha
80a	Meerjarige kruidenrijke akkerrand op bufferstrook - 1 oktober tot 1 maart van het volgende jaar	€ 745

Pakket 81 Gefaseerd maaien – in aanvulling op eco-activiteit

Op productief kruidenrijk grasland wordt een perceel niet ineens, maar in fasen gemaaid. Juist ook voor weidegang is gefaseerd maaien om beweidingstrappen te maken belangrijk. Op minder productieve (delen van) graslanden, waar van zichzelf al meer kruiden in voorkomen, blijft van iedere snede minstens 10% staan. Hier treedt dan meer en gevarieerdere bloei op dan in productief grasland. Bovendien is het opbrengstverlies relatief klein.

Gefaseerd maaien heeft voor weidevogels al effect vanaf de eerste snede en voor insecten vooral effect vanaf de 2e snede, wanneer bloei van bepaalde plantensoorten intreedt. De fijnregeling berust bij de collectieven, die in overleg met de boer percelen selecteren en een plan maken voor gefaseerd maaibeheer. Hierbij is altijd sprake van maatwerk, omdat een goed maaischema onder meer afhankelijk is van biodiversiteitsdoelen, wel of geen beweiding, perceelgrootte en heterogeniteit van productie binnen het perceel.

Instapeisen

- Dit pakket kan alleen als pluspakket worden ingezet in aanvulling op een eco-activiteit.

Pakketvoorwaarden

1. Het gewas wordt minimaal 1 keer per 2 jaar gemaaid en afgevoerd;
2. Maximaal 90% van de eerste snede wordt gemaaid vanaf 1 juni;
3. Maximaal 90% van de tweede snede wordt gemaaid vanaf 1 september;
4. Minimaal 10% van het gewas blijft jaarrond staan tot uiterlijk 1 september van het *jaar x+1*, hetzij op het midden van het perceel, hetzij langs de randen;
5. Het maaisel wordt afgevoerd;
6. *Pakket a*: Dit pakket moet in aanvulling op eco-activiteit *Grasland met kruiden*;
7. *Pakket b*: Dit pakket moet in aanvulling op eco-activiteit *Bufferstrook met kruiden langs grasland*;
8. *Pakket b*: De beheereenheid wordt normaal gesproken niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht.

Pakketvariant – Open Grasland en Open Akker		Vergoeding / ha
81a	Gefaseerd maaien – in aanvulling op de eco-activiteit <i>Grasland met kruiden</i>	€ 825
81b	Gefaseerd maaien – in aanvulling op eco-activiteit <i>Bufferstrook met kruiden langs grasland</i>	€ 710

Pakket 82 Groene braak (verlenging braakperiode) – in aanvulling op eco-activiteit

De eco-activiteit 'groene braak' vereist dat er geen agrarische productie plaatsvindt en het land tussen 31 mei en 31 augustus een groenbedekking heeft (door inzaai of spontane vegetatieontwikkeling). Door de braakperiode vanuit het ANLb te verlengen tot 1 februari van het daaropvolgende jaar, kan belangrijke natuur- en milieuwinst worden geboekt. Voor de biodiversiteit biedt het perceel, afhankelijk van het ingezaaide mengsel of de spontaan opgekomen vegetatie, leefgebied (voortplanting, voedsel, dekking) aan akkervogels, insecten, kleine zoogdieren en akkerkruiden. Vlinder- en kruisbloemigen bieden voordelen voor vlinders, bijen, hommels, zweefvliegen en zoogdieren. Agrarisch natuurmengsels en de meeste vormen van spontane vegetatie zijn belangrijk voor akkerkruiden, vogels, insecten en muizen, die op hun beurt uilen en roofvogels aantrekken. Doordat de vegetatie de winter overstaat, biedt het perceel in de winter voedsel en dekking aan overwinterende akkervogels zoals veldleeuwierik, gele kwikstaart, graspieper en patrijs. Verder kan een strategische situering van de groene braak nog extra natuurwinst opleveren als deze (in overleg met het collectief), bijvoorbeeld op natte plekken waar in het voorjaar (nog) niet kan worden gezaaid en/of op delen van het perceel waar in het voorjaar veel legsels aanwezig zijn, wordt ingezet.

Vanuit milieuperspectief kan er winst worden geboekt voor de bodemkwaliteit doordat er niet wordt geoogst, er geen grondbewerking plaatsvindt en het gewas na de winter wordt ondergeploegd. Dat geldt extra als de vegetatie diepwortelende gewassen zoals granen en/of vlinderbloemigen (m.n. luzerne en klavers) bevat. Ook het uitblijven van bemesting en bespuiting verbetert de chemische en biologische bodemkwaliteit. Ook de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater wordt verbeterd door het uitblijven van bemesting en bespuiting, door minder uit- en afspoeling, en geen drift naar de sloot. Dat effect wordt versterkt als de groene braak in (brede) randen langs waterlopen wordt gesitueerd, resp. als hij wordt ingezet ter verbreding van een verplichte bufferstrook (de eco-activiteit groene braak mag niet overlappen met verplichte bufferstroken). Verder zorgt de langdurige bodembedekking en het uitblijven van grondbewerking voor een goede koolstofbuffering in de bodem. Diepwortelende gewassen zoals granen versterken de koolstofvastlegging nog eens.

De ecologische winst is vooral gelegen in zijn strategische situering. Bijvoorbeeld op natte plekken waar je in het voorjaar (nog) niet kunt zaaien en/of op delen van het perceel waar in het voorjaar veel legsels aanwezig zijn. Door een gerichte situering in overleg met het collectief kan zo extra natuurwinst worden behaald.

Pakketvoorwaarden

1. Minimaal 80% van de oppervlakte bestaat vanaf 1 september tot 1 februari van het opeenvolgende jaar uit het door CMO voorgeschreven agrarisch natuurmengsel of groene braak (spontane opkomst);
2. Het pakket is een aanvulling op de eco-activiteit *Groene braak* die geldt van 31 mei tot 31 augustus met de volgende gewassen: agrarisch natuurmengsel, drachtplanten of groene braak (spontane opkomst);
3. De beheereenheid wordt niet beweide;
4. Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan;
5. Het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen is niet toegestaan;
6. Oogsten is niet toegestaan.

Pakketvariant		Vergoeding / ha
82a	Groene braak (verlenging braakperiode) van 1 september tot 1 februari van het volgende jaar	€ 335

Pakket 83 Vogelvriendelijk eiwitgewas – in aanvulling op eco-activiteit

Eiwitgewassen hebben meerwaarde voor akkervogels. Eiwitgewassen die pas gemaaid zijn, hebben een grote aantrekkingskracht op veldleeuweriken. Bij een regulier maairegime is de rustperiode te kort voor veldleeuweriken om de jongen groot te brengen, waardoor reguliere teelt een ecologische val is. Door een aangepast maairegime aan te houden, zijn deze eiwitgewassen wel geschikt als broedhabitat voor veldleeuweriken en kwartelkoning. Om te broeden wordt de eerste maaibeurt in luzerne uitgesteld tot minimaal 1 juni. In juni-juli wordt een periode van minimaal 7 weken rust aangehouden tussen de eerste en tweede maaibeurt in. Voor percelen waar ook kwartelkoningen gedurende de rui blijven, wordt 10 weken rust aangehouden tussen de eerste en de tweede maaibeurt.

Beheer

1. Minimaal 80% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit luzerne en/of rode klaver en/of witte klaver;
2. Dit pakket is een aanvulling op eco-activiteit *Stikstofbindend gewas*. Let op: Er is wel een kortere toegestane gewassenlijst dan in de eco-activiteit;
3. De periode dat luzerne er staat is het minimum, dit biedt gelegenheid voor inzaaien en om eventueel na het laatste jaar het gewas te vernieuwen;
4. Er wordt voor het maaien gecontroleerd op nesten of aanwezigheid van ruiende kwartelkoningen;
5. Maairegime: eerste maaibeurt na 1 juni, tweede maaibeurt na de rustperiode;
6. Direct na de eerste snede eventueel bemesten met vaste mest;
7. *Pakket a*: Voor broedhabitat ná de eerste snede wordt minimaal 7 weken rust tot de tweede maaibeurt gehouden;
8. *Pakket b*: Ná de eerste snede minimaal 10 weken rust tot de tweede maaibeurt voor een lange broedperiode én ruihabitat (kwartelkoning);
9. Chemische bestrijding is in de periode van 1 juni tot 15 augustus niet toegestaan. Let op! Als u ook pakket 55 Chemievrij heeft afgesloten, mag u jaarrond geen chemische bestrijding toepassen;
10. Om dekking en voedsel (muizen) voor roofvogels te bieden kan er in stroken gemaaid worden, waarbij er tijdens een maaibeurt steeds 50% van het gewas blijft staan.

Pakketvariant – Open Akker		Vergoeding / ha
83a	Vogelvriendelijk eiwitgewas met aangepast maairegime (broedhabitat) aanvullend op eco-activiteit ' <i>Stikstofbindend gewas</i> '	€ 160
83b	Vogelvriendelijk eiwitgewas met aangepast maairegime (broed- en ruihabitat) aanvullend op eco-activiteit ' <i>Stikstofbindend gewas</i> '	€ 190

Mozaïektoeslag weidevogelbeheer

Doel van het inzetten van een mozaïektoeslag is het realiseren van een beter weidevogelmozaïek, via een hogere beloning voor de boer bij meer variatie in beheerpakketten en de inzet van specifieke beheerpakketten.

De deelnemer krijgt letterlijk een toeslag op zijn reguliere beheervergoeding als hij voldoet aan de voorwaarden van een specifiek beheeremozaïek: een combinatie van verschillende (zwaardere) beheerpakketten.

Randvoorwaarden en hoogte toeslag

Een mozaïektoeslag is mogelijk wanneer een deelnemer voldoet aan twee voorwaarden:

1. Er is beheer afgesloten uit minimaal 2 van onderstaande 4 beheerpakket groepen:

1. Rust	2. Voedsel	3. Water	4. Beweiding
Grasland met rustperiode	(Ontwikkeling) Kruidenrijk grasland	Natuurvriendelijke oever	Grasland met rustperiode en voorweiden
	Braakstrook kievit	Plasdras	Extensief beweide grasland

Voor de groepen Voedsel, Water en Beweiding zijn twee beheerpakketten mogelijk. Eén beheerpakket per groep volstaat.

2. Beheerpakketten voldoen aan een minimum omvang

Minimaal 1 ha	Minimaal 0,25 ha	Minimaal 0,006 ha	Geen ondergrens
Grasland met rustperiode	Braakstrook kievit	Natuurvriendelijke oever	Plasdras
(Ontwikkeling) Kruidenrijk grasland			
Extensief beweide grasland			
Grasland met rustperiode en voorweiden			

De minimum omvang geldt per type beheerpakket (niet per beheerpakketgroep).

Voorbeeld:

- *Telt wel mee: twee percelen grasland met rustperiode, één van 0,6 ha met rust tot 8 juni en één van 0,8 ha voor rust tot 15 juni. Het totaal van dit type beheerpakket is meer dan 1 ha, waardoor de beheerpakketgroep Rust is behaald.*
- *Telt niet mee: twee percelen weidevogelbeheer, één van 0,6 ha extensief beweide grasland en één van 0,8 ha grasland met rustperiode en voorweiden. De ondergrens van 1 ha per type beheerpakket is niet gehaald, waardoor de beheerpakketgroep Beweiding niet is behaald.*

Als aan beide voorwaarden is voldaan, ontvangt de deelnemer een mozaïektoeslag. De hoogte is afhankelijk van het aantal beheerpakketgroepen:

Toeslag bij 2 pakketgroepen	Toeslag bij 3 pakketgroepen	Toeslag bij 4 pakketgroepen
10%	15%	25%

De toeslag wordt uitbetaald als percentage boven op de beheervergoeding van alle beheerpakketten die meetellen, ongeacht de oppervlakte per type beheerpakket:

- Grasland met rustperiode;
- Grasland met rustperiode en voorweiden;
- Plasdras;
- (Ontwikkeling) Kruidenrijk grasland;
- Extensief beweide grasland;
- Natuurvriendelijke oever;
- Braakstrook.

Er is bewust gekozen voor een extra hoge toeslag bij 4 pakketgroepen: dit is optimaal weidevogelbeheer.

Voorbeeld:

- *Deelnemer heeft 4 beheereenheden met weidevogelbeheer:*
 - 7 ha ontwikkeling kruidenrijk grasland
 - 0,7 ha extensief beweide grasland
 - 2 ha legselbeheer
 - 0,3 ha plasdras
 - *Hij voldoet daarmee aan 2 beheerpakketgroepen:*
 - Voedsel: 7 ha ontwikkeling kruidenrijk grasland (ondergrens is 1 ha)
 - Water: 0,3 ha plasdras (geen ondergrens)
 - *Hij ontvangt daardoor een toeslag van 10%*
 - *Deze 10% toeslag ontvangt hij over de som van de beheervergoedingen van:*
 - 7 ha ontwikkeling kruidenrijk grasland
 - 0,7 ha extensief beweide grasland (dus ondanks dat hij niet aan de ondergrens voldeed om mee te tellen als extra beheerpakketgroep)
 - 0,3 ha plasdras.
- En dus niet over de 2 ha legselbeheer: deze telt niet mee in de beheerpakketgroepen.*

CMO heeft een rekenformulier ontwikkeld waarmee deelnemers en de weidevogelcoördinator kunnen rekenen en kijken hoe de verschillende combinaties van beheerpakketten financieel uitpakken en welke mozaïektoeslag wanneer aan de orde is. Dit rekenformulier is te vinden op onze website op de volgende pagina: <https://collectiefmiddenoverijssel.nl/anlb/praktische-info/>.

Cumulatie en grondgebruik

Cumulatie is het 'stapelen' van pakketten. In de meeste gevallen is dit niet mogelijk. De pakketten waarbij dit wel kan, zijn aangegeven in onderstaande tabel. Daarbij is ook zichtbaar op welk terreintype elk beheerpakket mogelijk is. ANLb kan ook cumuleren met een aantal conditionaliteiten en/of eco-activiteiten. Dat overzicht is geen onderdeel van dit document.

Pakket		Cumulatie mag met ANLb pakket:	Grondgebruik
1	Grasland met rustperiode (en voorweiden)	57	Grasland
2	Kuikenvelden		Grasland
3	Plasdras		Grasland
4	Legselbeheer op grasland (met rustperiode)		Grasland
13	Ontwikkeling kruidenrijk grasland voor weidevogels		Grasland
5	Kruidenrijk grasland(rand)	7	Grasland
6	Extensief beweide grasland		Grasland
7	Ruige mest	5a, b of c (cumulatie verplicht)	Grasland
9	Poel		Landschap
10	Natuurvriendelijke oever		Landschap
12	Duurzaam slootbeheer _ Ecologisch slootschonen		Landschap
13	Botanisch grasland(rand) pakketten		Grasland
13	Grasland voor de veldleeuwerik	55a	Grasland
14	Graanstoppel	55b	Bouwland
15	Wintervoedselakker		Bouwland
18	Kruidenrijke akker		Bouwland
19	Kruidenrijke akkerrand		Bouwland
20	Hakhout		Landschap
21	Knotbomen		Landschap
22	Knip- of scheerheg		Landschap
23	Struweelhaag		Landschap
24	Struweelrand		Landschap
26	Hoogstamboomgaard		Landschap
27	Hakhoutbosje		Landschap
29	Bosje		Landschap
39	Bodemverbetering op grasland met ruige mest		Grasland
40	Vogelgraan		Bouwland
42	Uitgestelde bewerkingen op bouwland	55b	Bouwland
45	Braakstrook kievit	55b	Bouwland
50	Luzerne voor de veldleeuwerik	55b	Bouwland
50	Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas	55b	Bouwland
55a	Chemievrij op grasland	Alleen i.c.m. Grasland voor de veldleeuwerik	Grasland
55b	Chemievrij op bouwland	Alleen i.c.m. pakket 14, 42, 45 of 50	Bouwland
57	Gefaseerd maaien	1 (cumulatie verplicht), 7 of 55a	Grasland

80	Kruidenrijke akkerrand – in aanvulling op eco-activiteit	Specifiek als plus op eco-activiteiten	Bouwland
81	Gefaseerd maaien – in aanvulling op eco-activiteit	Specifiek als plus op eco-activiteiten	Grasland
82	Groene braak (verlenging braakperiode) – in aanvulling op eco-activiteit	Specifiek als plus op eco-activiteiten	Bouwland
83	Vogelvriendelijk eiwitgewas – in aanvulling op eco-activiteit	Specifiek als plus op eco-activiteiten	Bouwland